

Dokument nr. 5

(1987–88)

Forsvarets ombudsmannsnemnds beretning til Stortinget om virksomheten i tiden 1 januar–31 desember 1987.

REGISTER

	Side
Innledning	3
Generelle synspunkter	3
Saker som er behandlet	5
Verneplikt, utskrivning, rulleføring	6
Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse	7
Opptjening, godskriving, tjenestetidens lengde	12
Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering	16
Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr	22
Forlegningsforhold	22
Kosthold	23
Tjenesteforhold	24
Permisjoner	25
Kantiner	26
Disiplinærsaker	26
Forholdet mellom befal og menige	27
Tillitsmannsordningen	28
Økonomiske forhold	28
Sykesaker	29
Sosiale saker	31
Forsvarets skolevirksomhet	32
Verveve	34
Befalssaker	34
Sivilt personell i Forsvaret	38
Ombudsmannsnemndas befaringer	38

INNLEDNING

Etter vedtak i Stortinget høsten 1985 består ombudsmannsnemnda i perioden 1 januar 1986–31 desember 1989 av:

Ombudsmann Per A. Utsi, Oslo
Ola D. Gløtvold, Engerdal
Kjell Reinsfelt, Tønsberg
Georg Jacobsen, Bergen
Per Håpnes, Hell
Gunvor Schnitler, Trondheim
Liv Stubberud, Rakkestad.

Kontorsjef Thor Askim ved Ombudsmannens kontor fratradte stillingen 28 februar 1987 etter oppnådd pensjonsalder.

Cand. jur. Per Willars Nielsen ble tilsatt i stillingen, men fratradte etter eget ønske den 16 juni 1987.

Advokat Egil H. Nilsen ble etter ny stillingsutlysning tilsatt i kontorsjefstillingen og tiltrådte 17 august 1987.

Ombudsmannsnemnda har holdt møter

26 februar
16 juni
10 august
26 august
7 desember

I tillegg har nemnda i 1987 foretatt befaringer slik:

Hærens forsyningskommando, Løren
ØKNs hovedkvarter Reitan og Lødingen
Bodø hovedflystasjon
6. Divisjon, Harstad
Harstad sjøforsvarsdistrikt
Infanteribataljon nr 3/Brigaden i
Nord-Norge
Nord-Hålogaland landforsvar/IR 16, Narvik
Artilleriregiment nr 6, Narvik
H M Kongens garde, Husebyleiren.

Nemnda har i år som tidligere vært representert på landskonferansen for tillitsmenn i Forsvaret.

Også i år har Ombudsmannen, kontorsjefen og nemndas medlemmer gitt orienteringer om ombudsmannsordningen ved en rekke av Forsvarets skoler og ved mange av de tillitsmannskurs som er avholdt ved de forskjellige avdelinger.

Under nemndas befaringer blir det også

vanligvis gitt en kort redegjørelse om ombudsmannsordningen og nemndas oppgaver.

Det er likevel nemndas oppfatning at det blant soldatene gjør seg gjeldende et ønske om bedre informasjon om ombudsmannsordningen, f.eks. under sesjon eller ved innrykk.

Orienteringer om ombudsmannsordningen overfor befal skjer bl.a. ved at Ombudsmannen foreleser ved stabsskoler og på møter i befalsorganisasjoner.

Nemnda minner om at Ombudsmannen tidligere har påpekt behovet for visse mindre justeringer av ord og benevnelser i ombudsmannsnemndas instruks. Slike justeringer antar nemnda bare kan foretas av Stortinget eller etter nærmere samtykke av Stortinget.

Generelle synspunkter

Det er i år behandlet i alt 242 saker, hvorav 208 er saker innkommet i løpet av 1987. I forhold til saksantallet i 1986 er dette lavere da antallet var 261 nye saker. Saksantallet for 1987 er merkbart lavere enn gjennomsnittet for de senere år. Nedgangen i antall klagesaker i 1987 gjelder både for kategorien befal og soldater under førstegangstjeneste.

Klagesakene fra befalet konsentrerer seg i det vesentlige om spørsmål som angår beordring, avansement og forbigåelser. Det registreres imidlertid et økende antall klagesaker som gjelder befalets tjenesteforhold.

Blant sakene fra de vernepliktige soldater finner vi fortsatt relativt høye tall under gruppen overføring, forflytning, dimittering og gruppen fritaking, utsettelse. Det er en klar økning i antallet klagesaker som gjelder økonomiske forhold.

Det er grunn til å nevne at det fortsatt er svært få klager over kostholdet i Forsvaret.

Mange søker om overføring til tjenestested nærmere hjemmet på grunn av sykdom eller andre problemer hos nære pårørende. Nemnda har forståelse for at beredskapshensyn nødvendiggjør en relativt restriktiv behandling også av slike saker.

En gruppe med særlige problemer i forbindelse med sin førstegangstjeneste og senere repetisjonsøvelser er mannskaper som driver selvstendig næringsvirksomhet.

Nemnda sier seg tilfreds med at Forsvarsdepartementet nå har nedsatt et særskilt utvalg som utreder spørsmål som angår de økonomiske ytelser for mannskaper under repe-

tisjonsøvelser og førstegangstjeneste. Etter det opplyste forutsettes utvalgets innstilling å foreligge innen utgangen av 1988. Det er, etter nemndas oppfatning, viktig i denne sammenheng å ha den økonomiske situasjon under pålagte repetisjonsøvelser for familieforsørgere og grupper av selvstendig næringsdrivende under særlig oppmerksomhet. Utbetalingene fra Forsvaret til mannskaper som gjennomfører pålagt militærtjeneste bør være innrettet slik at byrdemessige ulikheter i økonomisk henseende mest mulig forhindres.

Under sine befaringer blir nemnda i møter med representanter for befalsorganisasjonene stadig forelagt spørsmål som har sin bakgrunn i underbemanning som følge av befalsmangelen. Den utstrakte bruk av overtid som dette ofte medfører ønsker personellet i større grad enn hittil kompensert ved overtidsbetaling i stedet for avspasering. Det er nemndas inntrykk at en viss imøtekommenhet på dette punkt vil kunne ha gunstig personalpolitisk virkning, samtidig som det vil kunne medføre en bedring av soldatopplæringen.

Nemnda tar også i betraktning at befalsmangelen ved mange avdelinger har medført en relativt høy andel av ungt plikttjenestebefal med lavt erfaringsnivå. Å sikre et betryggende erfaringsnivå i befalskorpset er nødvendig for en god og sikker soldatopplæring og må derfor anses som et viktig personalpolitisk mål.

Etter nemndas mening vil også en målrettet utbygging av ekser- og vedlikeholdshaller ha stor betydning for en effektiv tjeneste og soldatopplæring, samtidig som en oppnår forbedring av arbeidsforholdene for det tjenestegjørende befall.

Nemnda har under befaringer i Nord-Norge sterkt fått fremhevet behovet for en økning av midlene til bygningsmessig vedlikehold. Det er således blitt fremsatt krav om at belastningstallet for bygg og anlegg i Nord-Norge blir oppjustert i samsvar med den faktiske slitasje som følge av bruksfrekvens og klimapåvirkning.

Det er etter nemndas mening også grunn til å henlede oppmerksomheten mot det aktive utviklingsarbeid som pågår med sikte på å bedre personellens bekledning og utrustning. På intendantursiden foregår nå et utviklingsarbeid i samarbeid med FFI og enkelte private selskaper som viser at det foreligger store muligheter for forbedring av mannskapenes personlige bekledning og utrustning. Dette vil bidra til økt effektivitet og stridsutholdenhet for hele vårt forsvar.

Velferdstjenesten i Forsvaret har de senere

år blitt stadig mer arbeidsmessig belastet av mannskapenes private økonomiske problemer. De siste 4-5 årene har det hvert år funnet sted en fordobling av Forsvarets utbetalinger til rentestøtte for yrkesnødvendig bilhold blant soldatene. Etter det opplyste ble det i 1987 utbetalt ca 10 mill i stønad til renter på billån.

Situasjonen tyder på at stadig flere soldater påtar seg en tildels betydelig lånegjeld før militærtjenesten. I noen tilfeller har soldatenes økonomiske problemer vært av en slik akutt karakter at midlertidig utsettelse med tjenesten og dimittering har vært nødvendig.

Forsvarsdepartementet har gjennomført en studie av arbeidsløshetsproblemet blant nydimitterte soldater som viser at det fortsatt er en relativt høy andel av mannskapene som ikke er sikret ansettelse eller studieplass umiddelbart etter fullført førstegangstjeneste. Nemnda har gjennomgått undersøkelsesmateriale og på departementets anmodning avgitt uttalelse i saken. Nemnda uttalte følgende:

«I henhold til Forsvarsdepartementets brev av 5 okt d å er Ombudsmannen bedt om å avgi eventuelle bemerkninger til en rapport fra Fagbevegelsens senter for forskning, utredning og dokumentasjon (FAFO) utgitt i juni 1987, vedrørende ledighet blant vernepliktige soldater ved dimisjon.

Ledighetsproblemet for dimitterte soldater har vært gjenstand for drøftelser i ombudsmannnemnda, og nå senest i forbindelse med den fremlagte rapporten fra FAFO.

Rapporten synes spesielt å gi en god og nyttig informasjon om sammensetningen av dimittentene, om hvem som etter statistisk større eller mindre sannsynlighet dimitterer til ledighet på bakgrunn av bl a individuelle egenskaper, yrkes- og utdanningsutvalg, alder, lokalt ledighetsnivå m m.

Nemnda ser alvorlig på ledighetstallet blant dimittentene, men vil likevel gi uttrykk for at problemet ikke bør overdimensjoneres i forhold til ledighetsproblematikken i samfunnet forøvrig, herunder med store geografisk betingende forskjeller. Ledighetsomfanget blant dimittenter bør derfor vurderes og behandles også i et videre samfunnsmessig perspektiv, slik som forøvrig foreslått i brev fra Forsvarsdepartementet til Kommunal- og arbeidsdepartementet av 28 sep 87.

I henhold til rapporten var 80 % av alle dimittentene sysselsatt innen 1 måned etter dimisjon. Av de registrerte ledige ble 80 % sysselsatt innen 2 måneder etter dimisjon (40 % av de registrert ledige ble sysselsatt innen 1 måned). Nivået på langtidsledighet blant dimittentene var forøvrig likt nivået på langtidsledighet i arbeidsstyrken i Norge, dvs ca 0,5 %.

Ombudsmannnemnda finner det riktig at ulike tiltak blir vurdert med sikte på å redusere ledighetstallet så langt det er mulig innen rimelighetens grenser. Nemnda vil derfor slutte seg til det syn som er kommet til uttrykk i brev fra FD til FO av 28 sep 87 (jnr

12240/87). Særlig vil nemnda påpeke betydningen av et mulig økt samarbeid mellom Forsvaret og arbeidskraftmyndigheten med sikte på å redusere den relativt høye ledighet som er registrert i de første 2 måneder etter dimisjon.

Foruten vurdering av nye problemdependente tiltak bør imidlertid de relevante allerede eksisterende sysselsettingstiltak bli intensivert, spesielt på bakgrunn av FAFOs beskrivelser av tiltakenes mangelfulle virkning, muligens grunnet de opplyste svakheter ved bl.a. informasjons- og rapporteringsrutinene.

Førtidsdimittering er i FAFOs rapport spesielt fremhevet som et effektivt sysselsettingstiltak. Med hensyn til eventuell utvidet adgang til førtidsdimittering eller endringer av gjeldende regler må imidlertid opplyses at ombudsmannsnemnda ikke har grunnlag for å kunne vurdere de konsekvenser en regelendring kan få for oppfyllelsen av Forsvarets beredskapsmessige oppgaver. Nemnda vil imidlertid peke på at førtidsdimittering ikke bør medføre noen urimelig ekstra belastning på de vernepliktige som ikke førtidsdimitterer, eksempelvis oftere vakter, innskrenkninger i permisjonsadgangen, vesentlig vanskeligere med overføring eller førtidsdimisjon på andre sterke velferdsgrunner m m.

Spesielt vil nemnda anbefale vurdering av tiltak som kan stimulere til økt selvaktivitet mot arbeids- og skolesøking, herunder med en hensiktsmessig tilrettelegging for en intensiv informasjonsvirksomhet, bl.a. med veiledning om arbeidsøkingsstrategier, om rett for fast ansatte til å få tilbake sin stilling m v. Veiledningsvirksomheten bør da spesielt ta hensyn til den gruppen som etter de statistiske sannsynlighetsberegninger er mest utsatt for risikoen ved å måtte dimittere til ledighet.»

Den foreliggende oppgave fra Generaladvokaten over disiplinærforholdene i Forsvaret viser at henimot 80 % av samtlige refselsstilfeller avgjøres ved bruk av bot, mens arrest er anvendt i ca 12 % av refselsstilfellene. Ulovlig fravær er hyppigste refselsårsak. Ca 38 % av alle refsels saker i 1986 var reaksjon mot ulovlig fravær, mens ca 19 % av refselsene gjaldt overtredelser av alkoholbestemmelsene. Forsovelse eller overtredelse av andre tjenesteplikter var årsak til ca. 30 % av refselsene i 1986.

Statistikk for 1987 vil foreligge først senere i 1988.

Situasjonen kan tyde på at det er behov for å gjøre mannskapene bedre kjent med plikten til å opptjene forsømt tjeneste.

SAKER SOM ER BEHANDLET

I 1987 har Ombudsmannen behandlet 208 nye saker. I tillegg kommer 34 saker fra tidligere år, tilsammen 242 saker. Av disse sakene

er 12 ikke ferdig behandlet i 1987. Avgjørelsen er endret til fordel for klageren i 83 saker.

I tillegg til denne oversikten er det som tidligere år behandlet et stort antall henvendelser angående forskjellige spørsmål. Ombudsmannen har her gitt råd og orienteringer om hvordan man best kunne få hjelp til å løse problemene. For eksempel er noen henvist til Stortingets ombudsmann for forvaltningen som rette vedkommende.

Saksfordelingen på forsvarsgrenene og kommandoområdene, samt fordelingen av sakene på de forskjellige saksområder er angitt nedenfor og viser ikke særlig store avvik fra tidligere år.

De nye sakene som er behandlet i 1987 er tatt opp av:

Enkelte soldater	148
Grupper av soldater, tillitsmenn, avdelinger eller offiserer på vegne av mannskapene	12
Verve	2
Befal	38
Sivilt personell	6
Ombudsmannen	1
Forsvarsdepartementet, div høyere staber	1
	<u>208</u>

Sakene fordeler seg på forsvarsgrenene slik:

FD og diverse høyere staber	13
Hæren:	
Distriktskommando Østlandet ...	51
Distriktskommando Sørlandet ...	16
Distriktskommando Vestlandet ..	2
Distriktskommando Trøndelag ..	10
6. Divisjon	53
Heimevernet	6
Sjøforsvaret:	
Avdelinger på Østlandet	6
Avdelinger på Sørlandet	4
Avdelinger på Vestlandet	3
Avdelinger i Trøndelag	1
Avdelinger i Nord-Norge	10
Fartøyer	2
	<u>26</u>

Luftforsvaret:

Avdelinger i Sør-Norge	21
Avdelinger i Nord-Norge	10
	<u>31</u>
	<u>208</u>

	1985	1986	1987
<i>Menige mannskaper:</i>			
Verneplikt, utskrivning, rulleføring	5	3	1
Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse	41	39	26
Opptjening, godskrivning, tjenestetidens lengde	3	2	2
Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering	86	63	58
Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr	2	5	2
Forlegningsforhold	3	2	7
Kosthold	1	2	2
Tjenesteforhold	9	18	7
Permisjoner	12	18	18
Velferdssaker	1	0	0
Kantiner	0	0	1
Displinærsaker	10	9	7
Forholdet mellom befal og menige	0	2	1
Økonomiske forhold	3	2	6
Sykesaker, tannpleie, ulykker	12	12	5
Sosiale saker	20	19	15
Forsvarets skolevirksomhet	8	6	4
Vervede	5	2	2
<i>Befal og sivilt personell:</i>			
Utnevelser, fast ansettelse, konstitusjon	1	4	4
Engasjement, årsmål etc.	9	17	2
Beordring, frabeordring, forflytning, plikttjeneste, avansement, ansiennitet ...	20	13	9
Aldersgrense, avskjed, oppsigelse	10	10	10
Tjenesteforhold	11	4	7
Sykesaker	0	0	0
Disiplinær- og straffesaker ..	0	4	3
Erstatning	2	1	0
Underbringelse	0	0	1
Familieboliger	1	1	1
Lønn	2	2	3
Godtgjøringer	9	6	4
Pensjon	2	0	0

Verneplikt, utskrivning, rulleføring

Det er behandlet 2 saker i denne gruppe.

Etter at avtjent verneplikt ble gitt godkjenning som ansiennitetsgivende praksis i offentlig sektor med virkning fra 1 jan 1977, har soldatene ved flere høve reist krav om en tilsvarende ordning også innenfor den private sektor. Saken har – hittil uten resultat – vært drøftet mellom LO og NAF. For soldattillitsmennene er dette en høyt prioritert oppgave som de krever løst raskest mulig, om nødvendig ved lovvedtak i Stortinget.

Nemnda er gjort kjent med at Stortingets forsvarskomiteé i sin innstilling S nr 7 1987-88 enstemmig har anbefalt departementet å fremme saken ved lovforslag dersom spørsmålet ikke lar seg løse ved avtale mellom tariffpartene i arbeidslivet. Nemnda slutter seg til dette syn, men vil likevel uttrykke håp om at vernepliktstjenesten også i det private næringsliv kan godkjennes som ansiennitetsgivende ved tariffavtale, slik ordningen er gjennomført innenfor offentlig sektor.

En vernepliktig som i 1981 hadde fått utsettelse med militærtjenesten i henhold til reglene om «Særlig ordning for sjømenns verneplikt», anmodet om Ombudsmannens bistand idet han nå var tilbakeført til ordnær status som vernepliktig. Han ønsket primært Ombudsmannens bistand til å beholde sin status under «sjømannsordningen», subsidiært overføring til tjeneste i Sjøheimevernet eller Siviforsvaret.

Da den «Særlige ordning for sjømenns verneplikt» administreres av Generalkrigskommisssæren, ble denne kontaktet i sakens anledning. Herfra ble det vist til at vilkåret for utsettelse med militærtjenesten etter denne ordning er at mannskapet årlig opptjener en fartstid på minst 6 måneder i utenriksfart. Etter opplysninger fra Direktoratet for sjømenn hadde klageren kun seilt 2 mndr og 23 dager siden 1 jan 1985. Generalkrigskommisssæren mente således at han ikke lenger fylte vilkårene for bibehold av «sjømannsstatus» og fastholdt sitt vedtak om mannskapets uttreden av ordningen.

Generalkrigskommisssæren opplyste imidlertid at man pga kritesituasjonen innen norsk skipsfart hadde tillatt seg en relativt liberal praktisering med hensyn til overholdelse av fartstidskravet. Generalkrigskommisssæren fant i klagerens tilfelle heller ikke hjemmel for overføring til HV eller Sivilforsvaret.

Ombudsmannen fant å måtte ta Generalkrigskommisssærens vedtak til etterretning og skrev slik til klageren:

«På min anmodning har jeg fått oversendt kopi av GKKs besvarelse av Deres søknad som er avslått under henvisning til Deres korte fartstid etter 1 jan 85.

Det synes således på det rene at De på langt nær oppfyller reglens krav til fartstid, og at mulighetene for i snarlig fremtid å kunne opptjene manglende fartstid er heller små. GKK har etter det opplyste heller ikke funnet hjemmel for overføring til Sjøheimevernet eller Sivilforsvaret.

Etter de foreliggende opplysninger er jeg enig i det standpunkt myndighetene har inn tatt.»

Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse

I denne gruppe er det behandlet 29 saker hvorav 3 fra tidligere år. I 10 av sakene er avgjørelsen endret i favør av klageren.

De fleste sakene under denne gruppe gjelder søknad om utsettelse med førstegangstjenesten, repetisjonsøvelse eller HV-øvelse. Påbegynt utdanning er hyppig årsak til søknad om utsettelse med førstegangstjenesten. Stor gjeldsforpliktelse er imidlertid en stadig hyppigere grunn til søknad om utsettelse med tjenesten.

Når det gjelder søknad om utsettelse med repetisjonsøvelse eller HV-øvelse er omsorgsansvar, hensynet til egen bedrift eller arbeidsgiver oftest forekommende utsettelsesgrunn.

Mange søker også om avbrudd eller utsettelse med førstegangstjenesten pga sykdom i nærmeste familie, eller pga samboers/ektefelles nedkomst.

Det er Ombudsmannens inntrykk et militære myndigheter strekker seg langt for å imøtekomme velbegrunnede søknader.

Som følge av at antallet av innkalte mannskaper til repetisjonsøvelsene i den senere tid er redusert, er mulighetene for å innvilge utsettelse blitt noe mer begrenset. Som nevnt under nemndas generelle merknader medfører repetisjonsøvelser ofte et praktisk og økonomisk problem for mannskaper som driver selvstendig næringsvirksomhet.

En vernepliktig ønsket Ombudsmannens bistand idet han ikke hadde fått innvilget en søknad om overføring til HV. I betraktning av sine tungtveiende overføringsgrunner mente klageren at «Ombudsmannen ville finne gode muligheter for å gripe inn». Søknaden var begrunnet med at hans kone var ansatt i en stilling som medførte regelmessig nattarbeid. Dette førte til at deres mindreårige barn ble uten tilsyn om natten under klagerens repetisjonsøvelser. Klageren hevdet også at øvelsene påførte hans arbeidsgiver store problemer da han selv innehadde en stilling hvor han ikke kunne erstattes av andre i bedriften.

Ombudsmannen anmodet klagerens militæravdeling om en redegjørelse for saken. Som svar på denne anmodning fikk Ombudsmannen beskjed om at avdelingen etter ny vurdering hadde funnet å kunne innvilge klageren overføring til HV. Med dette kunne Ombudsmannen anse saken som avgjort.

En vernepliktig ønsket Ombudsmannens bistand til å få omgjort et avslag på søknad om utsettelse med en repetisjonsøvelse han var innkalt til i mars 1987. Utsettelsessøkna-

den var begrunnet med at hans kone ventet barn nr to i januar og at han sammen med en venn nylig hadde overtatt et firma som de nå drev som et selvstendig foretak. Forretningsvirksomheten var fortsatt i en innkjøringsfase hvorfor et øvelsesfravær fra hans side ville påføre firmaet ytterligere problemer, påpekte klageren. Det ble også vist til at firmaet nylig hadde anskaffet datautstyr som bare klageren var skikkelig opplært til å betjene.

Vedkommende distriktkommando som behandlet saken som ankesak fant ikke de påberopte utsettelsesgrunner som tilstrekkelig tungtveiende og måtte under henvisning til den vanskelige personellsituasjonen fastholde avslaget.

Heller ikke Ombudsmannen fant grunnlag til å gi klageren medhold. Det ble bl a tatt hensyn til at svangerskapet forløp normalt uten noen komplikasjoner og at problemene i klagerens firma ikke syntes å være større enn at ulempene ville kunne reduseres ved visse opplærings- og forberedelsestiltak internt i bedriften.

Ombudsmannen gjorde imidlertid klageren oppmerksom på at utsettelsesspørsmålet eventuelt kunne tas opp igjen ved fremmøte til øvelsen dersom personellsituasjonen skulle være bedre enn forventet.

Ombudsmannen mottok klage fra en vernepliktig som ikke hadde fått innvilget utsettelse med en 3 uker lang repetisjonsøvelse. Klageren begrunnet sin anke med at øvelsen ville påføre ham stort undervisningstap, idet han studerte markedsføring på kveldstid og at øvelsen dessuten var til stor ulempe for hans arbeidsgiver hvor han innehadde en nøkkelstilling. Både hans utdanning og yrkeskarriere kunne stå på spill – mente klageren – som avsluttet sitt brev til Ombudsmannen med en anmodning om bistand slik at han kunne «slippe å måtte opptre som lovbrøyer for å få tatt vare på fremtidsmulighetene.»

Etter å ha vurdert de foreliggende dokumenter og dertil innhente nødvendige uttalelser, måtte Ombudsmannen sluttet seg til myndighetenes avslag. Ombudsmannen skrev slik til klageren:

«Jeg er blitt underrettet om at X ikke har tatt Deres anke over tidligere avslag på søknaden til følge. I henhold til restriktive regler gis utsettelse kun når det foreligger tungtveiende sosialmedisinske eller økonomiske private velferdsgrunner, og under vesentlig hensyntagen til den militære avdelings personellsituasjon.

Etter det som er opplyst kan jeg ikke se at avslaget på Deres søknad er urettmessig eller urimelig hva angår lik behandling.»

En vernepliktig, privatpraktiserende advokat av yrke, klaget til Ombudsmannen over et avslag på søknad om utsettelse med repetisjonsøvelse, alternativt overføring til HV.

De behandlende myndigheter hadde avslått utsettelsessøknaden med den begrunnelse at klageren tre ganger tidligere hadde fått utsettelse. Som følge herav hadde han ennå ikke gjennomført en eneste repetisjonsøvelse. Hans militære avdeling mente at det var betenkelig av hensyn til den tjeneste han var tiltenkt i mob-hæren med ytterligere øvelsesfritak.

KLageren oppga såvel familiære som yrkesmessige årsaker for sitt ønske om utsettelse. Klageren og hans kone hadde tre mindreårige barn, hvorav et tvillingpar på 18 måneder. Samtlige tre barn led av kronisk sykdom.

De yrkesmessige årsaker som var påberopt refererte seg til saker som var berammet for domstolsbehandling i øvelsestidsrommet.

Som dokumentasjon la klageren frem en uttalelse fra lege om barnas sykdomstilfelle. Legen konkluserte sin uttalelse slik:

«Med så mange barn, og stor sykdomsbelastning, er det umulig for mor å klare omsorgen alene for barna, selv i kortere perioder. Hun må ha daglig hjelp og støtte av barnas far.»

Fra byrettsdommer ble fremlagt attest som bevitnet at en omberamning av de saker klageren hadde ansvar for ville påføre retten store arbeidsmessige ulemper.

Ombudsmannen tok opp saken med vedkommende infanteriregiment og skrev slik:

«Fra ovennevnte har jeg ved brev av 22 d m mottatt kopi av hans anke over avslått søknad om utsettelse med rptøvelse i tiden 5-25 okt d å. For tilfelle av at hans anke skulle bli avvist har klageren alternativt bedt om overføring til HV.

Av saksdokumentene synes å fremgå at klagerens tre barn - hvorav et tvillingpar - alle har sykdomsplager av kronisk art. Dersom personellsituasjonen ikke er til hinder, kan en overføring til HV synes som en fordelaktig ordning for fremtiden så vel for Forsvaret som for klageren.

Jeg vil be avdelingen om å bli gjort kjent med resultatet av saksbehandlingen. På forhånd takk.»

Etter noen uker mottok Ombudsmannen melding fra regimentet om at utsettelsessøknaden var innvilget og at klageren var innkalt til ny øvelse i juni 1988.

Ombudsmannen anså dermed saken som avsluttet.

En vernepliktig som var innkalt til 3 ukers repetisjonsøvelse i mars 1987 sendte søknad

om utsettelse til avdelingen og Ombudsmannen hvor det bl a heter:

«Jeg vil gjerne delta på repetisjonsøvelsen jeg er innkalt til. Når jeg søker om utsettelse er det fordi jeg ikke har anledning.

Høsten 1986 avla jeg hoveddelen av grunnfag i statsvitenskap ved universitetet i Oslo. Eksamen i metode med statistikk, den gjestående del, skal jeg avlegge i mai 1987. Full eksamen er nødvendig for å få kreditert tilleggsopeng for grunnfaget, og det er i sin tur nødvendig for at jeg skal kunne få opptak ved Handelsakademiet i Oslo, fra høsten 1987.

Med andre ord: Hvis jeg ikke står på eksamen i metode, vil jeg måtte utsette mine utdannelsesplaner til høsten 1988 - da neste opptak ved Handelsakademiet finner sted.

Jeg er samtidig i full jobb, fra 1/29 til 1/25, fem dager i uken. Av den grunn får jeg ikke fulgt forelesningene, som gis på dagtid ved universitetet. Følgelig leser jeg på egenhånd.

Våren 1987 er med andre ord særdeles travelt. Jeg har tatt på meg meget, men ville ha rukket alt, om ikke tre verdifulle arbeidsuker - en drøy måned før eksamen -, hadde gått bort til repetisjonsøvelse. I realiteten blir situasjonen ytterligere forverret, da det bl.a. i forbindelse med jobben vil bli litt å ta igjen etter fraværet.»

I tillegg opplyste han at han var kandidat til kommunestyret for sitt parti ved kommunevalget og at han dessuten var medlem av sentralstyret for sitt partis ungdomsorganisasjon.

Avdelingen fant at de påberopte utsettelsesgrunner ikke kunne kvalifisere til utsettelse hvorfor søknaden måtte bli å avslå. Det ble opplyst at mannskapet ikke tidligere var blitt øvet i sin mob-stilling.

Også overordnet militær myndighet kom ved klagebehandlingen til samme konklusjon.

Ombudsmannen, som fikk seg forelagt alle dokumenter i saken, fant å måtte slutte seg til myndighetenes standpunkt og skrev slik til klageren:

«Ved brev av 16 d m er jeg av X underrettet om at innkallingen til rptøvelse i neste måned er fastholdt. Med bakgrunn i de foreliggende opplysninger og i betraktning av den svært restriktive utsettelsespraksis avdelingene er pålagt, finner jeg ikke grunnlag for innsigelser mot avgjørelsen. Jeg antar imidlertid at De ved fremmøte vil kunne ta opp spørsmålet om en noe avkortet øvelse i fall personellsituasjonen ikke er til hinder.»

Etter å ha fått avslag på søknad om utsettelse med repetisjonsøvelse, tok mannskapet opp saken med Ombudsmannen. Klageren oversendte Ombudsmannen kopi av sitt klageskriv til avdelingen hvorav siteres:

«Jeg ønsker herved avgjørelsen om ikke å innvilge min søknad om fritak, eventuelt utsettelse for fremmøte til repetisjonsøvelse ved X flystasjon i tiden 18-27 mars 1987.

Årsaken til at jeg har søkt om fritak, eventuelt utsettelse, er at jeg studerer ved Y ingeniørhøgskole og holder på med andre skoleåret i et studium som består av to skoleår. Hvert skoleår er inndelt i fire terminer der hver termin varer i åtte uker. Det er avsluttende eksamen etter hver termin. Vi er nå kommet til den tredje terminen og jeg skal ha avsluttende eksamen i tre fag i uke 11. Den fjerde terminen starter opp i uke 12, den 16. mars.

I det avsluttende skoleåret skal det leveres en omfattende hovedoppgave. Dette arbeidet har jeg allerede startet opp sammen med to medstudenter. I tredje termin er det avsatt fire undervisningstimer pr uke mens det i fjerde termin er avsatt fjorten undervisningstimer pr. uke til å arbeide med hovedoppgaven. Det betyr at det meste av arbeidet med denne oppgaven vil bli utført i fjerde termin. Oppgaven skal være ferdig innen femtende mai. Dersom jeg må møte frem til repetisjonsøvelse vil det føre til at jeg får to uker mindre til å arbeide med hovedoppgaven i forhold til de øvrige studentene i min klasse. Det vil også være svært uheldig for gjennomførelsen av hovedoppgaven for de to studentene som jeg arbeider sammen med. I tillegg vil jeg misse to ukers undervisning i to fag som jeg skal ha eksamen i etter endt skoleår. Disse to ukene vil jeg aldri kunne klare å arbeide inn igjen gjennom resten av fjerde termin.

Jeg vil forøvrig få påpeke at det reglementet som dere går etter neppe kan være tilrettelagt for skoleelever. Jeg synes det er merkelig at jeg må risikere å gå opp igjen til ny eksamen senere og at det skal gå utover hovedoppgaven min på grunn av en repetisjonsøvelse.»

Ingeniørhøgskolen bekreftet klagerens saksfremstilling. Ombudsmannen tilskrev avdelingen og fremholdt at det etter hans mening var dokumentert vektige velferdsgrunner for utsettelse. Han anmodet om å bli underrettet om resultatet av saksbehandlingen. Noen dager senere innløp melding om at klageren var innvilget utsettelse og at han ville bli innkalt til neste øvelse som var berammet til juni 1988. Med dette resultat kunne saken avsluttes.

Formannen i en av våre politiske ungdomsorganisasjoner tok kontakt med Ombudsmannen for å få utsettelse med en repetisjonsøvelse han var innkalt til i mars 1987.

Klageren begrunnet sin sak med at organisasjonsarbeidet var særlig viktig i et valgår, og at han dessuten var sterkt engasjert som medlem av sentralstyret i «moderpartiet».

Samtlige underordnede organer hadde avslått søknaden, hvoretter den var oversendt GKK som endelig klageinstans.

I sin henvendelse til GKK tillot Ombuds-

mannen seg å antyde at det ved behandlingen burde tillegges betydning at slike organisasjoner etter sitt formål har en særlig viktig arbeidsperiode det siste halvår foran valgene.

GKK fant imidlertid ikke hjemmel for å kunne innvilge utsettelse. Fra GKKs begrunnelse kan refereres:

«GKs mulighet til å innvilge utsettelse er begrenset til når samfunnsinteresser eller vektige velferdsgrunner tilsier det (Vpl lovens paragraf 18). I den foreliggende sak dreier det seg om en formann i et politisk partis ungdomsorganisasjon. Tjenestereglementet for Forsvaret (TFE 523) fastsetter i avsnitt B, vedlegg 1, side 17 at det er formenn i politiske partier som fritas for fremmøte ved mobilisering og derved også repetisjonsøvelser. Spørsmålet om utvidelser er tidligere drøftet i Den sentrale klage- og koordineringsnemnd. Dette har ikke ført frem. GK finner på den bakgrunn å måtte avslå anken.»

Ombudsmannen meddelte klageren at han etter dette ikke fant muligheter for ytterligere tiltak i saken.

En vernepliktig som under sin førstegangstjeneste i 1986 var innvilget 57 dagers førtidsdimittering for å påbegynne ingeniørutdannelse klaget til Ombudsmannen over å ha blitt innkalt til avtjening av resttjenesten. Klageren mente å ha fått opplyst av sitt troppsbefal under førstegangstjeneste at mannskaper som ble gitt førtidsdimittering for utdanning eller tiltredelse av stilling, ikke ville bli innkalt til resttjeneste. Han hevdet således at innkallingen måtte betraktes som regelstridig og ønsket Ombudsmannens bistand til å få innkallingen annullert. Klageren opplyste også at resttjenesten ville medføre at han måtte frasi seg et praksisoppdrag han hadde skaffet seg for skoleferien. Slik yrkespraksis var en obligatorisk del av ingeniørutdannelse.

Etter først å ha redegjort for Forsvarets rett til å innkalle mannskaper med førtidsdimisjon til avtjening av resttjeneste, tok Ombudsmannen kontakt med den innkallende avdeling for å få utlånt saksdokumentene.

Fra høgskolen fikk Ombudsmannen opplyst at klagerens videreutdanning ikke var betinget av at praksiskravet ble oppfylt i 1987, men innen avsluttende eksamen om tre år.

Etter dette ble klageren meddelt at Ombudsmannen ikke fant urimeligheter i forbindelse med den pålagte resttjeneste.

Fra Stortingets ombudsmann for forvaltningen fikk Ombudsmannen oversendt en sak hvor klageren etter aldersreglene i verne-

pliktsloven mente at plikten til militærtjeneste for hans vedkommende måtte anses som bortfalt.

Av klagerens saksfremstilling fremgikk at han allerede i 1986 hadde passert 28-årsgrensen. Han hadde tidligere fått innvilget søknad om overføring til siviltjeneste etter bestemmelser i fritaksloven. Av utdanningsmessige og andre årsaker var han imidlertid stadig gitt utsettelse med siviltjenesten. Da han nærmet seg 28-års grensen hadde han fått innvilget utsettelse på betingelse av at han undertegnet erklæring om villighet til å gjennomføre siviltjenesten også etter fylte 28 år. Klageren hadde undertegnet denne erklæring.

I 1987 var klageren så etter egen søknad blitt tilbakeført til militær status da han etter egne opplysninger var kommet til ny overbevisning om berettigelsen av et militært, nasjonalt forsvar. Da han nå var tilbake i de militære ruller, ble han straks varslet om utskrivning til våpengren og underrettet om at han, i samsvar med sin villighetserklæring, ville bli innkalt til ordinær militær førstegangstjeneste i januar 1988.

Klageren avviste imidlertid sin egenerklæring som rettsgyldig grunnlag for tjenesteplikten og fremholdt bl a i et meget omstendelig klageskriv:

«Lov om fritaking for militærtjeneste av overbevisningsgrunner, paragraf 24, 2. ledd, bestemmer at den som etter søknad er tilbakeført fra stilling som sivil tjenestepiktig til stilling som militær tjenestepiktig i utgangspunktet plikter å avtjene militær førstegangstjeneste. Det angis imidlertid et unntak for det tilfelle at «... plikten til førstegangstjeneste er falt bort etter vernepliktsloven paragraf 12 annet ledd.» Den regel som det henvises til angir videre, som hovedregel, at plikten til militær førstegangstjeneste bortfaller når den ikke er påbegynt innen utløpet av det år vedkommende fyller 28 år.

Jeg vil i denne forbindelse nevnte at min fødselsdato er 5. mai 1958 og at jeg følgerlig fylte 29 år 5. mai 1987.

Det eneste unntak fra hovedregelen som angis i Vernepliktsloven gjelder det forhold at «forsinkelsen» skyldes den tjenestepiktiges «egen forsømmelse», jfr paragraf 12 2. ledd, 1. pkt i.f. I dette tilfellet utstrekkes plikten til førstegangstjeneste til utgangen av det år vedkommende fyller 33 år.

Det er åpenbart at denne unntaksregelen ikke kan komme til anvendelse på mitt forhold. Det kan for det første være tvilsomt om den overhodet vil gjelde personer som er overført fra sivil til militær stilling etter utgangen av det år vedkommende fyller 28 år i medhold av Lov om fritaking fra militærtjeneste av overbevisningsgrunner, paragraf 24, 1. ledd. Dernest bør det nevnes at bakgrunnen for at jeg ikke hadde avtjent sivil tjeneste før overføringen fant sted var at jeg flere ganger på lovformelig måte etter søknad var innvilget utsettelse gjennom vedtak av kompetent tjenestemyndighet. Grunnlaget for ut-

settelsen var de første årene etter første gangs innkalling hensynet til mine studier ved Universitetet i Oslo. Siste gangs utsettelse var begrunnet i min arbeidssituasjon. Mitt forhold faller således i alle fall i sin helhet utenfor uttrykket «egen forsømmelse» i Vernepliktslovens paragraf 12, 2. ledd, 1. pkt.

Jeg finner det videre klart utfra ordlyden at unntaksbestemmelsen i loven paragraf 12, 2. ledd må forstås som uttømmende.

Loven hjemler således ikke plikt til militær førstegangstjeneste i mitt tilfelle.

Da jeg høsten 1985 søkte om fornyet utsettelse med avtjening av siviltjenesten ble jeg imidlertid først meddelt av Siviltjenesteadministrasjonen at søknaden ikke ville bli innvilget med mindre jeg undertegnet et ferdig oppsatt formular, hvor det het at jeg sa meg villig til å avtjene militær førstegangstjeneste hvis jeg skulle bli tilbakeført til militær stilling etter utløpet av det år jeg fylte 28 år. Jeg anså det viktig å kunne fortsette uavbrutt med mine studier og undertegnet derfor formularet. Deretter ble jeg innvilget utsettelse.

Jeg mener at vedtaket, sett i sammenheng med det ferdige oppstilte formularet, rettslig er å anse som et enkeltvedtak med et ordinært forbehold. Det er et alminnelig forvaltningsrettslig utgangspunkt at det i forbindelse med enkeltvedtak ikke kan tas forbehold som står i motstrid til en lovbestemmelse. Siden unntaksbestemmelsen i Vernepliktslovens paragraf 12, 2. ledd 1. pkt, i.f. må anses som uttømmende, som nevnt ovenfor, foreligger det i dette tilfellet slik mostrid. Følgelig må det nevnte forbeholdet være ugyldig.

Det forhold at jeg den gang undertegnet et ferdig trykt formular, hvor forbeholdet var angitt, kan ikke endre ved denne grunnleggende betraktningmåten. Jeg mener at formularet ikke kan utgjøre et selvstendig rettslig grunnlag for plikten til militær førstegangstjeneste, som et alternativ til lovhjemmel. Jeg viser i denne forbindelse til Castberg, Forvaltningsrett, ss. 317-318, gir i hovedsak uttrykk for samme syn.»

Da saken også hadde betydelig generell interesse, fant Ombudsmannen å ville innhente Forsvarsdepartementets uttalelse i saken. Departementet svarte slik:

«Gjeldende regler om den vernepliktiges førstegangstjeneste i fred og om behandlingmåten av søknaden om utsettelse med militærtjeneste er nedfelt henholdsvis i lov av 17 juli 1953 om verneplikt, § 12 og i Forsvarsdepartementets «utfyllende bestemmelser om utskrivning og verneplikt» (BUV) del III, avsnitt 7.7.

Hovedregelen om når tjenesteplikten skal være påbegynt og avsluttet finnes i vernepliktslovens §§ 11 og 12. Førstnevnte fastsetter at førstegangstjeneste skal avtjenes uten unødig opphold og være avsluttet innen utløpet av det år den vernepliktige fyller 22 år med mindre hans eget forhold har vært til hinder for det.

§ 12 inneholder i annet ledd en spesialregel om bortfall av plikt til førstegangstjeneste i fred når den ikke er påbegynt innen utløpet av det år den vernepliktige fyller 28 år, eller hvis forsinkelsen skyldes egen forsømmelse, innen utløpet at det år han fyller 33 år.

Endelig delegerer vernepliktsloven i § 52 fullmakt for Kongen til å gi nærmere regler om lovens gjennomføring. Ved kgl res av 18 desember 1970 om utskrivningsreglementet ble Forsvarsdepartementet bemyndiget til å gi nærmere regler om utsettelse av militærtjeneste og behandling av søknader i denne forbindelse (BUV, del II, kap VIII) pkt 100.

Departementets utfyllende bestemmelser om behandling av søknader fra befal og menige om utsettelse med militær tjeneste finnes i BUV, del III, avsnitt 7.7 fra Generalkrigskommissariatet 1 mars 1985. Her heter det i 7.7.2.3:

«I helt spesielle tilfeller når det er uomgjengelig nødvendig av vektige velferdsgrunner kan utsettelse innvilges utover det år den vernepliktige fyller 28 år hvis han skriftlig erklærer seg villig til å avtjene førstegangstjeneste straks utsettelsen utløper og før utgangen av det år han fyller 33 år.»

I følge Xs egen redegjørelse for Sivilombudsmannen av 14 september 1987 erkjenner han å ha undertegnet slik villighetserklæring som Vernepliktslov og Utskrivningsreglement foreskriver ved søknad om utsettelse med militærtjenesten for hans alderstrinn.

Etter opplysning fra Siviltjenestekontoret i Justisdepartementet anvender Siviladministrasjonen samme villighetserklæring overfor siviltjenestepliktige som søker utsettelse når den kritiske alder på 28 år nærmer seg. Denne gjensidige påpasselighet i Forsvaret og Siviltjenesten skyldes den bevisste personlige utnyttning av vekselvis militærnektning og avstandstagen fra siviltjeneste i utsettelsesøyemed inntil 28 års grensen som er blitt påvist ved flere anledninger.

Forsvarsdepartementet fant det derfor nødvendig i 1980 å stoppe denne «slalomkjøring» ved innføringen av kravet om villighetserklæring til militær førstegangstjeneste også etter oppnådd 28 år og som skyldes egen forsømmelse. Med forsømmelse forstås ikke å etterleve vernepliktslovens hovedbestemmelse om at førstegangstjenesten ifølge § 11, første ledd, skal være avsluttet innen utløpet av den vernepliktiges 22. år, med mindre hans eget forhold har vært til hinder for det.

Xs villighetserklæring av 26/2-86 er følgende å anse som en frivillig, gyldig viljesak avgitt av en myndig person og inneholder en forpliktelse som nå kreves innfridd av Forsvaret ved innkalling til førstegangstjeneste i januar 1988.»

Også Generaladvokaten som ble bedt om uttalelse kom til at klageren etter de foreliggende omstendigheter måtte anses tjenestepliktig.

Med dette syntes saken tilstrekkelig opplyst, og Ombudsmannen kunne avslutte sin behandling med følgende brev til klageren:

«Det vises til Deres brev av 14/9-87 adressert til Stortingets ombudsmann for forvaltningen, men videresendt den 2/10-87 til Ombudsmannen for Forsvaret som rette adressat.

For det første må opplyses at Ombudsmannen ikke er en ordinær ankeinstans med ad-

gang til å omgjøre et vedtak, men Ombudsmannen har adgang til å henstille til avgjørelsesmyndigheten om å endre et vedtak som måtte fremtre som urettmessig eller åpenbart urimelig.

Jeg legger til grunn at De mener varselet om innkalling til militær førstegangstjeneste fra januar 1988 må være ugyldig med henvisning til bl a Vernepliktsloven § 12, 2. ledd, idet tjenesten ikke er påbegynt innen utløpet av det år De fykte 28 år.

Det legges videre til grunn at De høsten 1985 (fremdeles innenfor militær tjenestepliktiges alder) søkte om utsettelse med avtjening av siviltjenesten, samt at søknaden ikke ville blitt innvilget dersom De ikke hadde undertegnet en villighetserklæring om å utføre militær førstegangstjeneste for det tilfelle at De skulle bli tilbakeført til militære ruller etter utløpet av det år De fylte 28 år.

Villighetserklæringen om betinget militær tjeneste var følgelig avgjørende for at De ble innvilget utsettelse med siviltjenesten frem til august 1987. Eventuell påbegynt sivil eller militær tjeneste ville ha medført at aldersgrensene (33 år evt 28 år) ikke hadde noen betydning.

Med hensyn til de relevante bestemmelser praktisering har jeg bedt Forsvarsdepartementet avgi en redegjørelse i anledning Deres anførsler i brevet av 14/9-87. Det vises til vedlagte kopi av FDs brev av 23/10-87.

Etter min mening kan de relevante bestemmelsene meget vanskelig fortolkes som å inneholde et forbud mot å kunne binde seg til avtjening av tjeneste etter den ordinære pliktige alder, når den tjenestepliktige i egen interesse har avgitt en villighetserklæring for å oppnå fordeler med hensyn til tiden for avtjening av den lovbestemte plikten til militær- eller sivil tjeneste.

På bakgrunn av det ovenstående kan jeg ikke se at varselet om innkalling til militær tjeneste kan være urettmessig eller urimelig, hvorefter jeg for min del må betrakte saken som avsluttet.»

Fra en vernepliktig mottok Ombudsmannen kopi av en søknad om opptak til førstegangstjeneste. Søknaden, som var adressert til mannskapets rulleførende avdeling, lød slik:

«Da jeg av dere ble forespurt om når det passet best for meg å starte førstegangstjenesten i Luftforsvaret, svarte jeg oktober 1987.

Eftersom det for min arbeidsgiver betydde mye hvor lenge jeg kan arbeide i høst, ringte jeg rundt 15. mai i år til dere og spurte om jeg virkelig var fordelt til oktoberinntaket – hvilket ble bekreftet. En medarbeider av meg ringte samtidig, fikk bekreftet opptak i oktober, og mottok skriftlig bekreftelse for 14 dager siden. Da jeg ikke har fått noen skriftlig bekreftelse tok jeg i dag kontakt med dere og fikk avkreftet det som ble bekreftet av dere i mai.

Det er for meg svært viktig å bli tatt inn i oktober p.g.a. videre utdanning. Fra januar 1989 skal jeg ta kurs i tysk (i Norge og Tyskland) samt forberedende på universitetet. Dette må jeg være ferdig med når jeg drar til Sveits for å delta på forkurs og opptaksprø-

ver i økonomi i Friburg og St. Gallen (siv.øk-studie). Dersom jeg ikke er ferdig med militærtjenesten i januar 1989 går et helt år tapt før jeg kan fortsette utdannelsen, og sjansene for opptak til studiet blir mindre. (Jeg har allerede arbeidet i ett år for å «vente» på militærtjenesten).

Jeg regner med en rask saksbehandling og at opptak kan skje i oktober.»

Ombudsmannen tok kontakt med adressaten og bemerket at det etter hans vurdering var anført gode grunner for å imøtekomme søkeren slik at hans utdanningsplaner kunne gjennomføres uten forsinkelser pga militærtjenesten.

Etter en meget rask saksbehandling ble mannskapets søknad besvart slik av avdelingen:

«Det vises til ditt brev av 23 juli 1987 hvor du søker om å få avtjene førstegangstjenesten fra oktober 1987.

X hovedflystasjon har registrert ditt ønske om tjeneste fra denne dato.

Innkallingsordren til oktoberinntaket ble sendt ut 2 juli 1987. Et stort antall som hadde ønsket innkalling i høst, måtte dessverre utstå til senere inntak.

Det kalkuleres alltid med et visst frafall blant de innkalte, slik at antall innkallingsordrer langt overstiger det antall som skal utdannes.

Frafallet er hittil mindre enn beregnet. Det vil derfor ikke bli aktuelt å sende ut nye innkallingsordrer. X hovedflystasjon beklager derfor at din søknad ikke kan imøtekommes. Planlagt innkallingstid for ditt vedkommende vil være 5 januar 1988, men vi hører gjerne fra deg hvis dette tidspunkt ikke passer.

Innkalling vil bli sendt i egen ekspedisjon ca 2½ måned før fremmøtedato.»

Ombudsmannen fant etter omstendighetene å kunne godta avgjørelsen uten bemerkninger. Heller ikke søkeren har senere latt høre fra seg.

En avvist befalsskolekandidat anmodet om Ombudsmannens bistand til snarest mulig å komme igang med sin førstegangstjeneste. Klageren hadde først søkt om opptak ved en befalsskole. Han var innkalt til opptaksprøve, men pga sin synshemming (nærsynt) ikke blitt opptatt som elev.

Klageren bebreidet befalsskolen for å ha innkalt ham til opptaksprøve, idet han allerede i sin første søknad hadde opplyst om sitt svake syn.

Denne side av saken ble av befalsskolen besvart med at det var graden av synssvekkelse som var avgjørende, noe som først kunne avklares ved legeundersøkelse under opptaksprøvene.

Klageren opplyste at han hadde regnet med å bruke det nærmeste år til befalsutdanning og hadde derfor ikke søkt på andre sko-

ler. Da han nå ikke var opptatt som elev, ønsket han istedet å gjennomføre førstegangstjenesten slik at annen utdanning kunne påbegynnes raskest mulig deretter.

På denne bakgrunn ønsket han Ombudsmannens bistand med sikte på sesjonstest og etterfølgende militærtjeneste.

Saken ble av Ombudsmannen tatt opp med befalsskolen og FRO hvorefter den ble oversendt vedkommende krigskommissariat med anbefaling om at mannskapet snarest mulig blir sesjonstestet og innkalt til tjeneste.

Klageren ble underrettet om resultatet som han ikke har gjort anmerkninger til overfor Ombudsmannen.

Opptjening, godskriving, tjenestetidens lengde

Det er behandlet 2 saker i denne gruppe. I tillegg er det behandlet en sak fra forrige år.

En soldattillitsmann var i tvil om hvorvidt førstegangstjenesten som var opptjent før påbegynt USK-utdanning skulle godskrives vedkommende dersom han etter eget ønske avbryter og ikke fullfører utdannelsen.

Tillitsmannen skrev slik til Ombudsmannen:

«Her ved X drives det UKS-utdanning med opptak i januar og juli. En del soldater som begynner på rekruttskolen i april/oktober kontingentene, søker etter endt rekruttskole på USK. De skriver da under en erklæring dersom daten sier seg villig til å gjøre tjeneste så lenge som kurset og den etterfølgende tjeneste som USK-korporal innebærer, og at repetisjonsøvingen kommer i tillegg.

Dette medfører at en del soldater vil få mer enn 12 mnd førstegangstjeneste. Det er i grunnen greit nok, men problemet begynner når noen slutter før kurset er gjennomført. Disse blir da tilbakeført til tidligere tjeneste, og spørsmålet er da om disse skal få godskrevet sin tid som USK-asp og USK-elev som en del av førstegangstjenesten.

Holdbarheten av den overnevnte egenerklæringen er blitt vurdert av juridisk seksjon ved HST/P-2. De henviser til vernepliktslovens paragraf 4, der det framgår at det er adgang til å melde seg frivillig til tjeneste, og at en er å betrakte som vernepliktig fra antagelsen.

Jeg vil påpeke at ved opptak til rekruttskolen er soldaten å regne som vernepliktig, og at senere frivillig tjeneste ikke kan endre dette fakta. Etter min mening er den overnevnte egenerklæring bare en erklæring på at en er villig til å fortsette frivillig tjeneste utover de 12 pliktige mnd'ene når en går på USK-kurs. Straks en slutter og blir tilbakeført til vanlig verneplikt, er det vernepliktsloven som gjelder.

Det er ett konkret eksempel på dette her ved avdelingen, og vedlagt følger papirer på denne.

Jeg ber om en uttalelse fra Ombudsmannen i forsvaret ang. denne sak.»

Ombudsmannen sendte følgende svar:

«Ombudsmannen finner det ikke tvilsomt at det er adgang til frivillig tjeneste utover den pliktige tjeneste etter vernepliktsloven.

At man da ved USK-kursets begynnelse avgir en slik erklæring er juridisk bindende. Imidlertid må det være en relativt klar forutsetning at man påtar seg slik frivillig tjeneste nettopp med henblikk på gjennomføringen av USK-kurset og senere praktisk tjeneste for å oppnå status som utskrevet sersjant. Dersom en slutter ved kurset antar en da dette for å være en bristende forutsetning for tjeneste utover plikttjenesten og mannskåpene blir da å godskrive all relevant tjeneste i Forsvaret.»

En HV-mann anmodet om Ombudsmannens fortolkning av visse bestemmelser i I Lov om Heimevern av 17 juli 1953 nr 28. Mannen skrev slik:

«I lov om heimevern paragraf 19 heter det som følger, sitat:

«Heimevernsmannen som på grunn av sykdom, skade eller fravær fra eller forsømmelighet i tjenesten ikke har fått tilstrekkelig opplæring, kan etter nærmere bestemmelser av Kongen pålegges nødvendig tilleggstjeneste.» sitat slutt.

I punkt 1 i kommentarer til lovens paragraf 19 heter det følgende, sitat:

«Tilleggstjeneste (opptjening) som følge av uforskyldt fravær fra pålagt pliktig tjeneste på grunn av sykdom, skade eller andre årsaker skal pålegges opptjening i den utstrekning det er nødvendig for at HV-personellet skal få den tilstrekkelige opplæring ved mobilisering. Tilleggstjenesten skal ikke pålegges utover det antall timer/dager som er forsømt.

Har fraværet strukket seg over det vesentlige av ett eller flere øvingsår, og det på grunn av fraværet ikke vil være mulig å la HV-personellet gjennomføre nødvendig tilleggstjeneste (opptjening) som fritidstjeneste, eller under «oppsamlingsøvelser» i det øvingsår fraværet opphører, kan HV-distriktssjefen bestemme at pålegg om tilleggstjeneste helt eller delvis frafalles.» sitat slutt.

I lovteksten brukes altså begrepet nødvendig tilleggstjeneste synonymt med nødvendig opplæring og nødvendig tjeneste ved mobilisering.

Spørsmål 1.

Mener Ombudsmannen at nødvendig tilleggstjeneste slik begrepet brukes i paragraf 19 kan tolkes slik at forefallende arbeid er en rimelig tolkning av begrepet nødvendig tilleggstjeneste?

Spørsmål 2.

Mener ombudsmannen at det er rimelig å tolke pt i siste ledd i kommentarene til lovens paragraf 19 at manglende nødvendig

opplæring fra året før og/eller fra tidligere år kan oppsamles og pålegges som tilleggstjeneste slik at samlet tjenestetid (ordinær tjeneste og tilleggstjeneste) strekker seg ut over den vedtatte årlige tjenestetid?»

Brevskriveren opplyste pr telefon at hans spørsmål hadde sin bakgrunn i at han under en «oppsamlingsøvelse» var blitt pålagt tjenesteoppdrag som han mente ikke var av «militær art».

Ombudsmannen forela saken for Heimevernsstaben med anmodning om kommentarer.

Fra HVST innløp slikt svar:

«Det vises til Ombudsmannen for Forsvarets skriv av 3 juni 1986 angående ovennevnte sak.

Alt HV-pliktig personell er pålagt tjenesteplikt. Denne tjenesteplikt er av Stortinget fastsatt til et totalt omfang på 19 mnd (575 dg). Tjenesteplikten i fred opphører etter fylte 44 år. Tjenesteplikten i Heimevernet gjennomføres ved årlige øvelser med en varighet av inntil 6 dager under sammenhengende øvelser, eller ved fritidsøvelser inntil 50 timer.

Fritak for HV-tjeneste kan kun skje i samsvar med HV-lovens § 21 og er sentralisert gjennom «Fritaksordningen» som styres av Generalkrigskommisariatet etter et av Forsvarsdepartementet fastsatte regelverk (TFF, undergruppe 523 Fritak for og utsettelse med fremmøte ved mobilisering).

Generalinspektøren for Heimevernet er ikke bemyndiget til å innvilge fritak.

Derimot kan utsettelse med HV-tjeneste gis og da i samsvar med og etter de kriterier som HV-lovens § 22 fastsetter.

Denne tjeneste plikter en imidlertid å ta igjen enten i samme øvelsesår eller det påfølgende.

Gjennomføringen av HV-tjenesten skjer hovedsakelig ved årlige øvelser på HV-området. Men for å kunne etterleve Stortingets påbud om årlig øvelse for den enkelte HV-mann arrangerer HV-distriktene såkalte «oppsamlingsøvelser». Dette for at HV-personell som av ulike årsaker ikke har møtt til den ordinære øvelse i HV-området skal få gjennomført sin tjenesteplikt.

I utgangspunktet skal alt HV-pliktig personell gjennomføre sin tjenesteplikt årlig. Primært ved øvelse i eget område, sekundært ved HV-distriktets oppsamlingsøvelser. Hovedmålet med all øvelse i Heimevernet er å dyktiggjøre den enkelte HV-mann til den oppgave som han tildeles i beredskapssituasjonen og krig. Men også andre oppgaver som avdelingene blir pålagt må løses ved hjelp av HV-pliktige mannskaper. Blant annet vedlikehold og såkalt «forefallende arbeid».

Heimevernsstaben har derfor akseptert at HV-personell kan bli pålagt slik tjeneste, særlig under oppsamlingsøvelser. Dette er akseptert ut fra økonomisk vurdering idet kostnadene ved leiet vedlikehold ville ha sprengt budsjettetrammen og i verste fall ført til raskt forfall av viktig materiell/bygningsmasse.

Den årlige tjenesteplikt dekkes ikke av HV-lovens § 19. HV-lovens § 19 kommer kun til anvendelse i de tilfeller hvor det er snakk om å pålegge HV-tjeneste i tillegg til årets pliktige tjeneste.

Den foreliggende sak er imidlertid såkalt «resttjeneste» som HV-soldaten av ulike årsaker ikke har utført foregående år.

I sin tolkning av Hv-lovens § 19 legger Heimevernsstaben til grunn den intensjon utfyllende bestemmelser gir. Tilleggstjenesten pålegges i den hensikt å sørge for at HV-mann skal få tilstrekkelig opplæring for sin tjeneste ved mobilisering.

Heimevernsstaben legger også vekt på likhetsprinsippet ved at alt HV-personell får lik tjenestebyrde.

Som en sammenfatning anfører Heimevernsstaben følgende:

- Den primære hensikt med den årlige tjenesteplikt er å gi en enkelte HV-mann den nødvendige opplæring og trening for å løse sitt oppdrag ved mobilisering. Men Heimevernsstaben finner det ut fra en økonomisk vurdering både forsvarlig og rimelig at HV-distriktene under oppsamlingsøvelser nytter en del av årets tjeneste til «såkalt forefallende arbeide».
- Tilleggstjeneste som pålegges i samsvar med HV-lovens § 19 bør gjennomføres kun i den hensikt å gi nødvendig opplæring/trening for mobstilling.»

Til denne redegjørelsen fikk Ombudsmannen følgende bemerkninger fra HV-mannen:

«Jeg må si jeg er svært overrasket over Heimevernsstabens fortolkning om hva en heimevernsmanns oppgaver er i fredstid.

Heimevernsstaben uttaler følgende på side 2 2. avsnitt, sitat:

Men også andre oppgaver som avdelingene blir pålagt må løses ved hjelp av HV-pliktige mannskaper. Blant annet vedlikehold og såkalt «forefallende arbeid». Heimevernsstaben har derfor akseptert at HV-personell kan bli pålagt slik tjeneste, særlig under oppsamlingsøvelser. Dette er akseptert ut fra økonomisk vurdering idet kostnadene ved leiet vedlikehold ville ha sprenget budsjettetrammen og i verste fall ført til raskt forfall av viktig materiell/bygningsmasse. sitat slutt.

Og videre i orienteringen uttaler Heimevernsstaben, sitat:

Heimevernsstaben legger også vekt på at likhetsprinsippet ved at alt HV-personell får lik tjenestebyrde. sitat slutt.

Det er ikke nevnt et eneste sted hverken i paragraf 19 eller i fortolkningene til paragraf 19 at Heimevernet av økonomiske grunner eller ut fra et likhetsprinsipp skal kalle ut heimevernspersonell til resttjeneste for å utføre forefallende arbeid. Begreper som resttjeneste og forefallende arbeid eksisterer ikke i Lov Heimevern.

Økonomiske vurderinger.

Når Heimevernsstaben vil forsøke å løse deler av Heimevernets økonomiske problemer ved å la heimevernssoldater på oppsamlingsøvelser utføre forefallende arbeid gjør

Heimevernsstaben seg skyldig i klassisk sektortenkning som heller ikke Heimevernet på sikt er tjent med.

Likhetsprinsippet.

Når en fra Heimevernsstabens side argumenteres ut ifra et likhetsprinsipp er dette også forbausende, siden hele paragraf 22 inneholder det mosatte nemlig at individuelle hensyn kan og skal tas.

Ut i fra de merknader jeg har anført til Heimevernsstaben orientering av 23. juli mener jeg at Heimevernsstabens fortolkning av Heimevernsloven som også er sammenfallende med praksis på enkelte oppsamlingsøvelser, er i strid med lov om Heimevern.

Jeg ber om at Ombudsmannen bringer dette til klarhet.»

Ombudsmannen fant å ville innhente nærmere kommentar til spørsmålet om HV-mannskapetets plikt til å utføre såkalt «forefallende arbeid» og anmodet HVST om en nærmere redegjørelse. HVST svarte slik:

«Det vises til Ombudsmannen for Forsvarets skriv av 24 okt (ref c) angående ovennevnte sak.

HV-loven § 8 har følgende ordlyd:

«Enhver heimevernsmann er forpliktet til å overta den tjenestestilling i Heimevernet som han blir beordret eller utpekt til og utføre den tjeneste som blir pålagt ham. Ingen kan dog mot sin vilje beordres til stilling eller tjeneste som etter gjeldende bestemmelser er tillagt lavere enn den han innehar med mindre særlige forhold i krig gjør slik beordring nødvendig.

Enhver heimevernsmann er forpliktet til å motta høyere grad og gjennomgå den nødvendige utdanning. Med mindre graden er midlertidig eller gitt for et bestemt oppdrag, kan den bare fratas ham hvis han har vist seg uskikket eller uverdigg til å inneha den.»

HV-lovens §8 presiserer klart at enhver Hv-mann plikter å utføre den tjeneste som blir pålagt ham. Denne bestemmelse i HV-loven danner aksept for at den tjeneste en ansvarlig sjef finner forsvarlig å pålegge HV-personell skal utføres.

Begrepet «tjeneste er vidtfaunende og dekker både operative (stridende) og administrative tjenesteforhold. På samme måte som utdanning og øvelse utgjør også administrativ tjeneste en del av det totale tjenestebegrep som dekkes av HV-lovens § 8.

Administrativ tjeneste er pr definisjon også et vidt begrep, men omfatter bl a slik tjeneste som f eks vedlikehold, kjøkkentjeneste, kontortjeneste, tjeneste som sjåfør o l og også såkalt forefallende arbeide. Det essensielle ved pålegg om slik tjeneste er at den tjener Heimevernets interesser og dermed bidrar til å løse Heimevernets målsetting.

Dette at HV-personell av og til blir nyttet til slik tjeneste under avtjening av sin årlige tjenesteplikt avviker ikke fra praksis i øvrige forsvarsgrener. Det bør være kjent at vernepliktige soldater pålegges en rekke administrative gjøremål av forskjellig art både under førstegangstjeneste og repetisjonsøvelser.

Heimevernsstaben mener å ha klarlagt sin fortolkning av HV-lovens § 19 i skriv av 23. juli 1986 (ref b).

En må skille mellom det å avtjene sin årlige pliktige HV-tjeneste og det å bli pålagt tilleggstjeneste som et resultat av forsømt utført HV-tjeneste.

Heimevernsstaben tolker likhetsprinsippet ut fra følgende

- Stortingsvedtak om en årlig tjenesteplikt for HV-personell (HV-lovens § 9, samt St.prp nr 1)
- HV-lovens § 8 som pålegger HV-personell å overta den tjenestestilling som blir pålagt ham/henne, samt utføre den tjeneste som blir pålagt.

Heimevernsstaben kan ikke se at HV-lovens § 22 på noen måte bryter med likhetsprinsippet. Alle har lik rett til å søke om utsettelse med HV-tjeneste og vil også kunne få utsettelse dersom lovens betingelser oppfylles.

At den enkelte søknad gis en individuell behandling sier seg selv.

Utsettelse gis under forutsetning av at denne tjeneste skal tas igjen. Hvorvidt denne tjeneste kalles for opptjening av ikke utført tjeneste eller resttjeneste er irrelevant i forhold til sak.

Heimevernsstaben tillater seg å avvise hr Xs påstand om at den utlagte tolking av tjenestebegrepet er i strid med lov om Heimevernet.

Heimevernsstabens tolking av HV-loven er ikke ny av året, men bygger på det regelverk og den sedvane som har styrt Heimevernets virksomhet gjennom 40 år.»

Ombudsmannen antok at saken hadde stor interesse for HV-mannskaper generelt og til lot seg derfor å anmode om eventuelle merknader til saken fra Forsvarsdepartementet. Ombudsmannen skrev slik:

«X har tatt opp med Ombudsmannen spørsmålet om omfanget av den tjenesteplikt som kan pålegges mannskaper etter bestemmelsene i Heimevernsloven. Det dreier seg i første rekke om en fortolkning av tjenestebegrepet i lovens § 8, Herunder om såkalt forefallende arbeide og vedlikehold omfattes av begrepet tjeneste. Saken har herfra vært forelagt HVST som i sin uttalelse av 23 juli d å anfører bl a følgende:

«Hovedmålet med all øvelse i Heimevernet er å dyktiggjøre den enkelte HV-mann til den oppgave som han tildeles i beredskapssituasjon og krig. Men også andre oppgaver som avdelingen blir pålagt må løses ved hjelp av HV-pliktige mannskaper. Blant annet vedlikehold og såkalt «forefallende arbeid». Heimevernsstaben har derfor akseptert at HV-personell kan bli pålagt slik tjeneste, særlig under oppsamlingsøvelser. Dette er akseptert ut fra en økonomisk vurdering idet kostnadene ved leiet vedlikehold ville ha sprenget budsjettetrammen og i verste fall ført til raskt forfall av viktig materiell/bygningsmasse.»

Det syn som her er kommet til uttrykk har staben utdypet i en tilleggsuttalelse av 19 d m der det bl a anføres at den praksis som på dette område er gjennomført i HV ikke avviker fra praksis i øvrige forsvarsgrener.

Jeg viser til at det av forarbeidene til Heimevernslovens § 8 fremgår at paragrafen er analog med den tilsvarende bestemmelse i vernepliktsloven som var forutsatt å få tilsvarende anvendelse i Heimevernet.

Jeg tør be meddelt om FD har noen merknader til redegjørelsen fra HVST.»

Dette brev ble av departementet besvart på følgende måte:

«Med hjemmel i heimevernslovens § 19 med utfyllende bestemmelse kan heimevernsmann pålegges nødvendig tilleggstjeneste. Slik tjeneste skal i hht de utfyllende bestemmelser pålegges opptjent i den utstrekning det er nødvendig for at heimevernspersonell skal få en tilstrekkelig opplæring i mobiliseringsøyemed. Det må i utgangspunktet være opp til den enkelte sjef å bestemme hva slags tjeneste som skal utføres. Men departementet mener det faller utenfor begrepet nødvendig tilleggstjeneste å bli pålagt arbeid med såkalt vedlikehold og annet forefallende arbeid med mindre det må ansees som en naturlig del av en opplæringssituasjon.

Når det gjelder «resttjeneste» har vi fått opplyst fra HVST at dette må holdes adskilt fra tilleggstjeneste etter heimevernslovens § 19. resttjeneste er del av den årlige tjeneste som ikke er utført, men som blir tatt igjen, som regel på oppsamlingsøvelser. Dette må ansees som «vanlig tjeneste» jfr heimevernslovens § 8. Etter heimevernslovens § 8 er enhver heimevernsmann forpliktet til å utføre den tjeneste som blir pålagt ham. Hovedformålet er imidlertid som HVST uttaler å gi den enkelte heimevernsmann den nødvendige opplæring/trening for å være i stand til å løse sitt oppdrag ved mobilisering. Den enkelte sjef må derfor vurdere i hvilken grad mannskapet skal utføre vedlikehold og annet forefallende arbeid. At dette faller inn under begrepet tjeneste i lovens § 8 mener vi er på det rene. Det ligger i heimevernets system og oppbygging at slikt arbeid må fordeles på det tjenestepliktige mannskap. For at Heimevernet skal kunne fungere er det viktig at alt materiell blir holdt vedlike. Videre bygger det på lang praksis at HV-mannskaper blir satt til slik tjeneste.

Departementet slutter seg forøvrig i det vesentlige til de uttalelser som er gitt av HVST i skriv av hhv 23 juli og 19 nov 86 til OFF.»

Saken ble avsluttet med følgende brev fra Ombudsmannen til HV-mannen:

«Min siste henvendelse til Heimevernsstaben er besvart ved brev av 19 nov f å. Jeg fant imidlertid også å burde innhente Forsvarsdepartementets uttalelse i saken og tok saken opp med FD i brev av 25 nov f å. FD har avgitt uttalelse i brev av 26 d m hvorav en kopi vedlegges sammen med kopi av HVSTs uttalelse i foran nevnte brev av 19 nov f å.

Jeg har for mitt vedkommende ikke noe vesentlig å bemerke til de redegjørelser som

er gitt. Når det gjelder begrepet «nødvendig tilleggstjeneste» som kan pålegges med hjemmel i HV-lovens § 19, viser jeg til at vedlikeholdsarbeid og annet forefallende arbeid antas å falle utenfor slik nødvendig tilleggstjeneste, med mindre det må anses som en naturlig del av opplæringsituasjon.»

Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering

Det er behandlet 63 saker i denne gruppe, hvorav 5 er saker fra tidligere år. Av årets saker er 7 under behandling og overført neste år.

Av disse sakene gjelder 33 overføring til annet tjenestested, 9 saker gjelder tidligere dimittering og 10 gjelder overføring til HV eller Sivilforsvaret. De øvrige saker fordeler seg på en rekke andre kategorier.

I 23 saker er avgjørelsen endret til fordel for klageren. Dette gjelder i første rekke de saker som dreier seg om førtidsdimittering, men også mange klager på avslåtte søknader om overføring til tjenestested nærmere hjemmet er imøtekommet under ankebehandlingen. I slike tilfeller har det foreligget tungtveiende velferdsgrunner for overføring. I flere av de saker der overføring til tjenestested nærmere hjemmet ikke er imøtekommet, har vedkommende militære avdeling sagt seg innforstått med at søkerens problemer ville bli søkt avhjulpet ved innvilgelse av berettiget velferdspermisjon.

Nemnda har i tidligere beretninger vært opptatt av saksbehandlingstiden i overføringssaker. Det er nemndas oppfatning at avdelingene stort sett undergir slike saker en samvittighetsfull og rimelig rask behandling. Nemnda vil likevel ikke unnlate å bemerke at saker av denne type ofte involverer både sosiale, medisinske og økonomiske problemer av stor betydning for mannskapet og hans familie, hvorfor en rask saksbehandling er av særlig viktighet.

En soldat som nylig var overført til tjeneste ved et av våre kystartillerifort i Nord-Norge, klaget til Ombudsmannen over å ha fått avslag på søknad om tjeneste nærmere hjemstedet.

Klageren anførte følgende grunner for sitt ønske om overføring:

«Min far og mor bygger for tiden opp mottak av skalldyr og torgsalg. I den forbindelse er det mye ombyggingsarbeid som skal foretas på fabrikk. Jeg vil hjelpe han med det. (Se min første søknad).

Jeg har perm hver annen uke her oppe fra fredag kl. 12.00 til mandag kl. 12.00, men kan ikke reise hjem. Det sliter på meg å vite at jeg må være her i stedet for å kunne gjort nytte for meg hjemme når jeg har perm.

Jeg er kjent med at det er mulighet for at mannskaper trengs på Ulsnes før jul.

Det er et viktig moment som er oppstått, jeg vantrives her oppe og får vanskeligheter med å tilpasse meg forholdene.

Ut fra det forannevnte ber jeg Dem påvirke de rette instanser slik at jeg kan bli overflyttet til et sted som gir mulighet å komme hjem på frivaktene. Som De vil se av vedleggene, er det stor betydning for hele familien. Håper dette lykkes. På forhånd takk for velvillig behandling.»

Etter å ha gjennomgått saksdokumentene ble klagen besvart slik:

«Det vises til Deres brev av 25 f m, hvortil må først bemerkes at Ombudsmannen ikke er ordinær ankeinstans med rett til å omgjøre et vedtak, men Ombudsmannen har adgang til å henstille til avgjørelsesmyndigheten om å endre et vedtak dersom dette skulle fremtre som urettmessig eller åpenbart urimelig.

For øvrig vil jeg minne om Vernepliktsloven § 7, idet enhver vernepliktig er forpliktet til å overta den tjenestestilling i Forsvaret som han blir beordret til.

Etter de opplysninger som er fremlagt i saken og i betraktning av den restriktive linje Forsvaret har lagt opp til i overføringssaker, kan avslaget på Deres søknad neppe karakteriseres som urimelig. Jeg viser til at ifølge Forsvarets regelverk på dette område, må en søknad – om den skal anses som berettiget – vurderes å være av vesentlig eller avgjørende betydning for den vernepliktiges livsgrunnlag eller personlige velferd. Hertil kommer at personell disponeringsmessige årsaker vil kunne begrense mulighetene for å innvilge overføringssaker.

Deres problemer må, slik jeg ser det, søkes løst via dokumentert behov for velferdspermisjoner i tillegg til de langpermisjoner De er berettiget til.

På bakgrunn av det ovenstående må jeg dessverre for min del betrakte saken som avsluttet.»

En vernepliktig, hjemmehørende i Oslo, ønsket Ombudsmannens bistand i forbindelse med sin søknad om overføring fra tjenestestedet i Nord-Norge til Oslo-området. Soldaten begrunnet sin sak med legeattest som bekrefter at hans far var sterkt svekket som følge av en hjertesykdom.

I tillegg opplyste klageren at faren, som var fraskilt, også hadde store alkoholproblemer som hadde tiltatt etter at han pga militærtjeneste ikke lenger kunne ha daglig tilsyn med sin far. Klageren mente derfor at overføring til Oslo-området var absolutt nødvendig av hensyn til farens helsetilstand.

Etter noe korrespondanse og telefonisk kontakt med avdelingen i Nord-Norge, ble soldaten innvilget overføring til Østlandsområdet.

En vernepliktig hadde forgieves forsøkt å oppnå overføring fra Nord-Norge til tjeneste-

sted nærmere hjemmet i Sør-Norge. I håp om å få endret avgjørelse tok han kontakt med Ombudsmannen. Klageren oppga to hovedgrunner for sitt ønske: Farens behov for hjelp i gårdsarbeidet. Eget behov for fysikalsk behandling for sin nakke- og rygglidelse.

Etter gjennomgang av sakspapirene kunne konstateres at militærlegen hadde anbefalt overføring til tjenestested som kunne tilby fysikalsk behandling. Han var således tilbudt overføring til en annen leir i landsdelen. Dette tilbud hadde klageren takket nei til. Om farens gårdsdrift forelå uttalelse fra landbrukskontoret hvorav fremgikk at faren i tillegg hadde to andre jobber utenom gårdsdriften og at jordstyret anså det nødvendig at sønnen kunne delta i gårdsarbeidet under permisjoner.

Etter å ha drøftet saken med vedkommande militæravdeling, skrev Ombudsmannen slik til klageren:

«Jeg har merket meg at avdelingen på medisinsk grunnlag har anbefalt overføring til tjenestested hvor fysioterapeutisk behandling kan tilbys. Dette spørsmål har jeg drøftet nærmere med avd og har fått opplyst at De er blitt tilbudt overføring til X der adekvat behandlingstilbud foreligger. Etter det opplyst har De avslått dette tilbud.

Når det gjelder spørsmålet om overføring til tjenestested i nærheten av hjemmet pga Deres fars gårdsdrift, legger jeg merke til at militære myndigheter har stillet i utsikt velferdspermisjoner ved dokumentert behov. Jeg kan ikke se at De i Deres anke har kommentert dette alternativ. Jeg kan heller ikke av de øvrige dokumenter i saken se at behovet for Deres daglige deltakelse i gårdsdriften er nærmere begrunnet.

På det foreliggende grunnlag kan jeg ikke finne muligheter for en endret avgjørelse i saken.»

En vernepliktig ønsket Ombudsmannens bistand i forbindelse med en avslått søknad om overføring til et tjenestested i en nærmere angitt kommune. Klageren skrev bl a:

«Som det går fram av søknaden min, begrunnes den med at jeg i X kan få den nødvendige grunnutdanningen for kompetanse til opptak ved ingeniørhøgskolen. Slik grunnutdanning gis ikke i nærheten av Y.

Jeg er oppmerksom på personellmangelen i Kp D. Jeg kan imidlertid ikke godta at den skal føre til at jeg mister et år i min utdanning. Ved overflytting til X vil jeg fortsatt utøve min militærtjeneste og på samme tid få komplettere grunnutdanningen.

Forsvarets motivering til å ta utdanning og kurser i løpet av militærtjenesten kommer i et underlig lys dersom soldater som ønsker å ta utdanning, blir hindret i dette.

Jeg anker derfor avslaget og ber Ombudsmannen for Forsvaret bidra til at anken imøtekommes.»

Den grunnutdanning klageren sikter til var et sivilt kurs i regi av Voksenopplæringen. Ombudsmannen besvarte klagerens henvendelse slik:

«Det vises til Deres brev av 7 d m i anledning avslag på Deres søknad om overføring til avdeling i X.

Ved søknad om overføring vurderes etter gjeldende bestemmelser hvor vidt det foreligger vektige velferdsgrunner og om tjenestlige velferdsgrunner og om tjenestlige hensyn kan tillate overføring. Personelldispenseringsmessige årsaker vil således kunne begrense mulighetene for å innvilge overførings-søknader.

Etter det som er opplyst kan jeg ikke se at avslaget på Deres søknad kan være urettmessig eller urimelig i relasjon til lik behandling av søkere i lignende situasjoner. Jeg må derfor betrakte saken for min del som avsluttet.»

En vernepliktig – aktiv idrettsutøver – var underrettet om beordring til tjeneste i Nord-Norge etter endt rekruttskole. Denne avgjørelse ønsket han endret med sikte på overføring til Oslo-området slik at han kunne følge trening sammen med sitt håndballag.

De militære foresatte hadde ikke funnet å kunne ta hans ønske til følge da det ikke var lagt frem en tilfredsstillende bekreftelse på at han var aktuell landslagskandidat, slik reglene krever.

Under Ombudsmannens behandling av saken ble det fremlagt en uttalelse fra vedkommende forbundsledelse som bekreftet at klageren var blant de aktuelle kandidater til Norges juniorlandslag, hvoretter klageren ble underrettet om at han ville bli overført til tjeneste ved en nærmere angitt avdeling i Oslo-området.

En vernepliktig søkte om overføring til tjeneste ved en avdeling på sitt hjemsted. Søknaden var begrunnet med at hans foreldre begge pga sykdom, var ute av stand til å utføre det nødvendige husarbeid. Hans øvrige tre søsken var for lengst flyttet fra hjemmet og bosatt andre steder.

Søknaden var avslått av hans avdeling hvorfor han nå ønsket Ombudsmannens hjelp i sakens anledning.

Fra sosialkontoret i soldatens hjemkommune forelå bekreftelse på familiens situasjon, men at kommunen pga mangel på husmorvikarer ikke hadde kunnet skaffe familien nødvendig hjelp. Sosialkontoret uttalte bl a:

«Når det offentlige hjelpeapparat en tid nå ikke har tilstrekkelige resurser, er det meget viktig at pårørende kan tre til med hjelp til diverse oppgaver, både med husarbeid og mere omfattende tilsyns- og pleieoppgaver.

Det offentlige hjelpeapparat er altså ofte avhengig av at pårørende yter betydelig innsats.»

En anke over avslaget ble forelagt Luftforsvarsstaben som uttalte:

«Luftforsvarsstaben har behandlet anken fra flysoldaten om overflytting fra X hovedflystasjon til Y flystasjon.

Helse- og sosialavdelingen i Z kommune har opplyst at de har liten mulighet til å hjelpe hans foreldre da de ikke har tilstrekkelige ressurser.

Bakgrunnen for søknaden er soldatens ønske om å være til støtte og hjelp for sin mor som er uføretrygdet og sin far som lider av høyt blodtrykk. Ingen av soldatens søsken bor i nærheten, slik at de kan hjelpe sine foreldre.

Selv om LST har stor forståelse for soldatens ønske om å hjelpe sine foreldre i en vanskelig situasjon, kan det likevel ikke være Forsvarets ansvar at slik støtte skal kunne gis.

I saker som denne er det hensynet til soldatens egne velferdsmessige forhold som må legges til grunn for avgjørelsen. Foreldres sykdom/helsesvekkelse kan ikke tillegges vekt på samme måte, idet sosiale ordninger utenom Forsvaret her må forutsettes å tre inn.

Dagens personellsituasjon med underdekning av soldater i Nord-Norge gjør at de oppgitte velferdsgrunner i soldatens søknad ikke er tungtveiende nok til at Forsvarets behov må vike.

LST opprettholder derfor X hovedflystasjons tidligere avslag på soldatens søknad.»

Staben kom likevel til at overføring kunne anbefales etter at personell fra ny kontingent var tilført den avgivende hovedflystasjon.

Denne løsning førte til at soldaten kunne gjennomføre sine siste 5-6 måneder av tjenesten i umiddelbar nærhet av hjemmet.

En vernepliktig ønsket dimitering og overføring til HV etter endt rekruttskole. Som begrunnelse for sitt ønske anførte soldaten at hans far, som nå var alene om familiens gårdsdrift, var blitt syk og vanskelig kunne ivareta gårdsarbeidet.

Som ledd i Ombudsmannens behandling av saken ble det anmodet om ny legebedømmelse av farens sykdom. Denne bekreftet at sykdommen hadde forverret seg i den senere tid.

Etter noen korrespondanse med klagerens militæravdeling ble saken ordnet ved at soldaten fikk løfte om tjeneste som kokk ved den samme rekruttskole. Dette ville innebære turnustjeneste etter en ordning med 7 dager tjeneste og 7 dager fri.

Klageren fant dette som en akseptabel løsning og frafalt kravet om overføring til HV.

En vernepliktig tok kontakt med Ombudsmannen i håp om bistand til dimitering og

overføring til HV. Soldaten var kommet opp i store økonomiske vanskeligheter som følge av manglende betaling på forfalte avdrag og renter på fem forskjellige lån. Ett av lånene var opptatt til anskaffelse av leilighet. Renteutgiftene til dette lån var tatt med ved beregningene av den innvilgede bostøtte fra Forsvaret.

Da de øvrige lån syntes å være opptatt dels i forbindelse med bilkjøp og dels til formål som ikke var nærmere dokumentert, var støtte til disse renteutgifter avslått.

Fra kreditorene forelå strenge innbetalingskrav og trusler om tvangsinnfordring av de ubetalte krav. Klageren anså derfor dimitering og overføring til HV som eneste løsning på sine økonomiske problemer. Dersom dette ble innvilget ville han kunne vende tilbake til fast stilling og påbegynne nedbetalingen av de forfalte fordringer, mente klageren.

Under skasbehandlingen ble det bekreftet at det forelå reell fare for tap av leiligheten. Da det dessuten syntes å være mulig for klageren å oppnå en betalingsordning med sine kreditorer slik at han senere kunne fullføre førstegangstjenesten, ble han innvilget ett års utsettelse med resttjenesten. Noe motvillig fant klageren å kunne akseptere denne løsning.

En vernepliktig som var i tjeneste i Nord-Norge ønsket Ombudsmannens bistand for overføring til et tjenestested nær hjemmet. Soldatens begrunnelse var at han var tildelt byggetomt i hjemstedkommunen. Tomttildelingen var gjort betinget av byggestart innen en nærmere angitt dato. Klageren hevdet at han ikke ville ha muligheter for å komme igang med husbyggingen innen nevnte tidsfrist dersom overføring ikke ble innvilget. På denne bakgrunn hadde han søkt om overføring til hjemstedet for de siste 3-4 måneder av førstegangstjenesten.

Klageren opplyste også dersom byggestart måtte utsettes til neste år ville han måtte betale en vesentlig høyere avgift for tilknytning til vann- og kloakknett.

Etter å ha gjennomgått de mottatte saksdokumenter sendte Ombudsmannen slikt svar til klageren:

«Jeg har mottatt Deres ekspedisjon av 20 d m og skal få gi følgende kommentar til saken.

I BPH 3-021 finnes bestemmelser om overføring av personell under førstegangstjeneste fra et tjenestested til et annet av velferdsmessige eller andre årsaker. Etter disse bestemmelser kan overføring innvilges dersom tungtveiende velferdsgrunner er dokumentert. Av personellmessige og beredskapsmessige årsaker må myndighetene følge en restriktiv linje i slike overføringssaker. Personellsituasjonen både ved avgivende og mot-

takende avdeling skal vurderes mot de velferdsgrunner søkeren har påberopt. Etter reglene i BPH 3-021, pkt h, skal midlertidig utsettelse gis fremfor overføring. Dette alternativ kan ikke ses vurdert i forbindelse med behandlingen av Deres søknad.

Før de eventuelt tar opp spørsmålet om midlertidig utsettelse med resttjenesten vil jeg anbefale Dem å undersøke mulighetene for en viss nødvendig forlengelse av den innvilgede utsettelse med byggestart pr 10 juli d.å. Dersom praktiske årsaker ikke er til hinder vil jeg anta at bygningsmyndighetene i X kommune vil ha forståelse for en utsettelse med byggestart pga Deres militærtjeneste. En slik utsettelse bør De eventuelt drøfte med rette vedkommende i X kommune.

De mottatte eksemplarer av forskrifter og regulativ for vann- og kloakkavgifter i X returneres vedlagt.»

Ombudsmannen har senere ikke hørt noe fra klageren.

En vernepliktig klaget til Ombudsmannen etter å ha blitt frabeordret tjenesten som sjåfør og overført til annen tjeneste et annet tjenestested.

Klageren oppfattet dette som en «kamouflert straff» og fremholdt at overføringen også ville påføre ham tap av inntekt idet han dermed også måtte forlate en fritidsjobb som dørvakt ved et hotell.

Selv om det neppe var grunn til innsigelser mot overføringsvedtaket, fant Ombudsmannen likevel å ville innhente uttalelse fra vedkommende militæravdeling. Avdelingen svarte slik:

«Menig X tiltrådte tjenesten ved Y den 30 september 1986.

Hans tjenestestilling ved avdelingen var sjåfør.

Det ble tidlig klart at menig X ut ifra hans kjøreferdigheter, ikke kunne settes på lastebilkjøring. Han kjørte derfor bare avdelingens VW Combi og Transporter.

Soldaten er i likhet med de andre sjåførene ved distriktet gitt opplæring og oppfølging/kontroll av ansvarlig transportoffiser.

På ca 7 måneder har menig X hatt 3 kjørehell med materiellskade. I tillegg er soldaten tilsnakket for «uvøren» kjøring flere ganger. Etter kjøreordrene har han kjørt ca 9000 km.

Avdelingen har flere ganger oppfordret menig X til å kjøre mere forsiktig uten at dette har gitt resultater. Etter det siste kjørehellet den 11 april 1987 meddelte transportansvarlig at han ikke lenger kunne bruke soldaten som sjåfør. De soldater som er tilbeordret Y brukes utelukkende som sjåfør og menig X ble derfor underrettet om at overføring til annen tjeneste på Z ville bli gjennomført.

Distriktet har også meddelt Z om at han ikke bør brukes som sjåfør.

På bakgrunn av menig Xs kjøreferdigheter var det påkrevd å gi ham annen tjeneste. Dette har distriktet ikke muligheter til å overføring til Brig N eller Z var derfor nødvendig.

Menig X hadde mye personelltransport og det var også av sikkerhetsmessige grunner nødvendig å gi han annen tjeneste.

I ettertid kan det muligens sies at menig Xs tjenestestilling som sjåfør burde ha opphørt tidligere, men distriktet prøvde og ville i det lengste gi han flere muligheter. Når dette ikke lyktes var en overføring til annen avdeling eneste mulighet.»

Saken ble avsluttet med følgende svarbrev til klageren:

«Det vises til mitt brev av 11 d m. Fra Y har jeg mottatt den utbedte redegjørelse i forbindelse med Deres overføringssak.

Til Deres orientering vedlegges kopi av distriktets brev som er datert 15 d m.

Etter det foreliggende har jeg intet å anmerke til den begrunnelse som er gitt for overføringen og finner således ingen grunn til innsigelser i sakens anledning.

Jeg vil også bemerke at den vernepliktige etter Lov om verneplikt av 17 juli 1953 § 7 1. ledd er forpliktet til å overta den tjenestestilling i Forsvaret som han av overordnet myndighet blir beordret til. Det skal således tungtveiende sosiale grunner til for å få imøttekommet et ønske om spesiell tjenesteplassering.»

En vernepliktig hadde fått avslag på en søknad om overføring til en avdeling på hjemstedet. Som begrunnelse for søknaden var opplyst at klageren var medlem av et musikkband. Hans fravær pga militærtjenesten hadde påført bandet problemer både med hensyn til øvelser og spilleoppdrag.

Klageren mente derfor at hans søknad burde imøttekommes både av hensyn til de øvrige medlemmer av bandet og av hensyn til hans egen fremtid som musiker.

Ombudsmannen svarte klageren slik:

«Ombudsmannen har den 24 d m mottatt diverse saksdokumenter fra Dem uten noen følgeskriv, vedrørende søknad om overføring til X-området.

Etter de opplysninger som er fremlagt i saken, kan avslaget på Deres søknad neppe karakteriseres som urimelig. Jeg viser til at ifølge Forsvarets regelverk på dette området, må søknad – om det skal anses som berettiget – vurderes å være av vesentlig eller avgjørende betydning for den vernepliktiges livsgrunnlag eller personlige velferd. Hertil kommer at personell disponeringsmessige årsaker vil kunne begrense mulighetene for å innvilge overføringssøknader.

Deres behov for å kunne øve mer sammen med musikkbandet bør således søkes løst ved helge- og berettigede langpermisjoner.

I henhold til ovenstående må Ombudsmannen betrakte saken som avsluttet.»

Fra hovedtillitsmannen ved en av Hærens avdelinger mottok Ombudsmannen klage fra 19 soldater som ikke var innvilget førtidsdimittering for å påbegynne utdannelse. Avslagene var i hovedsak begrunnet med hen-

synet til de beredskapskrav avdelingen var underlagt.

Saken ble forelagt overordnet myndighet som ankeinstans. Ved Ombudsmannens kontakt med ankemyndigheten ble det opplyst at samtlige klager ville bli imøtekommet og førtidsdimittering innvilget slik at vesentlig undervisningstid ikke ville gå tapt.

Etter dette kunne Ombudsmannen bare be tillitsmannen om å avvente ankemyndighetens endelige avgjørelse.

En vernepliktig ønsket bistand av Ombudsmannen i forbindelse med en søknad om avbrudd i tjenesten for å kunne overta driften av familiefirmaet som han selv var aksjonær i. Begrunnelsen var at hans far var sykmeldt og ute av stand til å lede firmaet etter en operasjon. Farens helsetilstand var dokumentert ved legeerklæring.

Ombudsmannen tok kontakt med avdelingen som etter å ha undersøkt saken kom frem til at familien var kommet i store vansker og innvilget søkeren utsettelse med de resterende 3 måneder av førstegangstjenesten.

En soldat som allerede i rekruttskoleperioden hadde forsøkt å oppnå dimittering og overføring til HV, tok via sin tillitsmann kontakt med Ombudsmannen.

De grunner klageren framførte var at han forsørget kone og et barn på 4 år. Hans kone hadde visse plager i rygg- og hofteregionen og selv tok han fra tid til annen behandling hos psykolog.

Som følge av de påberopte sykdomsplager var han i samsvar med legens anbefaling etter rekruttskolen overført til tjeneste i sitt hjemdistrikt. klageren anså imidlertid ikke dette som en tilfredsstillende løsning. Han ønsket derfor å slippe videre tjeneste og overføring til lokalt HV.

Ombudsmannen gjennomgikk saken og skrev slik til tillitsmannen:

«Det vises til Deres ekspedisjon av 27 f m – mottatt her den 10 d m.

Jeg har gjennomgått de mottatte dokumenter og merket meg at leirlege X på grunnlag av soldatens familiesituasjon og psykiske helse ved uttalelse av 18 aug 87 har anbefalt overføring til tjenestested nærmere hjemmet – fortrinnsvis overføring til HV. Noen medisinsk vurdering av soldaten ved hans nåværende tjenestested foreligger ikke.

I samsvar med nevnte anbefaling av dr X er soldaten overført til tjeneste i Y. Overføring til HV er fra legens side ikke oppstilt som eneste løsning av soldatens problemer.

Jeg har også merket meg at DKen har antydde velferdspremisjoner som en måte å avhjelpe soldatens problemer på. Det er ikke

opplyst noe om i hvilken utstrekning soldaten har gjort bruk av velferdspremisjoner.

I betraktning av disse momenter finner jeg ikke grunnlag for å karakterisere myndighetenes behandling av saken som åpenbart urimelig.

Dersom soldaten senere kan dokumentere at hans problemer har forverret seg, vil han selvsagt kunne gjenoppta sin overførings-sak.»

Fra en HV-mann mottok Ombudsmannen følgende brev:

«Er det korrekt at en som er erklært arbeidsdyktig A ved førstegangstjeneste, senere skal settes til klart stridende oppgaver?

Det er mitt spørsmål etter at jeg til min store forundring ser at Heimevernet, hvor jeg nå er innrullert, har plukket meg ut som kanonmann.

På sesjon 6. februar 1978 fikk jeg kjennelsen stridende B. Årsaken var svekket syn. 10. juli 1979 møtte jeg til førstegangstjeneste ved X.

Ved legekontroll dagen etter leverte jeg attest fra Øre-Nese-Hals avdelingen ved Fylkesjukehuset i Y. Attesten fortalte hvilke problemer jeg har med allergi. Resultatet ble at jeg fikk kjennelsen arbeidsdyktig A.

Jeg ble flyttet fra stabskompaniet til arbeidskompaniet. Der var jeg først kompaniskriver i et par uker, før jeg endte opp som korporal/ungdomsleder på velferdskontoret. I den anledning gjennomgikk jeg et kurs i velferdsarbeid som Hæren arrangerte på Akershus festning.

Jeg avtjente altså hele min førstegangstjeneste i velferdstjenesten. I løpet av de 12 månedene på X løste jeg ikke et eneste skudd med gevær. Ja, våpnene leverte vi faktisk inn etter svært kort tid.

Derfor er overraskelsen stor når jeg overføres til aktiv tjeneste i Heimevernet. Det første uka i Heimevernet (1984) hadde jeg vanlig stridende tjeneste. Men året etter fikk jeg i oppdrag å drive pressetjeneste den uka øvelsen pågikk. Jeg trodde Heimevernet hadde plassert meg på rett plass. Så går det nok et år og jeg blir innkalt til ny øvelse (1986). Men nå er jeg igjen stridende soldat. Og til alt overmål kommer det nå brev om at jeg skal på spesialkurs i en uke hvor jeg skal lære mer om bruken av 84 mm kanoner. Oppmøte er allerede 9. februar. Derfor skriver jeg nå dette brevet – og ber om en avklaring.

Mitt yrke i det sivile er journalist. Jeg synes det er rart at ikke Forsvaret heller kan gjøre seg nytte av de kunnskaper jeg har tilegnet meg inne skriving/fotografering. Det må da være bedre enn å ha en nærsynt HV-soldat med rennende nese og øyne som sender dyre panservernraketter i hytt og pine?

Jeg håper at Ombudsmannen kan gi et avklarende svar på mitt brev.»

Saken ble forelagt vedkommende HV-distrikt som bl a kunne opplyse:

«Gjeldende bestemmelser fritar ikke arbeidsdyktige fra «stridende tjeneste» i HV. I oppsetningsplanen for et HV-område er det ingen tjenestestilling som er tilpasset jour-

nalistyrket. Distriktet mener imidlertid at det er lite hensiktsmessig å beordre NN til tjeneste og opplæring som han i utgangspunktet er mindre skikket til, og heller ikke motivert for. I samråd med områdesjefen er innkallingen til kurset kansellert og soldaten vil bli plassert i en tjenestestilling som bedre samsvarer med hans militære og sivile bakgrunn.»

Klageren ble underrettet om dette og saken avsluttet for Ombudsmannens vedkommende.

En vernepliktig tilskrev Ombudsmannen i forbindelse med at han var meddelt avslag på en søknad om overføring til HV etter endt rekruttskole.

Klageren som var gårdbruker av yrke, hevdet at Forsvaret i stor grad var skyld i de problemer han var kommet opp i. Den påståtte forsømmelse fra Forsvarets side besto i at han først var lovet innkalling til 12 mndrs førstegangstjeneste etter eget ønske fra mai eller august 1985. I tillit til dette hadde han igangsatt forberedelser til utbygging av sitt gårdsbruk slik at arbeidet kunne påbegynnes umiddelbart etter fullført militærtjeneste i 1986. Hans bror hadde utsatt videregående utdanning for å kunne ha ansvar for gårdsdriften under klagerens fravær i 1985-86.

Av grunner klageren ikke kjente til mottok han imidlertid aldri noen innkalling for innrykk hverken i mai eller august 1985. Derimot var han senere blitt innkalt til tjeneste fra oktober 1986.

I sin henvendelse til Ombudsmannen gjorde klageren rede for saken bl a slik:

«Grunnen til min søknad har jeg forsøkt å gi søknaden (se kopi av søknad). Men jeg vil likevel poengtere at det er forsvaret som har skyld i at jeg har kommet i en for meg vanskelig situasjon. For da jeg fikk beskjed om at jeg skulle møte til militærtjeneste enten i mai eller august 1985, var det klart for meg til å legge planer for framtiden etter endt tjeneste i 1986. Min bror som skulle på videregående skole utsatte skolegangen ett år for å være heime for å drive gården inntil jeg skulle dimittes i 1986. Planer for utbygging av gården ble utarbeidet i samarbeide med landbrukskontoret i kommunen. Etter disse planer skal jeg nydyrke 70 da. og bygge ny driftsbygning. Bygningen er kalkulert til 1,2 mill. og nydyrkingen beregnet til 350 000. Det er en forutsetning at jeg kommer igang så snart som mulig i 1987. Har allerede begynt på nydyrkingen, et stykke på 15 da. er jeg halvferdig med. Det som er problemet der er at jeg ikke får utbetalt bidrag før stykket er ferdig, og jeg er skyldig for maskinarbeide og for innkjøp av drenerør tilsammen kr. 20.073. Så her er det påkrevet å få dette ferdig hurtigst mulig. Driftsbygningen som skal oppføres i 1987 er det planlagt at jeg skal drive frem tømmer fra egen skog. Dette er jeg helt avhengig av å få utført på vinterføre. Dessuten

har jeg dyr i fjøset som skal ha sitt stell, og hvem skal stelle disse når jeg er borte. Videre har jeg lån p.g.a. investeringer i maskiner. (gravem. kr. 40.000, henger kr. 20.000 og traktor kr. 80.000).

Jeg ber om at saken blir behandlet så snart som mulig.»

Ombudsmannen tok kontakt med avdelingen der klageren var i tjeneste og anmodet om at saken ble vurdert på ny. Ombudsmannen anmodet også om at saken burde forelegges forsvarsgrenstaben til vurdering dersom avdelingen fant å måtte fastholde avslaget på overføringssøknaden.

Avdelingen kom etter ny gjennomgang av saken, og etter å ha vurdert utsiktene for personellsituasjonen, likevel å kunne gi slipp på soldaten. Klageren ble således innvilget overføring til Sivilforsvaret og dimittert etter å ha fullført rekruttskolen.

Fra klageren har Ombudsmannen senere intet hørt.

En vernepliktig ønsket Ombudsmannens bistand til å få opprettholdt en beordring han mente å være stillet i utsikt. Klageren mente at såvel Forsvaret som han selv var best tjent med at han fikk utføre en tjeneste der hans utdanning kunne komme best mulig til nytte.

Klageren skrev bl a slik:

«29.09 d.å. fikk jeg vite at jeg snarest skulle sikkerhetsklareres for en stilling i DKT/FBT. Denne fikk jeg som en følge av min kompetanse etter to år og avsluttende eksamen på Datahøgskolen.

Da jeg siden 27.07. d.å. har tjenestegjort som undervisningsassistent, var det lite ønskelig sett fra UV-leders side, at han mistet en mann. Han fortalte meg at han ville forsøke å få beordringen stoppet.

Sett fra min side er det selvsagt svært ønskelig å få en stilling hvor jeg får bruk for min sivile utdanning, og skuffelsen var stor da kontramelding kom. Jeg ønsker nå at beordringen opprettholdes.»

Ombudsmannen svarte klageren:

«Det vises til Deres brev av 8 d m.

Uten at dette er klart presisert i Deres brev, antar jeg at De nå er inne til avtjening av ordinær førstegangstjeneste. I såfall er De underlagt bestemmelsene i Lov om verneplikt av 17 juli 1953 hvor det i § 7 1. punktum er bestemt at «enhver vernepliktig er forpliktet til å overta den tjenestestilling i Forsvaret som han blir beordret til, og utføre den tjeneste som blir pålagt ham». Etter denne bestemmelse har militære myndigheter en vid adgang til å beordre vernepliktige etter Forsvarets personellmessige behov.

Beordringsretten innebærer selvsagt også rett til å tilbakekalle, eller endre, en tidligere gitt beordring.

Den vernepliktige har adgang til å ytre ønske eller søke om en spesiell tjeneste, eller et

spesielt tjenestested. Noe rettskrav på å bli hørt har han imidlertid ikke.

Den tilbakekalling av en tidligere beordring, som De er uenig i, har jeg etter de forannevnte bestemmelser ikke grunnlag for å kreve endret.»

Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr

Det er behandlet 3 saker i denne gruppe, hvorav 1 sak fra tidligere år. I samtlige tre saker er avgjørelsen endret i favør av klageren.

En vernepliktig som var pålagt å erstatte en tapt feltuniform klaget til Ombudsmannen over den behandling han hadde vært utsatt for. Etter klagerens saksfremstilling var feltuniformen stjålet fra hans låste garderobeskap under et permisjonsfravær. Klageren antok at tyven måtte ha funnet nøkkelen til skapet som han oppbevarte under madrassen i sengen.

Under disse omstendigheter mente klageren at han ikke kunne lastes for noe uaktsomt som kunne gjøre ham erstatningsansvarlig. Klageren hadde anmeldt tyveriet til politiet.

Avdelingen hadde mot klagerens vilje tilbakeholdt kr. 750,- av klagerens dagpenger som depositum for et mulig erstatningsansvar. Klageren ønsket Ombudsmannens vurdering av saken.

Ombudsmannens henvendelser til avdelingen ble besvart med at man ikke kunne gi noe endelig svar på saken før politiets slutt-rapport forelå. Etter flere resultatløse purringer fant Ombudsmannen å måtte anmode om snarlig avslutning av saken og samtidig gjøre avdelingen oppmerksom på gjeldende bestemmelser om vilkårene for å gjøre mannskaper erstatningsansvarlig for tapte effekter og utstyr. Ombudsmannen viste også til at tvungen trekk i lønn eller tjenestetillegg først kan foretas etter Forsvarsdepartementets samtykke.

Noen uker senere innløp melding fra avdelingen om at politiet hadde henlagt saken etter bevisets stilling, hvoretter Forsyningskommandoen hadde funnet å måtte avskrive uniformen vederlagsfritt.

Det deponerte beløpet var deretter blitt tilbakeført klageren som forlenget var dimittert etter fullført tjeneste.

De øvrige saker gjelder søknad om erstatning for tap av slalåmski under militær permisjonstransport og en søknad om erstatning av utgifter til anskaffelse av kontaktlinser under førstegangstjenesten.

I begge tilfeller ble erstatning innvilget.

Forlegningsforhold

I denne gruppe er det behandlet 7 saker dette år.

En vernepliktig hadde fått avslag på søknad om hjemmeboerstatus med dekning for kost- og reiseutgifter. Klageren tok saken opp med Ombudsmannen og viste til at hans foreldre begge var sterkt svekket av sykdom og pleitremgende. Moren var kreftsyk, mens faren led av muskelsvinn. Fra kommunens sosialkontor forelå bekreftelse om at sønnens tilsyn med sine foreldre var påkrevet.

Avdelingen, som lå 25 km fra klagerens hjemsted, hadde avslått søknaden bl a med den begrunnelse at det var «nærliggende å anta at det er mer i kommunal interesse enn Forsvarets interesse at soldaten bor hjemme».

Avdelingen mente på denne bakgrunn at kommunen i det minste dekket de utgifter mannskapet ønsket å få utbetalt av Forsvaret.

På bakgrunn av denne begrunnelse for avslaget, og i betraktning av at regelverket gir muligheter for større imøtekommenhet i tilfeller som det foreliggende, fant Ombudsmannen å ville anmode avdelingen om fornyet vurdering av saken.

En måned senere mottok Ombudsmannens svar fra avdelingen hvor det ble opplyst at soldaten var innvilget

- dekning av utgifter for offentlig kommunikasjon mellom flystasjonen og hjemstedet med kr. 470,- pr mnd.
- erstatning for kvarter med kr. 4,50 pr dag.
- erstatning for kost med kr. 29,- pr dag ved fravær over 24 timer.

Ordningen ville gjelde for den resterende del av tjenestetiden. Med dette resultat kunne saken avsluttes.

Hovedtillitsmannen for de vernepliktige ved en av våre avdelinger i Midt-Norge ønsket Ombudsmannens bistand til bygnings-teknisk standardheving av en nærmere angitt mannskapsforlegning. Tillitsmannens kritikk rettet seg særlig mot fyringsanlegget, rørsystemene og radiatorene. Det var etter klagerens mening også behov for skifting av vinduer og omfattende etterisolering av vegger og gulv.

Sammen med klageskrivet fulgte uttalelse fra leirkommandanten som støttet opp om tillitsmannens påpekninger. Fra leirkommandantens side ble det særlig kritisert at sjefen for vedkommende lokalavdeling for

Forsvarets bygningstjeneste hadde funnet forholdene ved anlegget tilfredsstillende.

Fra Ombudsmannens side ble saken tatt opp med FBTs sentrale ledelse som drøftet saken med sin underavdeling. Disse drøftelser førte til en anmodning fra FBT om at saken ble tatt opp i møte hvor alle berørte parter kunne få anledning til å uttale seg om forholdene og eventuelt legge frem forslag til utbedringstiltak. Det ble ellers opplyst at det forelå konkrete planer om visse utbedringer av forholdene ved den aktuelle forlegningsbygning.

Klageren ble av ombudsmannen gjort kjent med den saksutredning som nå har funnet sted, og Ombudsmannen avsluttet sitt brev til klageren slik:

«Idet jeg antar at et slikt møte vil være en hensiktsmessig oppfølging av det initiativ De har tatt finner jeg ikke grunn til ytterligere tiltak i saken.»

En vernepliktig som avtjente førstegangstjeneste i nærheten av hjemmet hadde fått avslag på søknad om hjemmeboerstus med refusjon av reiseutgifter mellom hjemmet og tjenestestedet. Ivaretagelse av egen forretningsvirksomhet var oppgitt som grunn for søknaden.

Avdelingen viste til at man fulgte en restriktiv praksis på dette område, og at bare sosiale og medisinske begrunnelser ble akseptert som innvilgelsesgrunn.

Avdelingens nærmere kommentarer til saken ble innhentet uten at Ombudsmannen fant grunn til noen innsigelse mot det standpunkt avdelingen hadde inntatt.

Kosthold

I denne gruppen er det behandlet to saker.

En soldattillitsmann tok kontakt med Ombudsmannen og skrev bl a følgende:

«Det var i lunchen mandag den 29/6-87 at 9 stk. fra tr. 1/Trenkp hadde planlagt et «veteranrop» i messa. Det har tidligere blitt advart i fra ledelsen i Kp. at dersom slike rop blir gjort ville vedkommende bli utvist fra messa. Men da dette har vært en tradisjon gjennom lengre tid, bestemte vi oss for å ta sjansen. Dette ble straks anmeldt.

Fra og med tirsdag 30/6-87 ved frokost har vi brukt et 14 kvadrat hustelt som spisested for alle måltid.

Det vi nå føler urettferdig er at vi ikke får den samme maten som blir servert i matsalen. Vi har tatt dette opp med ledelsen gjennom tr-sjef og gjennom tillitsmannen i kompaniet, men har fått til svar at vi skal spise «feltrasjon». Dette føler vi som svært urettferdig. Det som ble sagt før var at vi ville bli utvist fra messa, og ikke det at de skulle ta i fra oss rettighetene til å spise samme mat som andre.»

Klagerens avdeling som ble bedt om å kommentere saken, bekreftet saksfremstillingen og viste til at man, slik reglene gir adgang til, hadde valgt denne reaksjonsmåte som alternativ til refselsler etter disiplinærreglementet. Med hensyn til kosttilbudet i messeteltet uttalte avdelingen bl a:

«Kompaniet har aldri bedt om noen redusert forpleining av mannskapene. Disse er forpleid iht BIH 1-019 veiledende kostregulativ for forsvaret. Her inngår ikke begrepet feltrasjon og intet redusert kostøre er nyttet. Kjøkkensjef X har også bekreftet dette overfor undertegnede på telefon i dag 7 juli 1987.

BIH 1-019 er således fulgt til punkt og prikke. Misnøyen må således bero på at mannskaper som forpleies i telt får provianten utspilt på en annen måte enn mannskapene som inntar sine måltider i spisesal.»

Ombudsmannen avsluttet saken med et brev til klageren der det bl a heter:

«Jeg finner etter de foreliggende opplysninger ingen grunn til merknader mot de tiltak kp-ledelsen fant å måtte iverksette for å få slutt på sjenerende og ikke tillatt opptreden fra enkelte soldaters side. Jeg legger bl a til grunn at de aktuelle mannskaper på forhånd var advart mot slik veteranvirksomhet. Etter det opplyste synes det heller ikke å være grunnlag for kritikk mot den forpleining som ble gitt i messeteltet, jfr opplysninger om at kostholdet var lagt opp i henhold til gjeldende kostøre og godkjent av tillitsmannen.»

En HV-tillitsmann tok med bakgrunn i et tilfelle av angivelig matforgiftning under en HV-øvelse kontakt med Ombudsmannen. Klageren skrev bl a:

«Mandag ettermiddag ble det servert ertesuppe som middag ute i teltene. Jeg spiste litt og ble litt dårlig i magen etterpå uten at jeg tenkte over det. Tirsdag morgen fikk jeg diare og utover dagen ble jeg bare dårligere. Det samme skjedde med over 20 andre soldater i leiren. På tirsdag ettermiddag hadde jeg blitt så syk at jeg måtte kjøres hjem. Da hadde jeg nesten besvimt på toalettet etter væsketapet. Jeg greide ikke å holde på noe væske og etter masse oppkast og diare tok familien meg til legevakt midt på dagen onsdag. Derfra ble jeg lagt inn på X sentralsykehus. Jeg fikk omgående intravenøs væske. Ved innleggelsen var jeg nesten bevisstløs etter det omfattende væsketapet.

Jeg lå på sykehuset i tre dager, og var fortsatt slapp da jeg ble skrevet ut. I tiden etter ble jeg sykmeldt og nå etter to uker er jeg fortsatt slapp og mange kilo lettere. I ettertiden har jeg forstått på leger og familie at det var på høy tid jeg kom meg til sykehus. Ett døgn til med det samme væsketapet kunne medført døden. Maten ble lagd på kjøkkenet på Y militærleir. Jeg mener saken har en svært alvorlig karakter, og derfor denne henvendelse til dere. Noen erstatningssak har jeg ennå ikke vurdert, men jeg vurderer å an-

melde den alvorlige matforgiftningen til politiet. Først avventer jeg imidlertid hva dere kommer frem til og venter å høre snarlig fra dere.»

Saken ble gjenstand for en omfattende undersøkelse med innhenting av rapporter og analyser fra de involverte militæravdelinger og leger. De aktuelle råvarekilder ble kontrollert av veterinær. Saken var også bredt omtalt i lokalpressen og NRK.

Etter at nødvendige opplysninger var innhentet, kunne Ombudsmannen avslutte saken med et brev til klageren hvorav følgende kan siteres:

«Ombudsmannen har mottatt rapporten vedr undersøkelsen av den påståtte matforgiftning som er utfordiget fra HV-Xs side. Rapporten og de undersøkelser som er foretatt er grundig og omfattende og det kan ikke antas at det er årsakssammenheng mellom den påståtte forgiftning og forpleining av soldatene. Dette bygger i korthet på følgende punkter:

1. Byveterinæren i Y har ikke funnet indikasjoner på at årsaken til sykdomsreaksjonene skyldes råvarene.
2. Det har fra medisinsk hold ikke kunnet påvises at sykdomsreaksjonene skyldes matforgiftning.
3. De angjeldende sykdomsreaksjoner forekom blant HV-personell såvel tirsdag, onsdag og torsdag den aktuelle uke.
4. Endelig ble samme mat servert mandag 260187 for 400 fast tjenestegjørende mannskaper. Hovedtillitsmannen på --- moen har ikke mottatt noen klager om mavebesvær eller matforgiftning fra disse mannskaper.

Etter dette finner Ombudsmannen påstandene om matforgiftning for tilbakevist fra HV-Xs side og finner at de vedlagte avisutklipp ikke gir noe videre innblikk i saken.»

Tjenesteforhold

Det er behandlet 8 saker i denne gruppe. I fire av sakene er avgjørelsen endret til fordel for klageren.

Høsten 1987 fremkom gjentatte påstander i dagspressen om asbestfare ombord i Sjøforsvarets fartøyer. Det angivelige asbestproblem skulle ha oppstått fordi en del av Sjøforsvarets fartøyer ble bygget i en tid da asbest i tildels stor grad ble benyttet som isolasjon og brannhindrende middel. Da asbest er definert som et kreftfremkallende stoff, er asbest i dag ikke tillatt benyttet under bygging av skip.

På denne bakgrunn, og fordi henvendelse var kommet fra soldatforeldre, tok Ombudsmannen saken opp med Sjøforsvarets forsy-

ningskommando med sikte på å få undersøkt forholdene.

SFK foretok målinger, registreringer og prøver ombord i aktuelle fartøyer og fremla en lengre redegjørelse for saken. I rapporten opplyste SFK at asbesten nå var under utskifting i forbindelse med rutinemessig vedlikehold og reparasjon av fartøyene. Farlig asbest ville bli utskiftet umiddelbart. Asbesten er innkapslet i et beskyttende lag og representerer under vanlige forhold ingen fare for fartøyets besetning. Under arbeidet med asbest ved reparasjoner var det gjennomført sikre beskyttelsestiltak for vedlikeholdsarbeiderne. SFK konkluderte sin redegjørelse om saken slik:

«Sjef SFK har gitt arbeidet med asbestsaken om bord i fartøyene meget høy prioritet slik at asbestfaren hurtigst mulig kan bli fjernet fra Sjøforsvarets fartøyer, og rask og riktig informasjon gitt de berørte. I dette arbeidet spiller SFKs verneleder en helt sentral rolle, men det arbeides nært sammen med VSDs yrkeshygieniker, leger, arbeidstilsynet og miljøutvalgene. Dette skulle garantere for at ingen om bord i Sjøforsvarets fartøyer vil være utsatt for asbestfare under tjeneste eller arbeidsoppdrag om bord.»

Også Forsvarets sanitet har foretatt undersøkelser og har saken under observasjon.

En vernepliktig klaget til Ombudsmannen over flere tilfeller av alkoholmisbruk blant befal under en nærmere angitt repetisjonsøvelse. Klageren ønsket Ombudsmannens bistand til å få bragt slike tilstander til opphør ved senere øvelser.

Saken ble tatt opp med Forsvarets overkommando som etter å ha undersøkt forholdet nærmere, kunne opplyse at Forsvarssjefens direktiver om måtehold, samt forbud mot bruk av alkohol i tjenesten gjelder uavkortet i hele Forsvaret. Klagerens påstander i forbindelse med den konkrete øvelsen var undersøkt nærmere uten at det var registrert noen rapporterte tilfeller av alkoholmisbruk. Det ble opplyst at befallet under nevnte øvelse i hovedsak besto i innkalt vernepliktig befal. FO hadde likevel funnet å ville innskjerpe reglene overfor den avdeling som hadde ansvaret for øvelsen.

De mottatte redegjørelser ble sendt klageren til underretning.

En MP-soldat, som var erklært uskikket for videre MP-tjeneste og overført annen tjeneste, ønsker Ombudsmannens vurdering av troppsjefens handlemåte.

Klageren mente at forholdet ville ha uheldige konsekvenser for hans muligheter for videre utdannelse i Forsvaret og at saken og-

så kunne få skadelige følger for hans sivile yrkeskarriere.

På Ombudsmannens anmodning fremla militærpolititroppen en detaljert redegjørelse for saken og opplysninger om klagerens tjeneste som MP-soldat. Ombudsmannen avsluttet saken med følgende brev til klageren:

«Jeg vil først bemerke at Ombudsmannens oppgave i forbindelse med klagesaker som den foreliggende, vil bestå i å bringe klarhet i om noe regelstridig eller åpenbart urimelig har funnet sted.

Det hovedspørsmål som skal besvares i forbindelse med Deres klage er således om den foretatte ombeordning av Dem - fra MP-troppen til Panservernsvadronen - pr 29 mai 1987 må anses som urimelig eller kritikkverdigg.

Militære myndigheters beordringsrett over personellet er hjemlet i Vernepliktsloven § 7, 1. punktum, som bestemmer at «Enhver vernepliktig er forpliktet til å overta den tjenestetilling i Forsvaret som han blir beordret til, og utføre den tjeneste som blir pålagt ham.» Under henvisning til denne bestemmelse og den foreliggende redegjørelse finner jeg ikke grunnlag for kritikk av den personell disponering som har funnet sted. Hvorvidt overføringen av Dem - bare 4-5 uker før dimisjon - kan betraktes som rasjonell personell anvendelse er imidlertid et spørsmål som ikke tilligger Ombudsmannen å vurdere. Jeg konstaterer at De i det vesentlige har gjennomført Deres førstegangstjeneste som MP-soldat og at denne tjeneste vil ha gitt Dem verdifull erfaring for Deres senere yrkesliv.

Med disse kommentarer anser jeg saken som avsluttet for mitt vedkommende.»

Fire soldater var av sin sjef nektet å bruke biltransport og pålagt rask marsj over en 6-7 km lang strekning fra forlegning til arbeidsstedet. Marsjturen var ment som en reaksjon mot at soldatene under morgeninspeksjon var funnet liggende i sine senger ca 15 minutter etter revelje. De var også like etter reveljen blitt vekket av daghavende offiser.

Klageren mente at de hadde vært utsatt for et tilfelle av fysisk avstraffelse som de antok sjefen ikke hadde rett til å iverksette.

Vedkommende avdelingssjef bekreftet klagerens fremstilling og hevdet at reveljen og den etterfølgende vekking foretatt av daghavende var å betrakte som en ordre om å stå opp. Sjefen anførte at han hadde funnet sparturen som en «passende reaksjon slik at de skulle skjønne at man ikke uten videre kan neglisjere en gitt ordre.»

På denne bakgrunn fant Ombudsmannen å ville innhente uttalelse til saken også fra forsvarsgrenstaben og skrev bl a:

«Batterisjefens rapport kan imidlertid tyde på at den pålagte marsj tur utelukkende hadde disiplinerte motiver, hvilket i tilfelle reiser spørsmål om det ved anledningen er nyttet uhjemlede disiplinerte metoder. Det synes utvilsomt at de fire mannskaper den 12 februar gjorde seg skyld i refsbart forhold ved å neglisjere vekking som på reglementsmessig måte ble foretatt. Slike forhold skal det imidlertid reageres mot iht disiplinærreglementet eller ved tilrettevisning. Jeg kjenner til at Forsvaret aktivt har forsøkt å forhindre bruk av uhjemlede disiplinærreaksjoner og tør derfor be om stabens uttalelse til den sak som her er tatt opp av mannskaperne.»

Etter å ha forelagt saken for Generaladvokaten, svarte generalinspektøren slik på Ombudsmannens henvendelse:

«Generalinspektøren finner det tvilsomt om marsjturen kan karakteriseres som «fysiske avstraffelse», men finner det godtgjort at marsjturen er disiplinerte motivert, og tar avstand fra at det brukes denne type metoder i disiplinerte hensikt.

Dersom man ønsker å reagere overfor tjenesteforsømmelser må man anvende de godkjente disiplinærmidler som finnes passende i det enkelte tilfelle.»

Såvel avdelingssjefen som klageren ble gjort kjent med generalinspektørens påpekninger.

Permisjoner

Det er i år behandlet 19 saker i denne gruppe, mot 18 i 1986. I 10 av sakene er avgjørelsen endret til fordel for klageren.

Fire vernepliktige ønsket Ombudsmannens medvirkning til å få ettergitt 10 permisjonsdager som de var trukket for i forbindelse med et sikkerhetskurs for oljevirksomhet som de etter søknad hadde deltatt i. Kurset var blitt arrangert i Forsvarets regi.

Klagerne bekreftet at de på forhånd var innforstått med at deltakelse i kurset var betinget av at vedkommende godtok trekk av permisjonsdager i samsvar med kursets varighet. Under kurset hadde de imidlertid fått vite at ingen av de øvrige deltakerne ble trukket for 10 permdager. Noen av deltakerne ble trukket for 5 dager, mens de fleste hadde fått innvilget kurset som tjeneste uten fradrag av permisjonsdager. Klagerne mente derfor at de hadde vært utsatt for en urimelig forskjellsbehandling, og ønsket permisjonsdager ettergitt helt eller delvis.

Saken var muntlig tatt opp med avdelingen, men avslått under henvisning til at de på forhånd hadde erklært seg enig i å nytte permdager til kurset.

Etter noen korrespondanse mellom avdelingen og Ombudsmannen kom avdelings-sjefen til at man som en rimelig ordning kunne ettergi 5 permddager for hver av klagerne.

Etter denne velvilje fra avdelingens side, mottok Ombudsmannen et takkebrev fra klagerne.

En vernepliktig hadde søkt om permisjon fra tjenesten for å kunne delta i en tre uker lang musikkturné i USA. Soldaten var deltaker i en lokal gammeldansgruppe som etter innbydelse hadde planlagt en omfattende turnérunde i USA. Permisjonssøknaden var i samsvar med reglene i permisjonsdirektivet ikke innvilget, og soldaten hevdet at gruppen nå så seg tvunget til å avlyse USA-turneen. Dette ble bekreftet av gruppelederen som også opplyste at det allerede var forhåndsbestilt flybilletter, og gruppen hadde investert i bilder og kassetter som var avsendt til USA for markedsføring i forbindelse med turen.

Avlysning av turnéen var en reell fare idet det ikke var mulig å skaffe erstatning for soldaten, opplyste gruppelederen som anslo de økonomiske tap for gruppen til kr. 30 000,- i tillegg til forventede spilleinntekter dersom turen måtte avlyses.

Etter å ha konferert nærmere med klageren, ble man enig om avbrudd i tjenesten med en tilsvarende forlengelse av tjenestetiden.

Ombudsmannen tok deretter saken opp med ankeinstansen som etter en grundig gjennomgang av saken fant å kunne tilstå klageren avbrudd i tjenesten for de aktuelle tre uker sommeren 1987. Klageren ble samtidig pålagt å avtjene et tilsvarende dager i sammenheng etter ordinær dimisjonsdato.

Med dette resultat anså Ombudsmannen saken som avsluttet.

En kompanitillitsmann klaget til Ombudsmannen over at en langpermisjon som lang tid i forveien var planlagt avvirket i forbindelse med påskehelgen, på kort varsel var blitt omberammet til et senere tidspunkt. Klageren viste til at såvel befal som menige hadde planlagt påskeferien bl a ved bestilling av billetter og overnattingsplasser. Endringen av permisjonstidspunktet hadde funnet sted etter direktiv fra overordnet myndighet.

Ombudsmannen tok kontakt med det overordnede organ for å høre om de nærmere omstendigheter bak avgjørelsen. Ombudsmannen fikk opplyst at endringen hadde sammenheng med en pågående større omorganisering som det aktuelle kompani var berørt av. Av beredskapsmessig hensyn hadde

man sett seg tvunget til å pålegge kompaniet beredskap i påskehelgen. Brigaden hadde stått overfor valget mellom å flytte permisjonen for dette eller et annet nærmere angitt kompani. Valget hadde falt på dette kompani idet dette hadde hatt permisjon i julehelgen. Brigaden beklaget imidlertid at meldingen om permisjonsendringen var kommet sent.

Ombudsmannen fant ikke grunnlag for noen bemerkninger til saken og besvarte klageren bl a slik:

«Etter det opplyste har brigaden søkt å finne en løsning på permisjonsavviklingen som ivaretar beredskapshensynet, og som samtidig gir et mest mulig rettferdig resultat for mannskapene ved de to berørte avdelinger, jule- og påskehelgen sett under ett.»

En vernepliktig – sønn av norsk mor og spansk far – hadde fått avslag på en søknad om fri permisjonsreise til foreldrehjemmet i Spania. Soldaten, som var født i Norge og norsk statsborger, var i tvil om hvilke regler om frie permisjonsreiser som gjelder for soldater som har sitt hjem utenfor landet.

Saksdokumentene som fulgte klagesaken kunne tyde på at heller ikke avdelingen hadde vært kjent med de aktuelle bestemmelser. Ombudsmannen anbefalte klageren å ta saken opp på ny med avdelingen og viste til at spørsmålet om frie permisjonsreiser for mannskaper som er bosatt utenlands er regulert i Fredsregulativets Del I, pkt 5.7.1. Etter denne bestemmelse har slike mannskaper krav på en stønad på inntil kr. 2 700,- pr permisjonsreise.

Ombudsmannen antar at soldaten fulgte denne anmodning og har senere ikke hørt noe mer i sakens anledning.

Kantiner

Det er behandlet kun en sak i denne gruppe som ikke krever nærmere omtale.

Disiplinærsaker

Det er behandlet 9 saker i denne gruppe hvorav 2 fra tidligere år.

De fleste saker i denne gruppe gjelder refselsaker i forbindelse med ulovlig fravær fra tjenesten. Nemnda er gjort kjent med at det har forekommet tilfeller av uteblivelse fra tjenesten i opptil flere måneder. Nemnda antar at slike saker blir forfulgt strafferettslig som brudd på regler i den militære straffelov.

Et menig mannskap var under en repetisjonsøvelse refset og ilagt 5 dagers vaktarrest for et ulovlig fravær på 16 timer og 15 min.

Den refsede tok opp saken med Ombudsmannen og hevdet at refselsen var urimelig streng, at den ville medføre problemer i hans forhold til arbeidsgiveren pga den senere tilbakekomst etter øvelsen og endelig hevdet klageren at forsinkelsen ville medføre belastning i forholdet til hans samboer og øvrige familie. Klageren viste også til at han ville bli påført et lønnsstap som følge av refselsen.

I sin henvendelse til Ombudsmannen erkjente klageren at fraværet var å betrakte som refsbart forhold, men mente at saken burde kunne avgjøres med en passende bot.

Saken ble forelagt vedkommende regimentsjef som avviste anken og fastholdt refselsen uendret. Det ble bl a tillagt betydning at klageren i løpet av førstegangstjenesten og senere repetisjonsøvelser var ilagt flere refselsler.

Etter klagerens begjæring ble saken deretter fremmet for distriktskommandoen. Etter å ha vurdert saken nærmere traff DK-sjefen følgende avgjørelse som Ombudsmannen ble underrettet om:

«Selv om det er grunn til å reagere strengt ved ulovlig fravær under felttjenesteøvelser finner sjef DKX på bakgrunn av den fremlagte ankeerklæring, å annullere refselsordren, Istedet ilegger DKsjefen en ny refselse på bot, stor kr 500,-, for det ulovlige fravær.»

Saken ble av Ombudsmannen avsluttet med et brev til klageren der det heter:

«Etter anmodning er jeg ved brev av 16 d m fra sjef DKX gjort kjent med at den ilagte refselse på 5 dagers vaktarrest er endret til en bot på kr. 500,-. Deres anke er dermed tatt til følge.

Jeg finner den endrede refselsen som uttrykk for en særdeles forståelsesfull holdning fra de militære myndigheters side. I betraktning av at De tidligere er refset for tilsvarende forhold må jeg anta at myndighetene ved eventuelle senere refsbare tilfelle vil måtte innta en mer restriktiv holdning.»

Sammen med sin tillitsmann tok en vernepliktig kontakt med Ombudsmannen der de anmodet om Ombudsmannens vurdering av hvilke muligheter hans anke over en ilagt refselse ville ha.

Klageren var ilagt 6 dagers vaktarrest for et ulovlig fravær på 45 timer og 15 minutter. Fraværet skyldtes etter klagerens opplysning at han hadde vært pengelens og derfor var avhengig av at hans bror var villig til å kjøre ham tilbake til leiren, noe som først kunne skje nesten 2 dager etter permisjonens utløp.

Av refselsesordren fremgikk at man i skjerpene retning hadde tatt hensyn til at

mannskapet var refset tre ganger tidligere. Ved to av disse tre tilfellene gjaldt refselsen ulovlig fravær. Ombudsmannen svarte klageren slik:

«Etter å ha gjennomgått de tilsendte saksdokumenter synes det å være på det rene at De har gjort Dem skyldig i et ulovlig fravær på 45 timer og 15 minutter.

Etter reglene om utmåling av refselsler kan ulovlig fravær på mer enn 24 timer og inntil 7 døgn refses med inntil 20 døgnsvaktarrest. I betraktning av at De også tidligere er refset, finner jeg ikke grunnlag for å hevde at refselsen i det foreliggende tilfelle kan betraktes som særlig streng.»

En vernepliktig ønsket Ombudsmannens bistand til å få tilbakekalt en ilagt refselse på 12 dagers vaktarrest for to tilfeller av ulovlig fravær fra tjenesten, hvv på 6 dager, 6 timer og 11 timer. Som forklaring på det lange fraværet hevdet klageren at han hadde sett seg tvunget til å bli hjemme for å få ordnet visse økonomiske forhold i forbindelse med gårdsbruket han drev sammen med sin far. Landbrukskontoret bekreftet at gårdsdriften var oppe i store økonomiske vansker.

Han hadde forgjeves pr telefon forsøkt å få permisjonen forlenget noen dager. Klageren opplyste at han derfor hadde «skaffet» seg sykemelding som han regnet med ga ham anledning til å bli hjemme.

Ombudsmannen besvarte klagerens henvendelse med å hevise til reglene i disiplinærreglementet og fremholdt at det etter hans mening ikke var grunnlag for kritikk mot refselsutmålingen.

Forholdet mellom befal og menige

Det er behandlet to saker i denne gruppe hvorav den ene er overført fra tidligere år.

Den ene saken var fremsatt som en anmeldelse mot navngitt offiser fra en MP-soldat. Saken krever ikke nærmere omtale.

Sak nr 2 gjaldt en klage fra en soldat som mente seg utsatt for voldsbruk og trakassering av et troppsbefal. Etter klagerens saksfremstilling hadde han pga sitt medisinerbruk mot migræne forsovet seg en morgen. Under morgeninspeksjonen var han blitt vekket av vakthavende befal – ved et kraftig spark i ryggen. Dette hadde gitt ham sterke smerter i ryggen og blod i urinen. Denne del av saksfremstilling ble bekreftet ved legeerklæring.

Ombudsmannen tok saken opp med vedkommende IØ-sjef og anmodet om kommentar raskest mulig. Denne henvendelse førte til at saken ble undergitt en grundig undersøkelse der parts- og vitneforklaringer ble inn-

hentet. Klageren og vedkommende offiser ble kalt inn til samtale hos IØ-sjefen.

Selv om det ble fastslått en viss uoverensstemmelse om det faktiske hendelsesforløp mellom partene, var IØ-sjefen kommet til at offiseren ved anledningen nok hadde opptrådt noe uoverveid. Etter at offiseren i sjefens påhør hadde bedt soldaten om uforbeholden unnskyldning ble saken avgjort med en refselse mot offiseren.

Soldatens migreneplager førte senere til at han først ble nedskrevet fra stridende til arbeidsdyktig og senere erklært udyktig for militærtjeneste og dimittert.

Tillitsmannsordningen

Det er i år ikke behandlet noen klagesaker i denne gruppe.

Ombudsmannen har også i år mottatt møtereferater fra kontaktutvalgenes møter og landsutvalgets møter.

Som tidligere har Ombudsmannen, kontorsjefen og nemndas medlemmer holdt orienteringer om ombudsmannsordningen på en lang rekke tillitsmannskurs ved avdelingene.

Tillitsmannsutvalgene har som tidligere sendt referater fra sine møter. De tall som referes nedenfor er bygget på referater fra møter i fellesutvalgene.

Hæren	26	(27)	utvalg	med	177	møter	(162)
Sjøforsvarets landstasjoner	18	(17)	»	»	81	»	(85)
Fartøyer	3	(4)	»	»	10	»	(13)
Luftforsvaret	20	(17)	»	»	101	»	(84)
67 (65) utvalg med 369 møter (344)							

Tallene for 1986 i parentes.

Utvalgene har i år behandlet 2 482 saker (2 225) som fordeler seg slik på forsvarsgrenerne:

Hæren	1 278	(1 068)
Sjøforsvarets landstasjoner	503	(518)
Fartøyer	72	(106)
Luftforsvaret	629	(533)

Fordelingen på de enkelte saksområder er følgende:

1. Beordring, overføring m.v., dimittering	7	(24)
2. Kommandert tjeneste	242	(227)
3. Disiplinærsaker. Forholdet mellom befal og menige	9	(18)
4. Uniformer m v	99	(90)
5. Underbringelse m v	415	(322)
6. Forpleining og hygiene	139	(130)
7. Permisjoner	75	(64)
8. Kantiner	3	(4)
9. Velferd	622	(572)
10. Idrett	70	(57)
11. Kommunikasjoner	84	(76)
12. Økonomiske forhold	24	(30)
13. Sosial- og sykesaker	21	(23)
14. Forsvarets skolevirksomhet ..	5	(8)
15. Sivilopplæringen (fritids- og obligatorisk)	65	(61)
16. Tillitsmanns- og ombudsmannsordningen	378	(291)
17. Tjenestlige orienteringer gitt av sjef	224	(228)

Repetisjonsavdelingene har i år sendt inn referater fra 2 utvalg som har holdt 4 møter. Det er behandlet 25 saker som fordeler seg slik:

Beordring m v	0
Kommandert tjeneste	8
Disiplinærsaker	0
Uniformer m v	3
Underbringelse	3
Forpleining	2
Permisjoner	2
Kantiner	0
Velferd	1
Kommunikasjoner	1
Økonomiske forhold	2
Sosial- og sykesaker	0
Tillitsmanns- og ombudsmannsordningen	0
Orienteringer gitt av sjef	3

Økonomiske forhold

Det er behandlet 7 saker i denne gruppe hvorav 1 sak fra forrige år.

En HV-mann, tilhørende et HV-område på Sørlandet, ønsket bistand av Ombudsmannen for å få dekket sine reiseutgifter i forbindelse med en HV-øvelse han hadde deltatt i.

Bakgrunnen for tvistesaken var at HV-mannen hadde tatt midlertidig flytting til Oslo, mens HV-distriktet bare hadde utbetalt reisegodtgjørelse beregnet fra hans ordinære hjemstedsadresse på Sørlandet. Klageren

hevdet at han hadde gjort HV-distriktet kjent med at han i de nærmeste par år ville være bosatt i Oslo, og hevdet at HV samtidig hadde fått oppgitt hans adresse i Oslo.

HV-distriktet benektet kategorisk å ha mottatt slik melding fra klageren og viste til at man først ved klagerens brev 2 uker etter øvelsen var gjort kjent med hans flytting og adresse i Oslo.

Innkallingen til øvelse var sendt han medio mars. Fra Folkeregisteret hadde HV-distriktet fått opplyst at man der hadde mottatt melding om flytting 1 uke før øvelsesstart i mai. Etter denne melding skulle flyttingen ha funnet sted pr 10 april. Mannskapets krav om dekning av reiseutgifter mellom hans Oslo-adresse og øvelsesstedet var avslått med hjemmel i Fredsregulativets bestemmelser om at reiseutgifter skal dekkes fra/til det bosted som ved innkallingen er innmeldt til den militære myndighet.

I sin henvendelse til Ombudsmannen fastholdt klageren sin påstand om at HV-distriktet var blitt tilsendt melding om ny adresse sammen med hans bekreftelse på mottatt innkalling til øvelse. Flyttemeldingen hadde han gjentatt muntlig ved oppmøte til øvelsen, hevdet klageren.

I betraktning av at reglene i særlige tilfeller gir adgang til å utbetale resiutgifter fra/til midlertidig bopel fant Ombudsmannen å ville innhente HV-stabens uttalelse i saken. Etter noen tid innløp svar fra HVST der det bl a heter:

«Av de opplysninger og dokumenter som foreligger er HVST av den mening at X HV-distrikt har utbetalt reisegodtgjørelse i henhold til gjeldende bestemmelser.

Imidlertid til HVST foreslå at dersom NN nå i ettertid kan skaffe offisiell dokumentasjon om sitt adresseforhold på daværende tidspunkt, kan han sende søknad til X HV-distrikt vedrørende etterregulering av reiseutgiftene. Under forutsetning av at NN skaffer adekvat dokumentasjon er HVST av den mening at etterregulering kan iverksettes.»

I sitt avsluttende brev til klageren viste Ombudsmannen til de uttalelser som var innhentet og uttalte videre:

«Som det vil fremgå har man ikke kunnet finne slik melding fra Dem om midlertidig adresseforandring som opplyst i Deres brev av 14 juli. Med mindre De kan dokumentere at melding om adresseendring faktisk ble sendt sammen med svar på innkalling ser jeg ingen muligheter for korrigerende av det foretatte reiseoppgjør.

Dersom slik dokumentasjon kan frembringes har HVST bedt om at etterregulering iverksettes.

Sammen med dokumentasjon som nevnt antar jeg at De kan ta saken opp med X HV-distrikt direkte. For mitt vedkommende anser jeg saken som avsluttet.»

En HV-mann som sammen med sin kone driver Pelsdyrfarm, klaget til Ombudsmannen over at de årlige HV-øvelser påførte ham avløserkostnader på 5-6 000,- kroner. Han hadde forgjeves søkt sitt Hv-distrikt om dekning av disse utgiftene som han mente var en urimelig belastning for å oppfylle en pålagt tjenesteplikt. Ved ett tilfelle hadde han vært nødt til å ta opp lån for å dekke lønnsutgiftene for en avløser som var engasjert i forbindelse med en HV-øvelse. Klageren håpet at Ombudsmannen kunne finne en løsning på hans problemer.

Ombudsmannen kunne med beklagelse bare bekrefte at det i dag ikke finnes støtteordninger som gir muligheter for å kompensere utlegg som i det foreliggende tilfelle. Ombudsmannen gjorde imidlertid oppmerksom på at det muligens kunne være grunnlag for utsettelse med årets øvelse som han var innkalt til.

Ombudsmannen antar at saker av denne type, som berører flere grupper av selvstendig næringsdrivende, vil bli behandlet i det utvalg som Forsvarsdepartementet har nedsatt for å vurdere støtteordningene for personell som avtjener pålagt militærtjeneste.

Sykesaker

Det er i år behandlet 7 saker i denne gruppe hvorav 2 fra tidligere år.

Fra en vernepliktig mottok Ombudsmannen et lengre brev der han gjorde rede for sine problemer med militærtjenesten. Soldaten hevdet at han under fravær fra hjemmet ikke var istand til å holde ernæringsinntaket, noe han hadde vært plaget av de siste 2-3 år. Kvalme og oppkast de siste dagene før innrykk hadde ført til at han under togreisen til militærleiren hadde følt seg svekket og syk. De 3 ukene han hadde tilbragt i Forsvaret følte han som en lang lidelse og hjemlengselen var stor. At medsoldatene ofte lo av ham gjorde ikke situasjonen lettere, fremgikk det av klagerens brev. Han ønsket Ombudsmannens bistand til å slippe videre militærtjeneste - eventuelt ved overføring til Sivilforsvaret. Sammen med klagebrevet fulgte attest fra sivil lege som bekreftet de foran beskrevne problemer. Legen hadde funnet å måtte sykemelde klageren og anførte samtidig at det etter hans mening var påkrevet med henvisning til psykiater dersom situasjonen ikke bedret seg.

Under henvisning til klagerens anførsler og legens uttalelse, tok Ombudsmannen opp saken med rekruttskolesjefen med anmodning om en grundig legebedømmelse av

mannskapets skikkethet for militærtjenesten.

Som svar på denne henvendelse mottok Ombudsmannen en detaljert beskrivelse av situasjonen fra rekruttskolelegen. Av denne fremgikk at klageren var nedskrevet i helseprofil fra stridende til arbeidsdyktig og overført til arbeidskompaniet. Situasjonen var også drøftet med soldatens mor som han syntes å være sterkt knyttet til. Den tjenestlige omplassering var bestemt i samråd med moren.

Ombudsmannen tilskrev klageren og gjorde rede for saksbehandlingen som han håpet ville gi muligheter for å fullføre førstegangstjenesten. Klageren har senere ikke hatt kontakt med Ombudsmannen i sakens anledning.

Sammen med sin far tok en vernepliktig kontakt med Ombudsmannen i forbindelse med søknad om dimisjon pga soldatens ryggplager og neseblødning. I tillegg til soldatens helseproblemer var søknaden også begrunnet med foreldrenes behov for sønnens hjelp i hjemmet der soldaten hadde to invalide brødre som var avhengige av rullestol.

Søknaden var i samsvar med innstilling fra personellgruppen blitt avslått.

Ombudsmannen innhentet uttalelse fra avdelingen som kunne opplyse at soldatens ryggproblemer i det vesentlige hadde sammenheng med en viss overvektighet. Sammen med vekttap under rekruttskolen var ryggprobleme i bedring, opplyste avdelingslegen.

Det ble videre opplyst:

«I den daglige tjenesten har soldaten hatt stor fremgang mht motivasjon og innsats og gjennomfører bl a utmarsjer (12-20 km) med pakning og våpen.

Så langt jeg har erfart, er soldaten ikke utsatt for mobbing, heller tvert imot, da medsoldatene i troppen viser stor omsorg for ham både i og utenfor den daglige tjeneste.»

Etter de fremlagte opplysninger fant Ombudsmannen ingen grunn til bemerkninger til myndighetenes behandling av saken, og skrev bl a slik til soldatens far:

«Som det vil fremgå av dokumentene synes helsesituasjonen for Deres sønn nå å være i en positiv utvikling og at en overføring til annen tjeneste derfor ikke er aktuelt.

Med bakgrunn i de foreliggende uttalelser finner jeg ikke grunnlag for ytterligere tiltak i sakens anledning.»

En vernepliktig ønsket Ombudsmannen bistand til å få reist erstatningskrav mot Forsvaret i forbindelse med en kneskade han var blitt påført under en repetisjonsøvelse.

Etter å ha undersøkt sakens nærmere omstendigheter ble klageren underrettet om fremgangsmåten ved fremsendelse av skadeerstatningssaker av denne type. Ombudsmannen antar at klageren har fulgt de gitte anvisninger og har senere ikke hørt mer i sakens anledning.

Et foreldrepar sendte på vegne av sin sønn et lengre klagebrev mot Forsvaret til Ombudsmannen.

Brevet, som var adressert til Forsvarsministeren og et par nærmere angitte avdelinger i Forsvaret, inneholdt sterke anklager mot militære myndigheters behandling av deres sønn under rekruttskolen. Klageren hevdet at deres sønn var blitt presset til å gjennomføre harde øvelser og utmarsjer til tross for hans sterke astma- og allergidelser. Hverken befalet eller avdelingslegen hadde villet ta soldatens plager alvorlig ble det hevdet. Etter noen tid var han blitt alvorlig syk og av legen sykepermittert med anledning til å reise hjem. Den behandling han hadde vært utsatt for hadde etter klagerens mening ført til at han også hadde fått psykiske problemer. Av denne grunn hadde han ikke turt reise tilbake til rekruttskolen etter endt sykepermisjon. En offiser han hadde snakket med i telefonen hadde truet med politimessig avhenting dersom han omgående ikke vendte tilbake til tjenestestedet.

Ifølge klagerne hadde dette ført til at soldaten hadde forsøkt å ta sitt eget liv, men i siste øyeblikk reddet av sin samboer.

«De militære myndigheter må nå være klar over det meget alvorlige problemer vår sønn står overfor, og må ta det hele og fulle ansvar hvis det tilstøter ham noe. Vi håper ikke dette skal bli en ny tragedie for det norske forsvaret»

skrev klageren.

Ombudsmannen tok øyeblikkelig telefonisk kontakt med avdelingen og fikk avtale om at soldaten ville bli bedt om å fremstille seg for nærmeste militærlege for å få klarlagt hans medisinske tilstand.

Også Forsvarets sanitet ble varslet om saken. Etter initiativ fra FSAN ble soldaten fremstilt for legenemnd som kom til at han ikke var medisinsk skikket for fortsatt militærtjeneste. Resultatet ble dimittering med sikte på overføring til Sivilforsvaret.

De klagende foreldre ble underrettet om resultatet.

Sosiale saker

Det er behandlet 18 saker i denne gruppe, hvorav 3 saker fra forrige år.

De fleste sakene gjelder søknad om bostøtte eller rentestønad. Det er Ombudsmannens erfaring at stadig flere av mannskapene har økonomiske problemer under førstegangstjenesten i forbindelse med låneopptak til ulike formål som er gjort før innrykk til militærtjeneste.

Et vilkår for å oppnå sosial stønad til dekning av gjeldsrenter er at lånegiver har innvilget avdragsutsettelse under militærtjenesten. Flere soldater har fått avslag på slike søknader som følge av at ett av våre større finansieringsselskaper ikke har gitt avdragsutsettelse. Da dette har medført store økonomiske problemer for angjeldende soldater fant Ombudsmannen å måtte ta spørsmålet om avdragsutsettelse for soldater opp med vedkommende finansieringsselskap på generelt grunnlag.

Finansieringsselskapet svarte bl a slik:

«A/S NN kan dessverre ikke innrømme våre låntagere en generell rett til utsettelse av avdragsbetaling under militærtjeneste. Vår vurdering vil fortsatt måtte skje med basis i en individuell vurdering av hver enkelt forespørsel.

Bakgrunnen for dette er at den finansiering det her hyppigst vil være tale om er kort-siktede lån mot sikkerhet finansiert gjenstander (eks. salgspant), med en relativt kort avskrivningstid. Avdragsutsettelse på ett år for slike lån vil således representere en betydelig endring av låneforutsetningene.»

Flere av sakene i denne gruppe gjelder klager over avslag på søknad om støtte til renter på lån til formål som faller utenfor Forsvarets stønadsregler. Da klageren således ikke har hatt formelt grunnlag for stønad er slike klagesaker blitt avvist av Ombudsmannen.

En vernepliktig som var utilfreds med den innvilgede rentestøtte for lån til kjøp av boligtomt, anmodet om bistand med sikte på full innfrielse av sin søknad.

Da Forsvarets regler om botillegg ikke omfatter dekning av renter på lån til tomtkjøp, var saken på et tidlig behandlingsstadium bragt inn for Forsvarsdepartementet. Departementet hadde i dette spesielle tilfelle av rimelighetsbetraktninger funnet å kunne innvilge rentestønad basert på en tomteverdi anslått av vedkommende kommune.

Da denne verdiansettelse lå tildels betydelig under den pris klageren påsto å ha betalt for tomten, mente han å ha krav på et høyere stønadsbeløp.

I departementets redegjørelse for saken til Ombudsmannen fremholdes bl a:

«Botilleggsbestemmelsene tar sikte på å dekke boutgifter for mannskaper som har etablert selvstendig boforhold før frammøte til militærtjenesten.

Dekning av renter på lån til tomt gjelder fremtidig bolig og er som nevnt i departementets brev av 9.9. d å ikke inntatt i botilleggsbestemmelse. Bestemmelsene om økonomisk sosialstønad omfatter heller ikke dekning av slike renteutgifter. Mannskapene har derfor ikke krav på dekning av renter på lån til tomt.

Søknader om dekning av renter på lån til boligtomt vurderes restriktivt i hvert enkelt tilfelle. I nevnte brev av 9.9. d å gir Forsvarsdepartementet en nærmere redegjørelse for praksis og vurderingen i foreliggende sak.»

Ombudsmannen kom til at det ikke var grunn til kritikk mot departementets avgjørelse i saken. Den omstendighet at det forelå en betydelig differanse i oppgitt kjøpesum mellom kjøpekontrakt og skjøte, bidro også til Ombudsmannens standpunkt.

En vernepliktig som var meddelt oppsigelse fra stilling hos sin sivile arbeidsgiver tok sammen med sin tillitsmann opp saken med Ombudsmannen.

Klageren mente at oppsigelsen skyldtes hans militærtjeneste og fryktet for å bli gående arbeidsløs etter dimisjon om 6 måneder.

Av den skriftlige oppsigelse som var datert 29 sep med fratredelse 1 nov, fremgikk at oppsigelsen hadde sin bakgrunn i at bedriften så seg tvunget til å redusere produksjonskapasiteten pga sviktende ordreinngang.

Ombudsmannen besvarte henvendelsen slik:

«Oppsigelsessaken mellom NN og hans sivile arbeidsgiver er en sak som etter sin art ligger utenfor Ombudsmannens kompetanse. Ombudsmannens oppgaver er begrenset til saker som angår personellens tjenestlige forhold til Forsvaret - ikke deres forhold til sivile arbeidsgivere.

Twist om hvorvidt en oppsigelse kan anses som saklig begrunnet skal søkes løst ved forhandlinger som bestemt i arbeidsmiljølovens § 61. Saken kan også tas opp med den lokale avdeling for Statens arbeidstilsyn. Etter lov av 29 mars 1940 er arbeidstaker på visse vilkår beskyttet mot oppsigelse pga militærtjeneste.

Den foreliggende oppsigelse er etter sin ordlyd begrunnet med sviktende ordreinngang og har ikke sammenheng med hans militærtjeneste. Dersom NN likevel mener at han er oppsagt pga militærtjenesten er dette en påstand som vil kreve nærmere begrunnelse og sannsynliggjøring.

Da forholdet som nevnt ligger utenfor min kompetanse, beklager jeg å måtte meddele at jeg ikke kan få gjort noe i sakens anledning.»

En vernepliktig ønsket Ombudsmannens bistand i forbindelse med sine økonomiske problemer under militærtjenesten. Fem måneder før påbegynt førstegangstjeneste hadde klageren tatt opp et lån på kr. 445 000,- som etter det opplyste var benyttet til kjøp av bil, engangspremie på livspolise, (premiebeløp kr. 100 000), innfrielse av eldre lån, behandlingsgebyr ca kr. 13 000,- og dekning av overtrekk på lønnskonto.

Klageren hadde dokumentert at bruk av egen bil inngikk som ansettelsesvilkår i hans sivile stilling, hvorfor de militære myndigheter skjønnsmessig hadde innvilget ham en rentestønad på kr. 25 000,-. Hans samlede renteutgifter under 12 mndrs førstegangstjeneste var imidlertid oppgitt til kr. 86 000,-.

«Slik saken er nå får jeg ikke endene til å møtes, og jeg begynner å bli særdeles engstelig for mitt livsgrunnlag etter militæret hvis det skal fortsette slik det har gjort til nå», skrev klageren og ba innstendig om hjelp til å få ordnet opp i flokene. I tillegg til et høyere stønadsbeløp ønsket klageren også dimettering for overføring til HV eller Siviltforsvaret.

Etter å ha gjennomgått sakens betydelige dokumentamsling og dertil innhentede supplerende opplysninger, foretok Ombudsmannen i et brev til klageren en oppsummering av sakens faktiske omstendigheter sammenholdt med gjeldende støtteregler på området. Ombudsmannen skrev bl a slik:

«Etter gjeldende regler kan økonomisk stønad gis til hel eller delvis dekning av renter og omkostninger når bruk av egen bil er en del av ansettelsesvilkår i den sivile stillingen, når gjelden er pådratt ikke senere enn 4 måneder før militærtjenestens begynnelse. Videre er forutsetningen at mannskapet skal fortsette i samme arbeidsforhold etter tjenesten.

Ved låneopptakstidspunktet 22 nov 86 antas at De vagt burde kjenne til økonomiske vilkår under den nær forestående militærtjeneste. Imidlertid påfører De Dem rentekostninger oppgitt til årlig kr. 86 000,-, mens Deres lønns- og trekkoppgave for 1986 viser utbetalt lønn med kr. 94 232,- etter forskuddstrekk. (Netto inntekt 1985: kr. 83 800,-).

Hva angår den innkjøpte bilen, jfr salgsmelding til Biltilsynet 30 jan 87, er denne fremdeles ikke blitt omregistrert til Deres navn, grunnet delvis manglende innbetalt registreringsavgift, iflg Biltilsynet.

Jeg har notert meg at De er tilstått kr. 25 000,- i stønad til bilkjøp. Når De mener at sosialstønnen skulle vært høyere, kan jeg ikke se noen rimelig grunn til en slik forventning, jfr gjeldende bestemmelser nevnt innledningsvis, sammenholdt med sakens samlede omstendigheter. Jeg betrakter dermed saken for min del som avsluttet.

Når det gjelder søknaden om overføring til annen tjeneste, forutsettes at denne er til behandling i Forsvarets overkommando. Når

FOs avgjørelse foreligger kan De gjerne kontakte meg hva angår dette spørsmålet.»

En vernepliktig skrev til Ombudsmannen om sine økonomiske problemer som han mente ikke å ha fått tilfredsstillende hjelp med av sin militæravdeling.

Klageren hadde i tiden før militærtjenesten opparbeidet seg et tildels betydelig overtrekk på sin lønnskonto. Han hadde forgjeves søkt Forsvaret om støtte til å få gjort opp med sin bankforbindelse. Da dette ikke syntes mulig å oppnå noen stønad til nedbetaling av sin gjeld, ønsket han Ombudsmannens bistand med sikte på dimettering. Klageren var etter eget utsagn kommet i en «desperat situasjon» og hadde vært inne på tanken om å ta «tyvperm» for å komme i inntektsbringende arbeid.

Ombudsmannen forela saken for den angjeldende bank som på nærmere angitte vilkår fant å kunne innvilge klageren betalingsutsettelse for den tid han var inne til førstegangstjeneste.

Klageren ble underrettet om resultatet og har senere ikke latt høre fra seg.

Forsvarets skolevirksomhet

Det er behandlet 6 saker i denne gruppe, hvorav 2 fra tidligere år.

En vernepliktig som under rekruttperioden var uttatt til aspiranttroppen med sikte på opptak til USK-utdanning, klaget til Ombudsmannen over ikke å ha blitt rangert for USK-opptak. I sitt brev til Ombudsmannen skrev klageren bl a:

«I uke 35 hadde vi avsluttende øvelse i aspiranttroppen. det var en ganske hard øvelse, der alle skulle prøves som vanlig lagsmedlem, og som lagfører, under litt «tøffere» forhold. Etterpå fikk hver enkelt en sammenlagt karakter for hele øvelsen. På grunn av en feil fra befalets side, ble ikke jeg prøvd som lagfører. derfor er min karakter satt på et svakere grunnlag enn alle andres. Jeg fikk karakteren 2, noe som ble begrunnet med at jeg holdt meg for mye i bakgrunnen. Etter min mening var ikke jeg noe dårligere enn de fleste andre.»

Klageren gjorde gjeldende at han var blitt utsatt for forskjellsbehandling og at opptaksbedømmelsen for hans vedkommende var truffet på sviktende grunnlag.

Fra vedkommende øvingsavdeling mottok Ombudsmannen på anmodning en utførlig redegjørelse for den opptaksprosedyre som var blitt fulgt ved anledningen. Herunder ble opplyst at klageren ikke var den eneste som manglet avsluttende øvelse. Avdelingen be-

klaget dette forhold, men fastholdt at dette ikke hadde hatt noen avgjørende betydning for det endelige elevopptak. Øvingsavdelingen skrev bl a slik:

«NN skriver at det kun var tilfeldigheter som avgjorde opptaket til USK.

Dette vil avdelingen sterkt ta avstand fra. Hver aspirant har blitt løpende vurdert gjennom hele perioden ut i fra prestasjon og generelt inntrykk. Selve avsluttende øvelse er ikke utslagsgivende for om en blir tatt opp eller ikke.

Etter å ha observert NN i forskjellige situasjoner fant avdelingen ham ikke skikket til opptak til USK-utdannelse.

Man må også være klar over at det ikke er kun avdelingen alene som avgjør hvem som blir tatt opp eller ikke. Det er et opptaksråd bestående av intervjuoffiserer, lege, troppsjef, kompanisjef og sjef øvingsstab som vurderer hver enkelt.

Hver enkelt elev blir intervjuet av to offiserer. Med bakgrunn i deres uttalelser samt kompaniets uttalelser får hver enkelt mann en poengsum. Når man har gått igjennom hele troppen på denne måten tar man opp de som er skikket og da opp mot det antall man har fått oppgitt fra infanteriinspektøren til USK-utdannelse.»

Ombudsmannen avsluttet saksbehandlingen med følgende konklusjon som ble meddelt i brev til klageren:

«Det synes riktignok å ha skjedd en viss forskjellsbehandling i saken, men grunnet den daglige kontakten med kommentarer i den løpende tjenesten kan jeg ikke anta at forskjellsbehandlingen kan ha hatt noen avgjørende betydning for utfallet etter den samlede skjønnsmessige vurderingen.

Jeg har dermed ikke noe grunnlag for å kunne se at rangeringen har skjedd på et sviktende grunnlag, eller at rangeringen forøvrig fremtrer som åpenbart urimelig.

Det synes dermed ikke å foreligge noe holdbart grunnlag for ytterligere tiltak fra min side.»

En befalsskoleelev tok kontakt med Ombudsmannen med anmodning om å få tatt opp til ny vurdering den negative sikkerhetsklarering han var blitt meddelt.

Som følge av manglende sikkerhetsklarering var han blitt frabeordret som befalselev. Klageren mente at den manglende sikkerhetsklarering måtte ha sin bakgrunn i at han fire år tidligere etter egen søknad var blitt overført til siviltjeneste som militærnekte.

Om sin tidligere militærnektebakgrunn skrev klageren bl a slik:

«Jeg var da elev ved X Folkehøgskole. Skolen er en typisk fredsskole hvor en god del av de ansatte er sivilarbeidere. Etter som tiden gikk og med sterk påvirkning fra enkelte, valgte jeg å bli militærnekte.

Jeg fikk da hjelp til å skrive søknad hvor enkelte av avsnittene i søknaden min om å bli fritatt fra militærtjeneste, er avskrift av andre søknader fra tidligere sivilarbeidere.

Jeg ble også anbefalt å abonnere på en avis som heter «Ikke Vold». Denne avis har jeg lest kun en gang, ellers har den bare blitt liggende å samle støv, hvor den så ender ulest rett i søppel dunken.

En annen grunn for å søke siviltjeneste var at jeg da kunne få avtjene tjenesteplikten min på hjemstedet og det var viktig for meg på den tid siden jeg var sammen med en jente som betydde mye for meg. Nå 4 år seinere er dette banale tanker.»

Fra befalsskolen fikk Ombudsmannen bekreftet at samtlige elever på første oppstilling hadde fått beskjed om at endelig opptak var betinget av sikkerhetsklarering for hver enkelt.

Om det foreliggende tilfelle opplyste skolen bl a:

«NN har ikke i sin søknad om opptak på militær skole eller i senere Egenerklæring/s oppgitt at han har vært pasifist, militærnekte og var overført til sivil tjeneste, selv om han etter søknad er tilbakeført militære regler. Han har ikke opplyst at han i sakens anledning har vært i forhør hos politiet. Etter skolens mening har han således ikke spilt med åpne kort overfor opptaksnemnda ved skolen.

Skolen foretar ingen sikkerhetsundersøkelse av søkere. Dette foretas av X-enes E- og S-offiser i samarbeid med FO/S.

Mottatte negative sikkerhetsklarering av NN gjør at han ved fortsatt tjeneste må utelukkes fra fagområder innen teknisk bransje. Dette innebærer at NN dessverre ikke kan fortsette som befalselev.»

Ombudsmannen skrev deretter slik til klageren:

«Etter de foreliggende opplysninger synes klarlagt at De i likhet med de øvrige elever – ved skolestart – ble gjort kjent med at endelig opptak som elev ved skolen var betinget av individuell sikkerhetsklarering. Dette er en betingelse som oppstilles ved all befalsutdannelse i Forsvaret.

Jeg må således legge til grunn at en elev som etter rettmessig vurdering ikke blir gitt positiv sikkerhetsklarering av kompetent myndighet ikke har krav på å beholde sin elevplass.

Som generell betraktning må jeg ta til etterretning at en negativ sikkerhetsklarering som finnes rettmessig må betraktes som saklig frabeordringsgrunn fra befalsutdanning.

Den sentrale problemstilling i forbindelse med Deres klage blir etter dette spørsmål om den negative sikkerhetsklarering i Deres tilfelle kan betraktes som saklig og rettmessig. I forbindelse med sikkerhetsklarering skal klarerende myndighet vurdere foreliggende opplysninger om kandidaten. Opplysninger som blir tillagt betydning for klareringsspørsmålet må være riktige og relevante. Vedkommende myndighet har full anled-

ning til ved eget tiltak å innhente relevante opplysninger.

I Deres tilfelle synes særlig to omstendigheter å være tillagt betydning. For det første Deres fortid som militærnekker og dernest at De har unnlatt å gi opplysninger om dette ved søknad om opptak ved skolen. Begge momenter, som synes å bygge på faktiske forhold, må jeg anse som relevante for sikkerhetsklareringen. Etter dette finner jeg ikke grunnlag for kritikk av det standpunkt skolen har inntatt. På det foreliggende grunnlag ser jeg ingen muligheter for ytterligere tiltak i saken.»

Vervede

Det er behandlet to saker i denne gruppe i 1987.

Denne gruppe vil omfatte, foruten saker fra ordinært vervede mannskaper, også klagesaker fra kvinnelig personell som frivillig gjennomfører militær førstegangstjeneste.

Den ene av sakene i denne gruppen gjelder frabeordning av grenader fra grunnleggende befalsutdannelse som følge av svake fysiske testresultater, og krever ikke nærmere omtale.

Den annen sak var en klage fra en kvinnelig soldat som mente seg uriktig behandlet ved avslag på bostøtte for hybelen hos sin mor. Heller ikke denne krever nærmere omtale.

Befalssaker

Det er behandlet 38 saker i denne gruppe i 1987 mot 58 saker i 1986. I tillegg er det behandlet 15 saker fra tidligere år. Det totale antall behandlede saker i 1987 er således 53 mot totalt 71 i 1986.

Den klare nedgangen i saksantallet i 1987 må sees på bakgrunn av at saksantallet både i 1985 og 1986 var relativt høyt.

De fleste klagesaker fra befalet finner en i kategoriene beordring, avansement og forbigåelser. Det registreres også et økende antall klagesaker som gjelder befalets tjenesteforhold.

En vernepliktig fenrik som hadde inngått engasjementskontrakt for 6 måneder men tilbudt forlengelse av kontrakten, ønsket Ombudsmannen uttalelse i forbindelse med en negativ sikkerhetsklarering. Befalingsmannen hadde etter endt befalsutdannelse og pliktjeneste i noen år drevet eget firma. Forretningsvirksomheten, som aldri ble noen økonomisk suksess, hadde endt med konkurs.

I forbindelse med konkursbehandlingen var han av kemneren politianmeldt for

manglende innbetaling av skattetrekk for ansatte. Det forelå også anmeldelse fra skattefogden for manglende innbetaling av merverdiavgift. I likhet med selve konkurssaken var disse forhold imidlertid ikke ferdigbehandlet. Klageren antok at det var omstendighetene ved konkurssaken som var årsak til den negative sikkerhetsklarering, som nå satte stopper for videre karriere i Forsvaret. Klageren mente at klareringsmyndighetene hadde truffet en beslutning som måtte betegnes som en forhåndsdom og derfor i strid med prinsippene for individets rettssikkerhet.

Ombudsmannen foretok visse undersøkelser av saken og innhentet uttalelse fra Sikkerhetsstaben som bekreftet at de forannevnte politianmeldelser og klagerens opplysninger gitt under politiavhør hadde vært styrende for avgjørelsen i saken.

Sikkerhetsstaben anførte bl a:

«FO/S fant de fremkomne opplysninger å være av en slik karakter at de gir grunnlag for tvil mht fenrikenes pålitelighet, lojalitet og sunne dømmekraft. På det nåværende tidspunkt kunne en da ikke gi vedkommende en sikkerhetsklarering.

FO/S vil ikke unnlate å peke på at det fra Forsvarets side er gjort en feil i saksbehandlingen, nemlig at fenriken antakelig i mars 87 ble gitt en engasjementskontrakt av FO/Sjøforsvarsstaben uten at klareringsspørsmål på forhånd var bragt i orden. Dette kan imidlertid ikke endre FO/S klareringsavgjørelse.»

Ombudsmannen gjorde klageren kjent med de innhentede opplysninger og skrev bl a følgende til klageren:

«I forbindelse med sikkerhetsklarering skal klarerende myndighet vurdere foreliggende opplysninger om kandidaten. Opplysninger som blir tillagt betydning for klaringsspørsmålet må være riktige og relevante. For mitt vedkommende tillegger jeg forholdet til det ikke innbetalte forskuddstrekk som relevant for sikkerhetsklareringen.

Etter det opplyste finner jeg heller ikke grunn til å betvile riktigheten av at skattetrekkmidler som selskapet, på vegne av skattyteren, hadde plikt til å innbetale til skattemyndighetene, er blitt anvendt i selskapets egen drift.

Under forutsetning av at de foreliggende opplysninger er i samsvar med de faktiske forhold finner jeg ikke grunnlag for kritikk av det standpunkt kontrollavdelingen har inntatt.

Den omstendighet at rettskraftig dom ikke foreligger er et moment som kun har betydning i tilfeller der det hersker tvil om de faktiske forhold. Med mindre De skulle ha nye opplysninger i saken ser jeg dessverre ingen muligheter for ytterligere tiltak i saken.»

En utskreven fenrik som gjennomførte pliktjeneste som idrettsoffiser etter utdan-

ning ved Idrettshøyskolen, var skuffet over ikke å ha fått en stilling i velferdstjeneste han hadde søkt på. Da han mente seg bedre kvalifisert for stillingen enn den tilsatte, ønsket han Ombudsmannens syn på saken.

Ombudsmannen innhentet uttalelse fra forsvarsgrenstaben som opplyste at fenriken på ansettelsestidspunktet ikke hadde vært aktuell for tjeneste som velferdsbefal, idet han fortsatt hadde uavtjent plikttjeneste som idrettsoffiser.

Under saksbehandlingen fikk Ombudsmannen opplyst at klageren var tilbudt engasjement som idrettsoffiser etter endt plikttjeneste, noe han hadde takket ja til.

Klageren ble underrettet om at Ombudsmannen etter dette ikke fant grunn til ytterligere tiltak i sakens anledning.

En vernepliktig sersjant, selvstendig næringsdrivende, ønsket Ombudsmannens bistand med sikte på utsettelse med en repetisjonsøvelse han var innkalt til. Han hadde samtidig også søkt om overføring til lokalt Heimevern.

Begge søknader var begrunnet med at han drev en enmannsbedrift uten muligheter for kvalifisert avløser og derfor ble påført uforholdsmessig store inntektstap ved øvelsesfravær på 3-4 uker. Heimevernets kortere øvelser ville påføre ham et langt lavere økonomisk tap, mente klageren.

Saken ble tatt opp med de berørte myndigheter som etter noen betenkning fant å kunne innvilge overføring til HV.

Innkallingen til repetisjonsøvelsen ble annullert. Ombudsmannens kontor mottok blomsterhilsen fra sersjanten.

En vernepliktig fenrik - p t student Ved NTH - tok kontakt med Ombudsmannen i forbindelse med en søknad om utsettelse med repetisjonsøvelse. Fenriken hevdet at øvelsestidspunktet for ham var særdeles uheldig idet det ville falle sammen med viktige prøver. Det forelå fare for at studiene måtte forlenges med et helt semester pga øvelsen, hevdet fenriken, som også klaget over sen saksbehandling.

Ved henvendelse til ankeinstansen fikk Ombudsmannen vite at utsettelse ville bli innvilget og innkallingen annullert. Den noe sene saksbehandlingen ble forklart med personellmangel pga ferieavvikling.

Klageren ble underrettet om avgjørelsen.

En kaptein hadde bedt sin organisasjon om bistand med sikte på gradsopprykk til major. Organisasjonen, som hadde ført resultatløse forhandlinger om saken, ønsket Ombudsmannens bistand til en ny vurderingsrunde.

Såvel organisasjonen som klageren viste til at andre kandidater fra hans befallskull og med tilsvarende utdanning og praksis var gitt opprykk. klageren hadde hittil kun oppnådd grad som midlertidig major under øvelser og ved enkelte spesielle anledninger.

Saken medførte en omfattende undersøkelse og korrespondanse med forsvarsgrenstaben og departementet. Etter å ha gjennomgått samtlige opprykksvurderinger for kapteinen kom Ombudsmannen under tvil til at det kunne rettes en viss bebreidelse mot enkelte deler av de foretatte opprykksvurderinger.

Forsvarsdepartementet ble gjort kjent med Ombudsmannens iakttagelser hvoretter departementet i nytt brev til FO meddelte følgende:

«Departementet har flere ganger behandlet saken, men har ikke funnet at opprykksbehandlingen overfor ham kunne ses direkte urimelig.

Ombudsmannen for Forsvaret har også behandlet saken og etter avsluttet behandling fra Ombudsmannens side er han kommet til at det er grunnlag for en antagelse om at kaptein X ved opprykksbehandlingen i 1982 ble urettferdig behandlet. Ombudsmannen synes derfor det er rimelig at kaptein X nå gis kompensasjon for dette. Som en mulig løsning av saken har Ombudsmannen foreslått at kaptein X gis gradsopprykk til major med virkning fra 1 januar 1985.

Forsvarsdepartementet finner ikke å kunne sette til side det resultat Ombudsmannen er kommet til, og finner følgelig at hans standpunkt må tas til etterretning. Departementet ber derfor om at kaptein X gis gradsopprykk til major med ansiennitet i graden fra 1 januar 1985.»

Generalinspektør meddelte kapteinen beskjelse til major i samsvar med departementets henstilling, dog med opprykk pr 1 des 1984 som var det riktige tidspunkt for beskjelsen til midlertidig major.

En major ønsket Ombudsmannens bistand til innhenting av et mer tilfredsstillende svar på hvorfor tilsettingsmyndighetene ikke hadde funnet ham skikket for opprykk til oberstløytnant. Majoren gjorde grundig rede for sin lange tjeneste i Forsvaret, viste til gjennomgatte skoler og kurs og hevdet at dette sammen med hans gode tjenesteuttalelser forlengst burde ha kvalifisert til opprykk. Etter eget utsagn mente klageren at han nå var en av landets eldste tjenestegjørende majorer.

Ombudsmannens gjennomgang av innhentede uttalelser om opprykksvurderinger viste at klageren både under de ordinære opprykksordninger og senere ettervurderinger var funnet skikket for opprykk, uten dog å ha nådd frem i konkurransen innen rammen av gitte opprykksprosenter i hans kull.

Noen urimeligheter kunne Ombudsmannen ikke finne. Saken ble avsluttet med et brev til klageren der det bl a heter:

«Som det fremgår av FOs tidligere korrespondanse er De ved flere vurderinger funnet skikket til opprykk til høyere grad.

Ombudsmannen finner det også klart at De må anses skikket til opprykk.

Imidlertid finner Ombudsmannen det vanskelig å gå inn på opprykksrådets vurderinger og finner heller ikke å kunne kritisere GIHs innstillinger.

I tillegg bemerkes at Deres kull har en opprykksprosent på 55,3 % som er i tråd med regelverket. Etter dette har Ombudsmannen ingen ytterligere kommentarer og finner ikke å kunne gå inn på en generell vurdering av Deres karriere innen Forsvaret.»

En oberstløytnant som hadde innlevert vilighetserklæring på tre kunngjorte stillinger klaget til Ombudsmannen over ikke å ha nådd frem i konkurransen om noen av stillingene. Klageren kunne under henvisning til de tilsattes lenger tjenestetid i grad akseptere den foretatte stillingsbesettelse i to av tilfellene. Derimot mente han seg forbigått ved tilsetting i stilling nr 3, der en kandidat med fem år kortere tjenestetid som oberstløytnant var tilsatt. Klageren mente selv å fylle alle oppgitte kvalifikasjoner til stillingen og at han dessuten var eldste søker.

Etter at nødvendige dokumenter og opplysninger var innhentet og gjennomgått skrev Ombudsmannen slik til klageren:

«Av stillingsbeskrivelsen, avsnitt III, fremgår at det til stillingsinnhaver bl a stilles krav om variert tjenesteerfaring innen luftverntjeneste, og at vedkommende også bør ha tjenesteerfaring fra rakett- og artillerifaget.

En gjennomgang av de tilsendt personellpapirer (rulleblad og tjenesteuttalelser) for Dem og de offiserer som ble innstilt som nr 1 og nr 2 til stillingen, viser etter min mening at innstilte nr 1 er den av søkerne som har erfaring fra tjeneste som er mest relevant til de krav som stilles til stillingsinnhaver. Hans tjenesteuttalelser ligger også over gjennomsnittsnivå. Det må antas at Deres lengre ansiennitet som oberstløytnant ikke kan være avgjørende ved valg av kandidat. Jeg viser også til at Råd i tilsettingssaker enstemmig og uten merknader har sluttet seg til GIHs forslag til kandidater.

Etter de opplysninger som er fremlagt i saken finner jeg ikke grunn til å rette kritikk mot den avgjørelse tilsetningsmyndigheten har truffet. Jeg anser valget å være truffet på et saklig grunnlag og at man har søkt å finne frem til den av søkerne som etter en samlet vurdering av kvalifikasjoner, er ansett som best skikket for å fylle stillingen.»

En kaptein som hadde søkt om elevopptak ved stabsskole I klaget til Ombudsmannen

med påstand om «usaklig tilsidesettelse» derved at han til tross for lang tjenesteerfaring ikke hadde oppnådd elevplass. Klageren gjorde gjeldende at det foretatte elevopptak måtte ha skjedd på grunnlag av utenforliggende momenter, og viste til at flere navngitte offiserer med kortere tjenesteansiennitet enn ham selv var opptatt som elever. Klageren ønsket Ombudsmannens vurdering av hans realkompetanse i forhold til de opptatte og navngitte offiserers.

Herunder ønsket han også å vite om den tjeneste han hadde utført i Forsvaret hadde lavere status eller mindre betydning enn sine konkurrenters tjeneste.

Av de opplysninger og personellpapirer Ombudsmannen innhentet fremgikk at det ved opptaksvurderingen hadde foreligget 138 søkere til i alt 60 elevplasser. For å dekke våpengrenenes behov for kvalifisert personell i de enkelte bransjer hadde elevopptaket funnet sted etter en bransjevis fordeling. Således var klageren funnet skikket for stabsskoleutdannelse, rangert som nr 60 av samtlige, men som nr 19 innen sin egen bransje, hvor kun 7 elevplasser skulle besettes. Det forelå ingen dissens om rangeringen i opp-taksrådet til støtte for klageren.

I sin uttalelse til klagesaken uttalte Forsvarsdepartementet bl a:

«Som det fremgår av foranstående er uttak av elever til stabsskolen gjenstand for en skjønnsmessig vurdering. Idet foreliggende tilfelle har Generalinspektøren sluttet seg til Rådets rangering av søkere, og foretatt beordring til utdanning i samsvar med det tjenestelige behov.

Kaptein NN fremholder i sitt skriv at han mener seg forbigått av 4 offiserer ved kortere tjenesteansiennitet. Dette moment gir imidlertid bare avgjørende betydning i det tilfelle at kandidatene ellers står likt. Det må aksepteres at offiserer med lengre tjenesteansiennitet må stå tilbake for offiserer med kortere ansiennitet når valg av kandidat skjer på grunnlag av en samlet vurdering av søkeres kompetanse.»

Ombudsmannens konklusjon av klagebehandling ble meddelt i brev til klageren der det bl a heter:

«For det første må opplyses at Ombudsmannen ikke har adgang til å prøve de skjønnsmessige vurderingene for rangering av søkerne, dersom rangeringen ikke skulle være truffet på en helt vilkårlig måte, evt at det er tatt utenforliggende eller usaklige hensyn, således at elevuttaket måtte fremtre som åpenbart urimelig.

Opptaksrådet – som rådgivende organ for Generalinspektøren ved valg av kandidater – er som kjent sammensatt av representanter fra administrasjonen og befalets interesseorganisasjoner.

Etter en gjennomgåelse av sakens dokumenter kan jeg ikke se at det foreligger noen saksbehandlingsfeil i forbindelse med uttaket av elever.

Med hensyn til den bestemte rangering av søkerne har jeg gjennomgått rullebladene til de offiserer som er oppgitt i Deres brev av 27 jul 87, men etter en samlet vurdering kan jeg ikke se at den foretatte rangeringen kan betraktes som åpenbart urimelig.

Jeg kan dermed heller ikke se noe holdbart grunnlag for ytterligere tiltak fra min side i sakens anledning.»

Klageren var åpenbart ikke tilfreds med dette resultat og anmodet i et nytt brev til Ombudsmannen om fornyet vurdering av saken. Han pekte særlig på at en sammenligning av hans tjenesteuttalelser mot konkurrentenes ville overbevise enhver om den urimelighet han hadde vært utsatt for.

Ombudsmannen besvarte denne henvendelse slik:

«Det vises til Deres brev av 17 nov 87, idet jeg etter Deres anmodning igjen har foretatt en grundig fornyet vurdering av saken.

For det første må oppklares at både tjenesteuttalelser og rulleblad for de angjeldende offiserer nevnt i Deres brev av 27 jul 87 har vært vurdert før og etter Deres siste henvendelse.

Etter det som er opplyst i Deres rulleblad og tjenesteuttalelser antar jeg at De må være kvalifisert for opptak til stabsskole I.

Hva angår de øvrige angjeldende offiserene med kortere tjenesteansiennitet, antas også disse å være kvalifiserte bl a på bakgrunn av meget gode tjenesteuttalelser.

Rangeringen av søkerne på et saklig og faglig skjønnsmessig grunnlag ligger som kjent utenfor min adgang til å prøve, herunder i hvilken grad opptaksrådet har vektlagt de enkelte faktorene i helhetsvurderingen. Jeg kan imidlertid ikke se noe holdbart grunnlag for å hevde at rangeringen fremtrer som åpenbart urimelig etter en samlet vurdering.

Med hensyn til betydningen av tjeneste ved rekruttskole i relasjon til annen tjeneste bør X-staben være rette adressat for Deres spørsmål.

Jeg har forståelse for at søkere etter vanskelige skjønnsmessige vurderingsspørsmål kan bli misfornøyd med resultatet, og jeg håper at det ved senere anledninger vil bli lagt vekt på deres gode kvalifikasjoner. Imidlertid må jeg i denne saken opprettholde min konklusjon gitt i brev av 5 nov 87.»

En løytnant hadde mottatt en tjenesteuttalelse hvor det var gitt bedømmelse av ham som han var særdeles uenig i. Påstandene i tjenesteuttalelsen om skuffende innsats og manglende interesse for sine fag – oppfattet han som krenkende og usanne. Da han var usikker på fremgangsmåten ved klage over tjenesteuttalelser, ønsket han Ombudsmannens råd og vegledning.

Ombudsmannen skrev følgende svar til løytnanten:

«Deres brev av 7 d m med bilag er mottatt. Til Deres underretning skal meddeles at befalets klager over tjenesteuttalelser skal behandles etter reglene i PHB 2-010 av 1 juli 1974 hvor bl a fremgår:

Klage. Endring. Annullering.

24. Klageretten over en tjenesteuttalelse er begrenset til slike tilfeller hvor det foreligger formelle feil eller åpenbart sviktende grunnlag.
25. Rapporterende befalingsmann og nærmest høyere sjef har plikt til å endre en tjenesteuttalelse dersom det foreligger formelle feil eller det viser seg at vurderingen er bygget på sviktende grunnlag.
26. Tjenesteuttalelser kan annulleres av Forsvarssjef og Generalinspektør.»

Etter disse bestemmelser skal den som mener at tjenesteuttalelsen er beheftet med formelle feil eller bygger på åpenbart sviktende grunnlag sende inn begrunnet skriftlig klage tjenesteveg til rapporterende offiser.

Først etter at denne administrative klageadgang er utnyttet, vil befalingsmannen eventuelt kunne ta opp saken med Ombudsmannen. Jeg legger imidlertid til at også Ombudsmannens muligheter for innsigelser mot en tjenesteuttalelse er begrenset til forhold nevnt under pkt 24 ovenfor.»

En kaptein som av sin sjef var meddelt utvisning fra befalsmessen etter kl 1800 for en periode på 6 måneder, tok opp saken i henvendelse til Ombudsmannen.

Kapteinen viste til at han aldri hadde hørt klager fra kollegaer over sin oppførsel i befalsmessen og mente derfor at sjefens reaksjon var uriktig.

Sjefens uttalelse ble innhentet. Av denne fremgikk at utvisningen var fremtvunget av lengre tids misbruk av alkohol, hvorav flere tilfeller av beruselse i tjenesten, tjenesteforsømmelse pga alkohol og klager over husbråk.

Den utløsende hendelse var et tilfelle av bråk og munnhuggeri i «kraftig animert tilstand» under en tilstelning i befalsmessen. Det fremgikk også at kapteinen var under behandling for sitt alkoholproblem.

Ombudsmannen gjorde klageren kjent med de innhentede opplysninger og opplyste at det ikke ville ble foretatt noe videre med saken før hans eventuelle kommentarer forelå. Slike kommentarer foreligger fremdeles ikke.

Foruten de refererte saker er det behandlet noen saker som angår tvist om lønnsberegning, retten til kostgodtgjørelse under deltakelse på kurs og refusjon av reiseutgifter i

forbindelse med velferdspermisjon under FN-tjeneste i Libanon.

Ombudsmannen har også behandlet noen klagesaker i forbindelse med tilsetning i spesielt høyt-rangerte stillinger i Forsvarets ledelsesorganisasjon. Da vanlig anonymisering ikke vil sikre nødvendig personvern i disse spesielle tilfeller har en funnet å ville avstå fra en nærmere omtale av disse i beretningen.

Sivilt personell i Forsvaret

Det er behandlet 6 saker i denne gruppe. En av sakene er etter drøftinger overført Silvilombudsmannen som rette vedkommende.

En sivil tjenestemann ved en av Forsvarets avdelinger i Finnmark skrev om de sivilt ansattes adgang til å reise med Forsvarets fly og ønsket Ombudsmannens medvirkning til å få bragt til opphør noe han mente var en diskriminerende forskjellsbehandling. klageren skrev bl a:

«Etter det jeg kan se av BTF 4-002 har sivile tjenestemenn tilsatt i FO for tjeneste ved enheter i Finnmark samme rettigheter for seg og sin familie, som bestemt for befal og vervede. Dette gjelder imidlertid ikke for følgende stillinger ved Forsvarets stasjon X: Drifts og vedlikeholds operatør, Admin leder, sjåfør, Rengjørings ass, Lager form.

Vi som innehar overnevnte stillinger føler dette meget diskriminerende. Slik forskjellsbehandling hører 30 åra til, ikke 1987.»

På Ombudsmannens forespørsel opplyste FO at den nevnte bestemmelse i BTF 4-002 bare omfatter visse personellgrupper og uttalte videre:

«Denne bestemmelse gir bl a endel sivile tjenestemenn tilsatt i FO/E ved utestasjoner i Finnmark de samme rettigheter som befal tilbeordret Nord-Norge og deres familier. Denne rettighet er hjemlet i skriv fra Forsvarets overkommando av 23 jan 72. Ordningen ble innført fordi denne kategori personell ble ansett å ha de samme familiemessige problemer som tilbeordret befal til Nord-Norge.

Ordningen gjelder således ikke lokalt rekruttert personell.

Ordningen praktiseres slik at FO/Es personell blir stillet så likt som mulig med Forsvarets øvrige personell. Etter Forsvarets overkommandos mening har ordningen fungert tilfredsstillende siden den ble innført.

En vil legge til at de sivile ansatte som på denne måte har uttrykt misnøye har de samme rettigheter til å følge Forsvarets flyruter som øvrigt sivilt personell i Forsvaret.»

FOs besvarelse ble meddelt klageren uten kommentar fra Ombudsmannens side.

I forbindelse med tilsetning av lagerformann ved en av våre hovedflystasjoner fikk Ombudsmannen henvendelse fra en av søkerne som mente at tilsettingen hadde funnet sted på «svakt og feilaktig» grunnlag. Blant de aktuelle kandidater mente klageren at han selv måtte anses som best kvalifisert for stillingen og ønsket tilsetningsvedtaket omstøtt.

Klageren pekte særlig på at tilsetningsmyndigheten ikke kunne ha tillagt hans praksis fra FN-tjeneste tilstrekkelig vekt.

En gjennomgang av saksdokumentene viste at de to søkerne hadde en svært lik utdanningsbakgrunn, mens den tilsatte hadde lengre og bredere tjenesteerfaring fra tjenestetstedet.

Ombudsmannen meddelte klageren at han ikke kunne finne noe usaklig eller annet krittikkverdige forhold ved ansettelsen.

OMBUDSMANNENS BEFARINGER

I 1987 har nemnda besøkt Hærens forsyningskommando, avdelinger i Bodø-, Harstad- og Narvikområdet samt HM Kongens garde.

Hærens forsyningskommando, Løren

Etter innbydelse gjennomførte nemnda besøk i Hærens forsyningskommando hvor nemnda fikk orienteringer om intendanturmaterieltjenesten, forpleiningstjenesten og orientering om nytt intendanturmateriell.

Nemnda ble mottatt av generalintendanten, oberst I O. R. Nagell og hans nærmeste medarbeidere.

Oberst Nagell redegjorde for intendanturtjenestens organisasjon og oppgaver, forbruk av midler, rasjonaliseringsprosjekter og om Forsvarets intendanturnemnd. Av redegjørelsen fremgikk at ca 12 % av forsyningskommandoens totale bevilgninger i 1987 tilfaller intendanturtjenesten. Bare i en viss utstrekning muliggjør de disponible midler en reell forsterkning av intendanturmateriell i mob.depotene. I 1987 vil det således anvendes ca. 81 mill. kroner til anskaffelse av intendanturmateriell til mob.depotene.

Oberst Nagell opplyste at man nå var kommet godt igang med enkelte rasjonaliseringsprosjekter som tar sikte på å effektivisere kjøkkentjenesten i Hæren og øke engangsproduksjonen av mat ved større kjøkken i Hæren. Han viste til at effektiviseringstiltakene i visse tilfeller har gitt en innsparing på ca kr. 30 000,- pr mnd i kjøkken for 1 000 mann. Som et konkret eksempel på effektiviseringsbestrebelsene viste oberst Nagell til de foreliggende planer om sentralisering av

kjøkkentjenesten ved Setermoen. Obersten mente at det fortsatt var store resjonaliserings- og effektiviseringsgevinster å hente innenfor kjøkkentjenesten i Forsvaret.

Generalintendanten orienterte også om samarbeidet mellom Forsvaret og TEKO-bransjen som han mente var til stort utbytte for såvel Forsvaret som den sivile TEKO-industri.

Oblt Ødegård orienterte om intendanturmateriell-tjenesten, herunder om de årlige anskaffelser av bekledning og utrustning. Han orienterte bl a også om standard og status for øvingsreserven og utstyret ved mob.depotene. Det fremgikk av oblt Ødegårds orientering at Hærens målsetting for anskaffelse av skap og senger nå var oppfylt.

Major Knutsen orienterte nemnda om forpleiningstjensten og kom bl a inn på innkjøpsordninger, kostholdsstandard, ernæringstiltak, utdanning av kjøkkenpersonell. Majoreren redegjorde også om reglene for fastsettelse av kostøre.

Major Nesklev, som bl a orienterte om status og standard for Hærens kjøkken, opplyste at det ikke var stilt til disposisjon egne budsjettmidler for avlønning av kjøkkenlæringer i Forsvaret. Han betegnet dette som en klar ulempe for kjøkkentjenesten.

Oblt Bjørnås orienterte om et bredt spekter av nytt intendanturmateriell. Nemnda konstaterte at det foregår et aktivt utviklingsarbeid med sikte på å bedre personellens bekledning og utrustning.

Oblt Bjørnås viste til at men nå bl a har under utvikling en ny splintsikker vest og en ny og lettere stridssekk. Nytt felles regntøy for alle våpengrener er under utvikling. Etter mangeårig utviklingsarbeid i regi av FFI har man nå klar for masseproduksjon en spesiell pasientvarmer som det knytter seg stor interesse til.

Nemnda fikk opplyst at bortfallet av den statlige timeverkstøtte til TEKO-industrien har medført en prisstigning på ca 40 % på produkter som anskaffes fra norsk TEKO-industri. Denne sterke prisstigning er ikke kompensert i årets budsjett.

Avslutningsvis understreket oberst Nagell at det nå var nødvendig å vie intendantursituasjonen i vårt Forsvar større oppmerksomhet. Det foreligger nå store muligheter for å forbedre mannskapenes personlige bekledning og utrustning, noe obersten mente ville gi større bidrag til økt effektivitet og stridsutholdenhet for hele vårt forsvar.

Nemnda vil slutte seg til denne vurdering og antar at de påpekte muligheter for effektivisering av vårt Forsvar på dette område blir tilfredsstillende utnyttet.

Besøk ved ØKNs hovedkvarter, Reitan og Løding

Nemnda ankom Bodø hovedflyplass mandag 11 mai ca kl 2100 og ble mottatt av adjutant til ØKN, lt G. Hovland som besørget transport til hotell.

Oblt Hans Wigen redegjorde for virksomheten ved FKN. Nemnda ble orientert om at alle tre forsvarsgrener var representert når det gjelder mannskaper. 25 % av mannskapene hadde dagtjeneste og resten gikk på skift. Det ble gitt klart uttrykk for ønske om velferdsbygg på Reitan.

Det ble fremlagt oversikt over refselsler som viser en klar nedgang fra 1986 til 1987.

Hovedtillitsmannen deltok også. Det ble opplyst at tillitsmannsordningen fungerte brukbart. Det ble også fremhevet at det var trange forhold i Reitan leir, og at det arbeides med å få 4 mann pr rom. Idrettshall er planlagt, men ikke gitt tilstrekkelig prioritet.

Det ble også gitt en kort orientering om det velferdsarbeidet som ble drevet.

Nemnda foretok befarings i forlegningsbygninger, trimrom, badstue, vaskerom etc. Det ble også foretatt befarings i kantinen som var alt for liten. Forholdene på kjøkken og i tilhørende lager var bra. Samme for messene. Kontorlokale for velferd og undervisning var for små.

Major J. Bråthen redegjorde for forsvar av Nord-Norge. Han orienterte om ansvarsområde, kommandosituasjonen, ØKNs oppdrag og forsterkninger nasjonalt og fra allierte.

ØKN, genlt Vigleik Eide deltok i den etterfølgende samtale hvor Ombudsmannen også orienterte om hensikten med nemdas befaringer. Hovedtemaene var mannskapenes forhold og befalssituasjonen.

Nemnda foretok så befarings i Løding leir.

Bodø hovedflystasjon

Sjefen for flystasjonen, oberst Omdahl redegjorde for virksomheten. Det ble gitt en grundig innføring i organisasjonsplan og flyvirksomhet ved stasjonen. Også forholdene til lokalsamfunnet ble det orientert om, og de problemer som oppstår med en flystasjon med aktiviteten så nær befolkningskonsentrasjonen. Det ble understreket at flystasjonen hadde et meget godt samarbeidsforhold til lokale myndigheter og lokalbefolkning. Det ble også orientert om planer for utvidelse av flyplassen. Det ble opplyst at man hadde 132 000 m² bygninger å vedlikeholde, 251 leiligheter i hovedsak fra 1953 var absolutt mod-

ne for oppgradering, de hadde til dels dårlig standard.

Det ble også orientert om befalssituasjonen. Det ble spesielt nevnt at det var problemer med flyversituasjonen og at for få søkte Luftkrigsskolen. Etableringen av en sivil flyverskole vil ventelig bedre flyversituasjonen i Luftforsvaret.

Det ble også orientert om mannskapssituasjonen og omfanget av sivilt ansatte og deres arbeidsforhold.

Nemnda foretok så befarings av mannskapsmesse og forlegning. Fire mann på rommet og gode forhold i kasernen. Messekapasiteten var stor. Hovedtillitsmannen hadde imidlertid kritiske bemerkninger til oppvasken på kjøkkenet.

Kantinen var nyoppusset. Det fremkom synspunkter på at det var for høye priser i kantinen.

Nemnda foretok så befarings av anlegg 96, hangar A, motorverkstedet og motor test cell. Det ble redegjort for virksomheten ved disse avdelingene og vedlikeholdsarbeidet med F-16. Det ble også redegjort for personellsituasjonen ved disse virksomheter.

Nemnda hadde så møter med de vernepliktige tillitsmenn. I samtalen ble det nevnt at Bodin leir hadde meget dårlige kaserneforhold, dårlige muligheter for å oppbevare private eiendeler og mangel på kontinuerlige møter i tillitsmannsutvalget.

Det ble også pekt på at sivile m/familier ble prioritert foran mannskaper på de militære flyrutene.

Nemnda hadde også møte med representanter for befalsorganisasjonene og de sivilt ansatte. Befalsituasjonen, arbeidstidsforkortelsen, avspaseringsregler og samarbeid var temaer som ble drøftet.

6. Divisjon, Harstad

Etter transport fra Evenes lufthavn ble nemnda i Harstad mottatt av stabssjefen, oberst Aabakken og oberstløytnantene Sannes og Ludvigsen. Stabssjefen ønsket velkommen og orienterte kort om DIV 6 som det sentrale ledd i Hærens organisasjon i Nord-Norge.

Oblt Ludvigsen redegjorde for Bygg- og anleggssektoren ved Hærens avdelinger i landsdelen og om hvordan DIV 6 løser sin oppgave som regional fag og forvaltningsmyndighet.

Av redegjørelsen fremgikk at det årlig anvendes millionbeløp til vedlikehold av den eksisterende bygnings- og anleggsmasse. Særlig har FBT/Harstad store oppgaver i denne sammenheng og vil i 1987 disponere

mer enn 20 mill til ordinært vedlikehold. Vedlikeholdsbevilgningene ligger likevel betydelig under de behovstall divisjonen opererer med. Oblt Ludvigsen understreket særlig at Forsvarets bygningsmasse i Nord-Norge utsettes for en særlig hard slitasje som følge av intensivt bruk og harde klimatiske forhold. Disse forhold bør tillegges større vekt enn hittil ved tildeling av vedlikeholdsmidlene mente han. I tillegg kommer at kostnadsnivået i Nord-Norge erfaringsmessig er høyere enn ellers i landet, og som ytterligere forsterker behovet for økte vedlikeholdsmidler. Han pekte særlig på behovet for å få forhøyet belastningstallet for bygg og anlegg i Nord-Norge, slik at midlene på en bedre måte kunne fordeles etter det faktiske vedlikeholdsbehov landsdelene imellom.

Nemnda vil for sitt vedkommende understreke dette moment og antar at de ansvarlige sentrale myndigheter på bygg- og anleggssektoren påser at vedlikeholdsmidlene blir fordelt etter de faktisk foreliggende behov og bruksfrekvens. I forbindelse med langtidsplanen (88-92) for nybygg og nyanlegg opplyste oberstløytnanten at det er satt opp hele 43 prioriterte prosjekter. Mannskapsforlegninger og mannskapskjøkkener er høyt prioritert, noe som bla også har sammenheng med organiseringen av Brig 90.

Byggingen av ekserser- og vedlikeholdshaller har særlig betydning for en effektiv tjeneste og opplæring under de harde klimatiske forhold i landsdelen. Det er viktigere å bygge ekserser- og vedlikeholdshaller i Nord-Norge enn gymnastikksaler i Sør-Norge mente oblt Ludvigsen. I 1986 ble det fullført 4 haller under DIV 6 og kun 1 hall i 1987.

Når det gjelder repetisjonsøvingssentra angir programmet er behov på tilsammen 38 sentra, mens man i dag kun har 18. De manglende 20 representerer et investeringsbehov på ca 60 mill kroner. Oberstløytnanten pekte også på behovet for asfaltering innenfor leir-områdene, som ville gi besparelser på vedlikeholdsutgiftene og lette renholdet.

Som et generelt inntrykk hevdet oberstløytnanten at de knappe vedlikeholdsbevilgningene til landsdelens militæravdelinger har ført til en bygningsmessig kvalitetsforskjell mellom sør og nord - i Nord-Norges disfavør. Dette bør endres, sa oblt Ludvigsen.

Oblt Sannes orienterte om personellsituasjonen og de personellmessige forhold under DIV 6.

Befalssituasjonen ved DIV 6 er vanskelig. Av 75 befalsstillinger er 15 ledige, mens avdelingen er fullt besatt når det gjelder sivile stillinger. I tillegg er kontorforholdene meget

vanskelige ved at kontorene er fordelt på en rekke forskjellige bygninger.

Staben vil bli forsterket med 9 nye stillinger fra høsten 1987. Personellsituasjonen i Nord-Norge karakteriseres ved et høyt gjennomsnitt i befalskorpset og et generelt lavt erfaringsnivå. Det forekommer opptil 70 % utskifting i løpet av ett år. De tjenestlige rutiner burde forutsette minst 2 års tjeneste i stillingen i landsdelen, mente oblt Sannes, som også ville sett det som en fordel om midlertidige beordringer kunne gis for en varighet på 2 år. Plikttjenesteåret bør avtjenes på ett sted.

De sivile arbeidstakerne i Forsvaret betegnet han som en stabil arbeidskraft, men en relativt høy gjennomsnittsalder synes nå å medvirke til et økende sykefravær.

Oberstløytnanten betegnet ordningen med førtidsdimisjon som et personellmessig problem. Han opplyste at man nå har innledet en meget restriktiv vurdering av alle søknader om førtidsdimittering pga arbeid.

Utsettelse med repetisjonsøvelser pga skolegang gis ikke med mindre øvelsen vil påføre søkeren minst et halvt år forlenget skoletid. Denne mer restriktive utsettelsespraksis skyldes bl a et direktiv som gjør at færre mannskaper innkalles til øvelsene. Som en følge av dette er mulighetene for utsettelse blitt mindre.

Fra Ombudsmannens side ble det bemerket at en restriktiv behandling av søknader om førtidsdimisjon pga arbeid nok kunne være forståelig på bakgrunn av den reduserte arbeidsløshet blant ungdom. Han forutsatte imidlertid at reglene på området likevel blir etterlevet – om enn etter en noe restriktiv fortolkning.

Harstad sjøforsvarsdistrikt

Harstad sjøforsvarsdistrikt holder til på Trondenes i Harstad der nemnda ble mottatt av sjefen, kommandør II K. O. Hegstad sammen med hans medarbeidere KK Vahl og KK Stien.

Sjef HSD ønsket velkommen og orienterte om sjøforsvarsdistriktet. Han opplyste bl a at personellsituasjonen var noe anstrengt, idet styrken ligger under oppsetningsplanen. Befalssituasjonen ble betegnet som relativt bra selv om det var noen ubesatte stillinger ved staben. De disiplinære forhold ble betegnet som noe under middels. Refselsstatistikken viser at det under HSD i 1986 i gjennomsnitt var utstedt 0,7 refselsprøvinger pr mann. I forbindelse med etableringen av Trondenes utdannings- og øvingscenter vil befalsskolen (BSIN) få lokaler sammen med HSD, hvilket vil bringe avdelinger fra Hæren og Sjøforsva-

ret i felles lokaler. De nyoppførte bygninger er av meget høy standard og særdeles velegnet for sitt formål. KK Vahl kunne opplyse at den utdanning mannskapene blir gitt har til hensikt best mulig å kvalifisere for de oppgaver man vil stå overfor ved en eventuell mobilisering. Tjenesten ved fortene er tøff, men preges av særdeles godt kameratskap. Ulovlig fravær er hyppigst forekommende refselsgrunn, men det har dessverre også forekommet tilfeller av brudd på narkotikabestemmelsene. Det er bl a foretatt beslag av røkeutstyr for hasj. Også ulovlig fotografering av dokumenter har forekommet.

Under befaringene av det nyetablerte messebygg og kjøkken kunne nemnda konstatere en meget høy bygningsmessig standard som synes å gi personellet et trivelig miljø. Kjøkkentjenesten syntes å være under meget kyndig og effektiv ledelse.

Besøket ved HSD ble avsluttet med et møte med tillitsmenn 6. Divisjon, HSD og BSIN, befal og menige sammen. Også sjefene for Grøtavær og Skrolsvik fort deltok. Ombudsmannen orienterte kort om ombudsmannsordningen og om hensikten med nemndas befaringer.

Mannskapenes tillitsmenn tok opp enkelte spørsmål som ble besvart fra Ombudsmannens side. Det ble bl a understreket at en eventuell nedleggelse av Troms militære sykehus ville innebære en svekkelse av det medisinske tilbud for soldatene i området, og at en nedleggelse derfor må unngås. Mannskapene etterlyste bedre flytilbud mellom Sør-Norge og Nord-Norge og påpekte særlig behovet for en bedring av «Hike-mulighetene».

Befallstillitsmennene la frem brev med anmodning om bistand til å forhindre sanering av den bygningsmasse som blir ledig i Harstad etter flyttingen av BSIN til det nye senteret på Trondenes. Tillitsmennene ønsker lokalene nyttet til forbedring av kontorforholdene for stab/DIV 6. Ombudsmannen lovet å ta saken opp med myndighetene.

Infanteribataljon nr 3/Brigaden i Nord-Norge, Åsegarden

Sjefen for Bn 3/Brig N, oblt H. M. Dahl sammen med NK, major Teige og deres nærmeste medarbeidere, ønsket nemnda velkommen. Major Teige orienterte om bataljonens organisasjon, eksisterende bygg og planlagte nybygg. Åsegarden leir ble etablert i 1949 og er nå i ferd med å bli oppdatert til INFBN 90-standard som er forutsatt innført fra 1 aug 1987. Overgangen til INFBN 90 vil bl a innebære en økning på ca 70 befal og ca 200 vernepliktige i forhold til dagens situasjon.

Kjøretøyparken vil bli vesentlig øket, bl a ved tilførsel av flere beltevogner og pansrede beltekjøretøyer.

Avdelingens viktigste funksjoner er beredskap og utdanning av befal og vernepliktige. Utdanningen lider imidlertid sterkt under mangelen på tilfredsstillende tørrøvingsfelt. Det eksisterende tørrøvingsfelt er på ca 2,5 km², hvorav ca 60 % er våtmarksområde. Etter overgangen til Brig 90 vil behovet være et øvingsfelt på ca 10 km² for å kunne gjennomføre utdannelsen på forsvarlig måte. Dette er tatt opp med kommunale myndigheter. Det foreligger dessuten behov for utbygging av skytefelt/skytebaner. En ekserserhall står høyt på avdelingens prioritetsliste. Eksisterende gymnastikkhall fyller ikke dagens behov og påbygging er absolutt nødvendig. Blant øvrige bygningsmessige behov nevnte majoren også ønsket om utvidelse av velferdsbygget for å øke kapasiteten i kantinen og bedre fritidstilbudene. Også kinosalen trenger utvidelse.

Den utvidelse av personellstyrken som forventes vil også nødvendiggjøre en forbedring av forpleiningskapasiteten. Ny mannskapsmesse vil således bli bygget i løpet av 1988. Det er også behov for ny befalsmesse.

Major Teige anslo avdelingens samlede behov for ombygging og nybygg til ca 175 mill 1987-kroner.

Oblt Dahl betegnet befalssituasjonen som meget god tallmessig, men befalets lave gjennomsnittsalder gjør at erfaringsnivået også blir lavt.

De disiplinære forhold ved bataljonen er som i Brig N forøvrig. Bataljonsjefen fremhevet det gode samarbeid med soldatenes tillitsmenn.

Under omvisningen i leiren fikk nemnda bekreftet inntrykket av trangbodddhet. Nemnda foretok befarings av mannskapenes kjøkken og kaserne.

Etter omvisningen ble besøket avsluttet med et møte med soldattillitsmennene.

Tillitsmennene tok opp enkelte saker i forbindelse med den daglige tjeneste som bataljonsjefen og hans medarbeidere ga svar på. Fra ledelsens side ble det understreket at man ønsket å gi best mulige fritidstilbud innen leiren for derved å skape et positivt miljø.

Nemnda fikk inntrykk av at tillitsmannsordningen var godt innarbeidet og virket etter sin hensikt ved Åsegarden leir.

Nord-Hålogaland landforsvar/Troms og Nord-Hålogaland infanteriregiment nr 16

Ved ankomst ble nemnda mottatt av sjefen, oberst Nilsen og hans stabssjef, oblt Aar-num. Oberst Nilsen orienterte om avdelingens organisasjon og oppgaver etterat NHLF/IR 16 fra 1 jan 1984 er etablert som en sammensluttet enhet.

IR 16 ble etablert som militær enhet i 1911. Administrasjonen holder til i Narvik, mens verksteddriften er lokalisert til Bjerkvikområdet. Ved siden av ansvaret for det territoriale forsvar av NHLF-området har avdelingen også oppsetningsansvar. Innenfor området finnes en bosetting på ca 120 000 mennesker, hvorav en stor del er bosatt på øyer som ofte gjør kommunikasjonsproblemer store. Som følge av de geografiske forhold drives utstrakt opplæring og øvelse i forflytning over sjøområder.

Avdelingen administrerer lagre for forhåndslagret materiell for planlagte forsterkningsstyrker.

NHLFs militære betydning understrekes bl a ved at de to store flyplassene Evenes og Andenes er lokalisert innenfor området.

Obersten betegnet personellsituasjonen som rimelig bra, men ønsket en forsterkning på 15 nye stillinger for å møte det økede personellbehov som vil melde seg.

Etter sjefens orientering ble nemnda tatt med på en omvisning av sambandskasernen som var under ombygging/restaurering. Det ble påpekt visse bygningstekniske problemer i forbindelse med de pågående arbeider. Nemnda forutsetter at det utøves nødvendig bygningsteknisk kontroll med byggeprosjektet.

Nemnda foretok også befarings av sambandsanlegget som syntes å holde rimelig bra standard.

Under møtet med tillitsmennene orienterte Ombudsmannen om ombudsmannsordningen og om nemndas befarings.

Tillitsmennene understreket det gode samarbeidsforhold med ledelse og sine overordnede. Nemnda fikk på ny bekreftet at problemene ved ombyggingen av samarbeidskasernen hadde medført forsinkelser med byggearbeidene og ulemper for brukerne. Tillitsmennene etterlyste også bedre og tidligere informasjon om hvilke dokumenter som må skaffes ved søknad om botillegg. At soldatene ikke tidlig nok informeres om dette fører ofte til at botillegget ikke blir utbetalt før flere måneder etter innrykk.

Tillitsmennene uttalte bl a at man hadde fått inntrykk av at prøveordningen med reserverte flyseter for militært personell på den sivile flyrute på Bardufoss var forsøkt motar-

beidet. Mannskapet ønsket ordningen gjenopptatt og skikkelig bekjentgjort.

Artillerireglement nr 6

Major Nergård, NK ved avdelingen, orienterte om AR 6 som er en ny avdeling, etablert i 1986. Avdelingen er en oppsettende avdeling for artilleristyrken i Nord-Norge.

Avdelingen er godt rustet med materiell og kjøretøyer. Repetisjonsøvelsen avholdes i indre Troms, mens øvelser med RM-70 finner sted i Sverige. Staben er oppsatt med 12 personer i Narvik.

Avdelingen er ordinært tildelt 4 menige mannskaper, men trenger 10 for en tilfredsstillende tjeneste. Man forsøker best mulig å utnytte mannskapenes sivile utdanning og praksis.

Befalssituasjonen er stabil, men forvaltningen og betjeningen av det avanserte materiell nødvendiggjør en økning av antallet befalstillinger. Vedlikeholdet av materiellet lider under personellmangelen og medfører redusert levetid på kostbart materiell, ble det opplyst.

H M Kongens garde

Nemnda ble mottatt og ønsket velkommen av gardesjefen, oblt Gunnar Kurthi og hans nærmeste medarbeidere.

Gardesjefen orienterte om avdelingens oppgaver, organisasjon og personellsituasjonen.

Gardens rolle som livgarde for den Kongelige familie gjør at avdelingen må betraktes som en noe spesiell del av vårt forsvar.

Avdelingen holder til enhver tid en viss styrke på 30 minutters beredskap.

HMKG er organisert og utrustet som en infanteribataljon på lik linje med de stående bataljonene i Nord-Norge. Foruten vakt og paradetjeneste som er den viktigste oppgaven, er HMKG et ledd i landets beredskap og skal kunne løse viktige stridsoppdrag på kort varsel. Dessuten er avdelingen ansvarlig for styrkeproduksjon til mobiliseringshæren og forvaltning av egen avdeling.

Hver 3. måned skiftes ett av kompaniene, etter at gardistene har gjort 9 måneders tjeneste ved avdelingen.

Gardetjenesten er hard og krevende. Vakt og paradetjenesten stiller store krav til god fysikk, orden, nøyaktighet og presisjon. Vakttjenesten utføres hele året ved Det Kongelige Slott, Skaugum, Akershus festning og i Husebyleiren, og på Bygdøy Kongsgård om sommeren. Hvert år utfører HMKG ca 200 paradeoppdrag av større og mindre art.

Av den totale tid brukes 43 % av tiden til

vakt og parade, 47 % til utdanning, øvelser og avgivelser og ca 10 % til permisjoner.

En viktig del av HMKGs oppgaver er støtte til sivile idrettsarrangementer, hvor Holmenkollen Skifestival er den mest ressurskrevende.

Høsten 1985 flyttet avdelingen tilbake til Huseby i en ny, tidsmessig leir. Leiren er et meget spesielt byggekompleks, og fungerer godt etter sin hensikt. Fase 2 av nybyggingen er ennå ikke påbegynt. Dette vil bestå av et Gardesenter med idrettshall samt utendørs idrettsanlegg. Kostnadsoverslaget er ca 70 mill kroner.

Gardemusikken og drilltroppen er en del av stabskompaniet og nyttes ved en rekke seremonier i inn- og utland. Gardesjefen betegnet de disiplinære forhold ved avdelingen som stort sett tilfredsstillende. Av hensyn til avdelingens spesielle oppgaver praktiseres disiplinærreglementet restriktivt, noe som nok bidrar til økt refselseshyppighet. Ulovlig fravær er hyppigste refselsesgrunn. Det ble opplyst at Garden fortsatt savner enkelte mannskaper som uteble fra tjensten i feb/mar 1987 og som skulle dimittere i apr 1987. Heller ikke politiet har lyktes i å pågripe mannskapene slik at ordinære dimittering og utklarerer har kunnet finne sted.

Til tross for en relativt grundig utvelgelse av mannskaper har man likevel ikke unngått visse narkotikaproblemer ved avdelingen.

Befalssituasjonen er, i forhold til oppsettingsplanen, svært god, mens han har store problemer med å rekruttere nødvendig sivil arbeidskraft. Statens lønnsordninger blir ofte utkonkurrert av private firmaers lønnsstilbud.

Etter gardesjefens orientering foretok nemnda under ledelse av kapt Stamnes en besiktigelse av Gardens bygningsmasse som i hovedsak er ny og av særdeles høy standard. Av den gamle bygningsmasse er kun kantinen og gymnastikksalen fortsatt i bruk. Disse befinner seg i en meget utilfredsstillende forfatning. De høye drifts- og vedlikeholdskostnader som utvilsomt er forbundet med bruken av disse, bør tas i betraktning ved vurderingen av tidspunkt for igangsettning av fase 2.

Befaringen ble avsluttet med et møte med mannskapenes og befalets tillitsmenn.

Etterat Ombudsmannen hadde gitt en kort orientering om ombudsmannsnemnda og dens befaringsrutiner, fikk tillitsmennene anledning til å ta opp saker etter eget ønske.

Fra mannskapenes side ble det påpekt utilfredsstillende forhold i vaktlokalene ved Slottet og Bygdøy Kongsgård. Det ble også fremholdt at gardistene er pålagt langt mer

vaktjeneste enn soldater ellers, hvorfor man ønsket å slippe mest mulig av annen tjeneste i frivakten for å kunne oppnå nødvendig hvile mellom vaktene.

Befalsrepresentantene ønsket at mer av det pålagte overtidsarbeid blir kompensert pengemessig i stedet for avspasering. Avspaseringsordningen medfører at arbeid blir lig-

gende ugjort, ble det fremholdt. Det ble også vist til at kontorforholdene er utilfredsstillende ved gardeleiren. Opptil 5 mann er tilvist kontor i rom på bare 10 m² hvor det også mangler skrivepulter.

Gardesjefen opplyste at dette spørsmål er tatt opp, men at budsjettmessige årsaker hittil ikke har muliggjort en løsning.

Oslo i februar 1988.

Per A. Utsi

Ola D. Gløtvold

Kjell Reinsfelt

Georg Jacobsen

Per Håpnes

Gunvor Schmitler

Liv Stubberud